

Könyves Magazin

2016/2. 870 FORINT KONYVES.BLOGHU

INTERJÚ

Fernanda Torres
Lauren Child
Németh Gábor

FELÜLÍRNI HITLERT

Karl
Ove
Knausgård

PORTRÉ

Umberto Eco: az
utolsó ember, aki
mindent tudott

A
NŐKET
NEM
HALLANI

Libri irodalmi díjak 2016

Mindenki olvas

Szavazzon Ön is!

Nyerje meg a **100 ajándék
könyvcsomag** egyikét!

A tájékoztatás nem teljes körű. További részletek:

libri.hu/irodalmi_dij

46.

36.

Könyves TARTALOM

CÍMLAP: **A NŐKET NEM HALLANI**

36.

Az irodalmi díjak világában a nőírók munkáit nagyon ritkán ismerik csak el, még az olyan nagy presztízsű díjak, mint a Nobel vagy a Man Booker esetében is.

BÖNGÉSZ:

46.

FERNANDA TORRES: MIRE ÖTVEN LESZEL, RÁJÖSSZ, HOGY A HALHATATLANSÁG ILLÚZIÓ

„Amikor elmondtam a legnagyobb brazil írónak, João Ubaldo Ribeirónak, hogy kiadót keresek, azt mondta, hagyjam a francba az egészet. Az irodalmi élet nagyon mocskos, nem akarja, hogy szenvedjek.”

50.

NÉMETH GÁBOR: AZ AMBÍCIÓM, HOGY VELEM IS MEGTÖRTÉNYJEN A SAJÁT SZÖVEGEM

Amikor Németh Gábor néhány hónappal ezelőtt először említette, hogy elkészült egy kézirattal, azt is mondta, nem biztos, hogy megjelenik, mert a valóság túlságosan közel került hozzá.

54.

LAUREN CHILD: SZÁMOMRA IS MEGLEPETÉS, HOGY GYEREEKKÖNYVSZERZŐ LETTEM

Bár mindig is szeretett rajzolni, soha nem tervezte, hogy egyszer gyerekkönyveket fog írni és illusztrálni – meséli Lauren Child, aki ma egyike a világ legnépszerűbb gyerekkönyvszerzőinek.

58.

AZ UTOLSÓ EMBER, AKI MINDENT TUDOTT

2016. február 19-én, 84 éves korában meghalt Umberto Eco, a kortárs irodalom egyik legkiemelkedőbb alakja.

Könyves TARTALOM

FRISS:

32. A MÁSIK KERTÉSZ

„... folytatni fogom folytathatatlan életemet” – olvashatjuk a Sorstalanság utolsó oldalán.

34. GAARDER VILÁGA MEGMENTÉSRE VÁR

Az idei Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál meghívott díszvendége Jostein Gaarder, norvég író.

62. FELÜLÍRNI HITLERT

Karl Ove Knausgård nem számol a következményekkel.

4.

EGY SZUSZRA:

4. Ajánló

6. Blogajánló

9. Blokk

28. SORVEZETŐ

El tudok képzelni olyan kontextust, amelyikben egyedül vaginát írhatok

30. ÍGY KÉSZÜLT

Tolnai Ottó: A költészet örök kategóriáinak helyébe illeszteni a karfiolt

65. EGY KIÁLLÍTÁS KÉPE

Kiss Noémi:
Arany citromok

66. NÓRA POLCA

Winkler Nóra rovata
Az ádámcsutka hiánya

68. KÖNYVVIZSGÁLÓ

Weyer Balázs rovata
Mindig középkor

70. TÁRGYALÁS

Juhász Ferenc

72. HÁROM KÍVÁNSÁG

AZ OLVASÁS ELÉ

Mit olvasnak a nők?

Az irodalom engem világeletemben a férfiszerepek megismerésére, megértésére és elsajátítására nevelt a meséktől kezdve a *Bórhárisnyán* és a Jókai-regényeken át a brutalitásig szétírt férfiképpel Bret Easton Ellis *Amerikai Psychójában*. Megtanultam a férfiközösségek szabályrendszerét *A Legyek Urából* vagy az *Iskola a határonból*, később az erős, magabiztos, mindent megoldó férfi szerepe megkérdőjeleződött, problémássá vált. Nádas Péter más férfit ír, mint Esterházy Péter, akitől egyébként a legtöbbet lehetett tanulni Édesapámról. Valójában a könyveim nagy része azt mondja el, milyen férfivilágban élek. De mi

a helyzet a nőkkel, akik az általános- és középiskolában olyan könyveket kénytelenek olvasni, amelyek alapvetően fiúkról, férfiakról, illetve az ők kisebb vagy nagyobb cselekedeteiről szólnak? És egyáltalán: jó az a fiúknak, hogy alig-alig találkoznak összetett, érdekes női elbeszélőkkel vagy problémás női karakterekkel? Az nem lehet, hogy nem vagyunk kíváncsiak a női tapasztalatokra.

A nők valószínűleg nem írnak jobb vagy rosszabb regényeket, legfeljebb másilyeneket, és hát mindannyian máshogy rezonálunk a szövegekre olvasóként. Az más kérdés, hogy a professzionális olvasók (kritikusok, zsűri) itthon és külföldön sem veszik ugyan-

olyan komolyan a női szerzők könyveit. Ezt bizonyítja rengeteg díj is, amikről bővebben írunk a címlapsztoriban. Pedig az tuti, hogy nem biológiailag adott, hogy a nők rosszabb könyveket írnak, sőt azt is biztosra veszem, hogy itt nem valamiféle patriarchális összeesküvést kell keresni, hanem valami sokkal mélyebb problémát, amit már régóta hordoz magával a társadalom: egyszerűen nem tudjuk elhinni, hogy a nők mindarra képesek, amire a férfiak. Negyvenöt példát hozunk arra, milyen nézőpontokat és tapasztalásokat írnak meg a nők, amelyekkel nem csupán magunkat érthetjük meg jobban, de a másikat is.

Valuska László

CÍMLAP

GRAFIKA:
HITKA VIKTÓRIA

Libri Shoptline

A LIBRI SHOPLINE
CÉGCSOPORT FÜGGETLEN
KÖNYVES MAGAZINJA

IMPRESSZUM

FŐSZERKESZTŐ: VALUSKA LÁSZLÓ • **SZERKESZTŐ:** ROSTÁS ENI • **OLVASÓSZERKESZTŐ:** SZALAI BALÁZS • **KORREKTOR:** SZALAI BALÁZS • **MŰVÉSZETI VEZETŐ:** SZABÓ M. BENCE • **FOTÓ:** VALUSKA GÁBOR • **KÖZREMŰKÖDŐK:** APRÓ ANNAMÁRIA, FORGÁCH KINGA, GONDOS MÁRIA MAGDOLNA, RUFF ORSOLYA, STRICKLAND-PAJTÓK ÁGNES, SZEGŐ JÁNOS, WEYER BALÁZS, WINKLER NÓRA • **ELSŐ LAPTERV:** KENCZLER MÁRTON • **KIADÓ:** KULTÚRKOMBINÁT KFT., 1024 BUDAPEST, KELETI KÁROLY U. 15/C., TELEFON: (361) 266-5407 • **NYOMDAI ELŐÁLLÍTÁS:** CREW PRINT KFT., 1161 BUDAPEST, JÁNOS U. 175., TELEFON: (361) 401-3045, ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: SZAMOS TAMÁS • **LAPMENEZSER:** CSÓNKA ÁGNES, TELEFON: (3630) 894 1472, CSÓNKA. ÁGNES@LIBRISHOPLINE.COM • **HIRDETÉSI MENEDZSER:** SZÉKELY DÓRA • **HIRDETÉS:** SZEKELY.DORA@LIBRISHOPLINE.COM • ISSN 2063-2614

**Könyves
Blog**
KONYVES.BLOG.HU

**Könyves
Podcast**
MIXCLOUD.COM/KONYVESBLOG
BIT.LY/KONYVESBLOG

Könyves AJÁNLÓ

ÁPR
21.

ÉN ÉS KAMINSKI
ICH UND KAMINSKI
2015, 124 PERC

FILM

Egy magát sokra tartó, pénzéhes újságíró meg akarja írni a híres öreg festő, Kaminski életét. Az elfelejtett szurrealista művész Matisse nagy barátja volt, Picasso pedig azt állítja róla, hogy egyedül rá nem volt hatással a művészete a 20. században. A festő életét megírni óriási biznissz, ezért a leendő életrajzíró mindent megtesz, hogy célt érjen.

Daniel Kehlmann 2003-as regényéből a *Good Bye Lenin!* rendezője (Wolfgang Becker) és főszereplője (Daniel Brühl) készített remek humorú, különös ritmusú és hangulatú bölcsészfilmet, amiben sokat beszélnek írásról, életről és szerelemről, miközben felteszik a kérdést: hogyan beszélhető el egy ember élete?

MEREDITH MONK

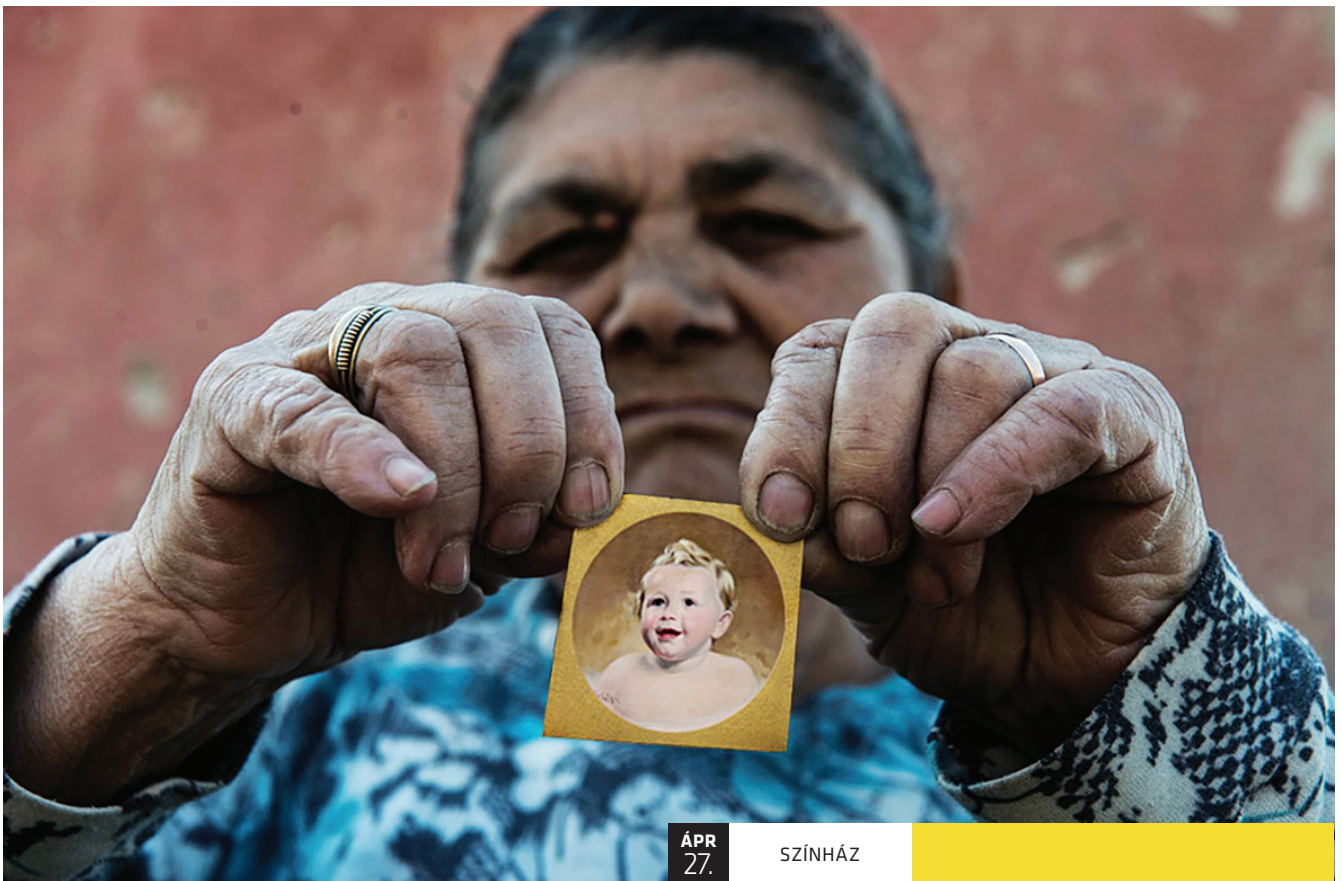
TRAFÓ | 20:00
3900 FT

KONCERT

ÁPR
30.

Maga a fonott hajú ösztönművészet érkezik Budapestre április végén, ráadásul már nem is először. A hatvanas évek Greenwich Village-i művészvilágában szocializálódott Meredith Monk egyszerre zeneszerző, koreográfus, opera- és filmrendező, saját művészetében a zenét, a táncot és a színházat kombinálja. Monk hatalmas *Mikrokozmosz*-rajongó, és amikor színpadra lép, úgy tűnik, ő is egy saját mikrokozmoszból érkezett, egy másik bolygóról, amelynek avantgárd nyelve sikolyokból, kántálásból és dudorászásból épül fel. A Trafóba a best of műsorát hozza.

ÁPR
27.

SZÍNHÁZ

Származásának tagadása árnyékot vet egy roma fiú egész gyerekkorára. Erőszakos apja hatására kénytelen maga mögött hagyni a családját, és a nagyvárosban próbálni szerencsét, ám az öngyűlölet új életét is veszélyezteti. Mundruczó Kornél (*A Nibelung-lakópark*, *Szégyen*, *Demencia*) új darabját egy tizenegy évvel ezelőtti magyarországi bűnügy, a 2005-ös szamurájkardos támadás

inspirálta: egy buszon utazó cigányfiút karddal megsebesítettek. Az ügynek óriási visszhangja volt, kezdetben sokan rasszista indíttatású támadást emlegettek, ám kiderült, hogy az elkövető is roma származású. A darab világpremierje a Bécsi Ünnepi Heteken lesz, de a magyar nézők már azt megelőzően láthatják a Trafóban. A főbb szerepekben Monori Lili, Rába Roland és Láng Annamária látható.

LÁTSZATÉLET

PROTON SZÍNHÁZ
TRAFÓ
3200 FT

MÁJ
21.

SZÍNHÁZ

ELSÖTÉTÍTÉS
RÓZSAVÖLGYI SZALON
4500 FT

Mit tehet egy férfi, ha törvény mondja ki, minek minősül ő és a felesége? Mit tesz, ha a törvény nemcsak őt, de a gyermekét is megvédi? Spiró György *Elsötétítése* 1941. augusztus 8-án játszódik. Ezen a napon hirdették ki a harmadik zsidótörvényt, ami a „vegyes házasságban” született gyermekek

sorsáról is rendelkezett. A férfi tervet eszel ki, hogy megmentse a családját, ám a végrehajtása során valami végleg elromlik férj és feleség között. A Rózsavölgyi Szalon előadásában Szervét Tibor játssza a férfit, Söptei Andrea a nőt, a barát szerepében Hirtling István látható. A rendező Marton László.

Könyves Blog AJÁNLÓ

KOLLÁR-KLEMENCZ LÁSZLÓ

ÚGY VIDÉKINEK LENNI, HOGY KÖZBEN
VÁROSINAK IS

GOO.GL/81FHWP

A Kistehén gazdálkodó rockere 2015-ben *Miért távolodnak a dolgok?* címmel publikált komótosan csordogáló, piszkoskőrmű Dunakanyar-novellákat. Március végén ötvenéves lett, ezért meglátogattuk dömörkapui tanyáján, hogy vidék és város között feszülő ellentétről, az igazi Toszkáról és új természetírásról beszéljünk vele.

„Már Bibó is tett rá javaslatokat, hogyan lehetne szépen összehozni a népi és az urbánus kultúrát, mert ezek nem egymással homlokegyenest szembemenő dolgok, még ha politika sokszor rá is játszik erre, hanem abszolút párhuzamosan működök. Én ezt élem mindennap, egyszerre vagyok városi és vidéki, és emiatt nincs bennem semmi feszültség. Feszültség csak amiatt van, hogy a társadalom egyáltalán nem így gondolkodik, és állandóan kérdéseket tesz fel ezzel kapcsolatban. Pedig nekem ez egy teljesen természetes állapot.”

GOO.GL/JZ0H07

SZABÓ MAGDA ÉLETE UTOLSÓ PILLANATÁIG OLVASOTT

„Szabó Magda fiamnak szólitotta őt, és fontosnak tartotta, hogy a tudásából átadjon neki is valamennyit. Azt vallotta ugyanis, hogy az általános műveltséghez hozzátartozik a latintudás. Ezért a kilincse rendszeresen felakasztott egy táblát, rajta a felirat: *vide* (jelentése: lásd). De elvárta azt is, hogy keresztfia megtanulja Pál apostol Rómabeliekhez írt levelének egy sorát: *Non est volentis neque currentis sed miserentis dei* (Nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené). »Azt mondta: ezt tudnod kell, és mindennap megkérdezte, hogy hogy is van Pál apostollal? Kénytelen voltam tehát beledolgozni magamat« – neveti el magát Tasi Géza.”

GOO.GL/cFwJkg

PAOLO GIORDANO

AZ ÍRÁS ELŐHOZTA A FÉLELMET BELŐLEM

Paolo Giordano fizikából doktorált, 26 éves volt, amikor első regénye, a *Prímszámok magánya* bestseller lett Olaszországban. Új könyve, *Az emberi test megjelenése kapszán szerelem és a büntudat összefüggéseiről, afganisztáni tapasztalatairól és a test kiszolgáltatottságáról beszélgettünk vele.*

„A szerelem nehéz felvállalni, a háttérben ott bujkál mindig valami, ami ebben megakadályoz. A büntudatnak nem kell feltétlenül, hogy oka legyen, nem kell megalapozottnak lennie, a

fojtogató érzés mégis ott van, anélkül, hogy meg tudnánk magyarázni azt. A szerelemről hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy valaminek a kiindulópontja, és ebből következik minden más. De valójában a szerelemért egészen hosszú utat kell bejárni, rengeteg tévképpzellet meg kell harcolni. *A prímszámok magánya* ott ér véget, ahol a szerelem elkezdődhet. A szerelem egyben szerepjáték is, mindig magunkra öltünk valamiféle szerepet, még akkor is, ha nem tudunk róla.”

A **bookline** BEMUTATJA

M
A
R
G
Ó

margó irodalmi fesztivál

2016. JÚNIUS 8-12.

www.margofeszt.hu /margofeszt

FIZESS ELŐ A KÖNYVES MAGAZINRA

EGY ÉVRE ÉS MEGAJÁNDÉKOZUNK
ZSIDAI ROY SPÍLER CÍMŰ KÖNYVÉVEL!

Irodalomról
kéthavonta
első kézből

Miért érdemes előfizetni?

- könyvet kapsz ajándékba
- ingyenes házhoz szállítás
- pótoljuk az elveszett példányokat
- előfizetőknek nincs árváltozás

Ajánlatunk csak a 2016. május 15-ig megrendelt és kifizetett előfizetésekre vonatkozik.
Az éves előfizetési díj (5 lapszám) 4 350 Ft.

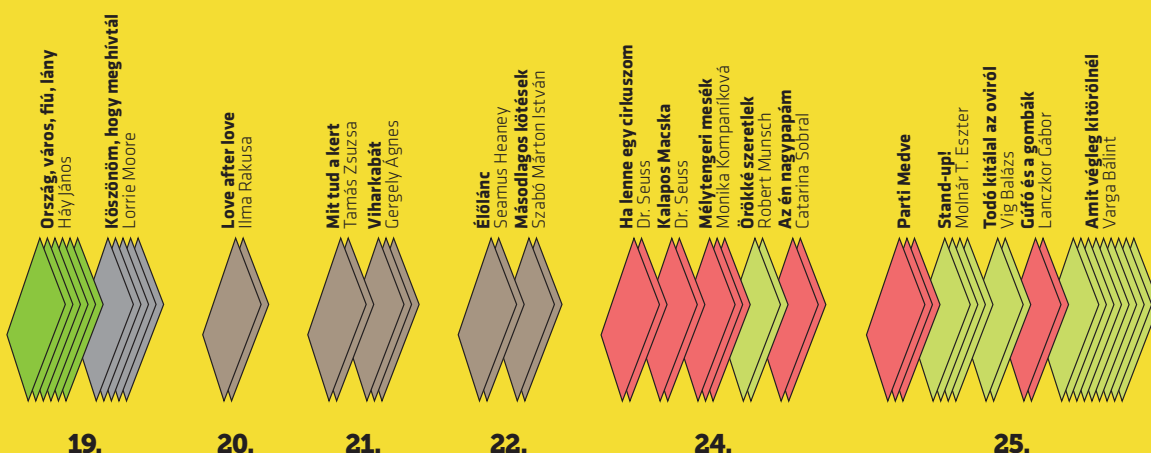
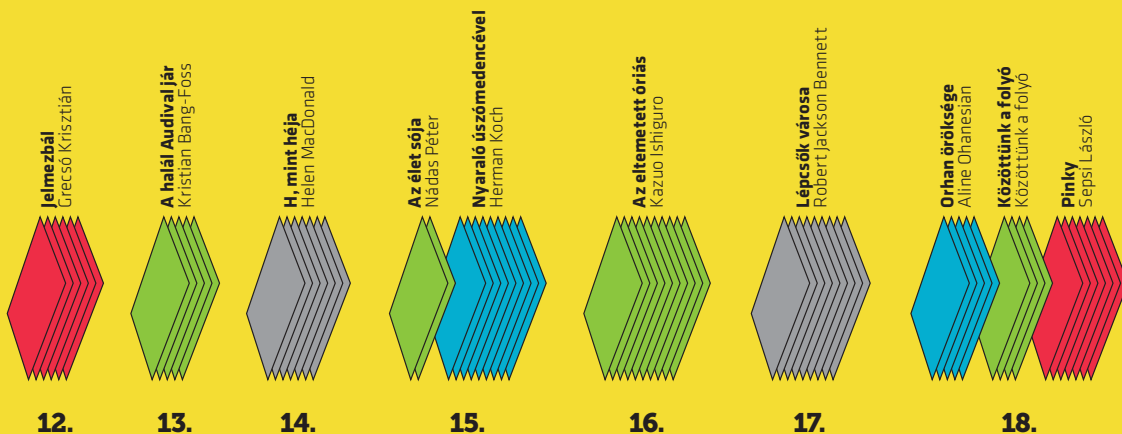
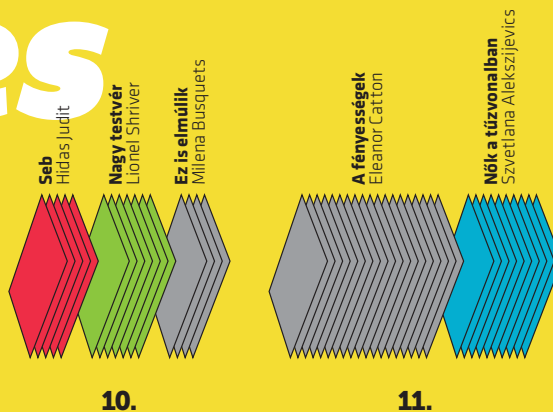
**Ajándék
könyv**

Rendeld meg itt: bookline.hu/konyveselofizetes

Könyves BLOKK

Ez is elmúlik

A spanyol származású Milena Busquets édesanyját gyászolja első regényében. Keserédes dialógus ez, mely épp attól megható és tragikus, hogy egyoldalú, soha célba nem érő monológgá alakul. Az *Ez is elmúlik* a gyászunka legnehezebb időszakát dolgozza fel, mégis könnyed, életigenlő, olvasmányos: a halálon keresztül szól az élet élvezetéről. Főhőse, Blanca negyvenéves, túl van két házasságon, és van két fia. Története a temetéssel indul, majd egy terápiás jellegű nyaralással folytatódik, ahol vad szexuális kalandok segítségével próbál kigyógyulni az édesanyja elvesztése miatt érzett sokkból. Az erotika az egyetlen dolog, ami egy időre feledtetni vele a hiányt, a tengerparti kiruccanás pedig bőven szolgáltat lehetőséget az izgalmakra. A halál ellentéte nem az élet, hanem a szex. (FK)

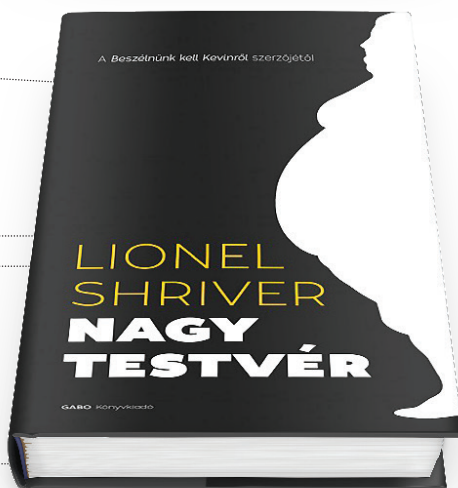
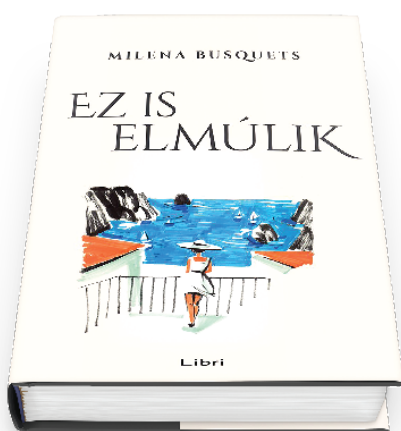

Milena Busquets

LIBRI 208 2490

„Valamiért sosem gondoltam volna, hogy én is leszek egyszer negyvenéves.”

NAGY TESTVÉR

Lionel Shriver

GABO 368 3990

„Kénytelen vagyok eltöprengeni azon, hogy eddigi negyven- valahány évem valóban fontos mozzanatai közül van-e akár csak egyetlenegynek is köze az évéhez.”

Pandora négy éve nem látta a bátyját, Edisont. Amikor kimegy elé a reptérre, alig akar hinni a szemének: az egykor karcsú dzsessz zongoristára szinte rá sem lehet ismerni, annyira elhízott. A vendégség az egész család életét felforgatja, Edison útját összetört bútorok, hatalmas reggelik és komplett zűrzavar kíséri. Amikor Pandora férje nem bírja tovább, ultimátumot intéz a nőhöz, ő pedig a házasságát és fogadott családját

is kockára téve a bátyját választja. Tudja ugyanis, hogy ha nem segít neki lefogyni, akkor holtbiztosan a sírba eszi magát. *A Beszélünk kell Kevinről* szerzőjének új könyve nemcsak a házasságról és az elhízásról mesél, hanem szembesít azzal is, hogy mennyi áldozatot vagyunk hajlandóak vállalni a családtagjaink megmentéséért, és felteszi a kérdést: vajon meg tudjuk-e egyáltalán óvni a szeretteinket? (RO)

SEB

Hidas Judit

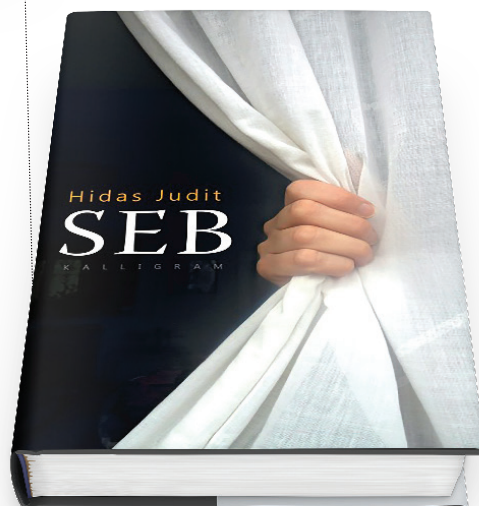
KALLIGRAM 250 2990

„Mintha nyaralni indulna, olyan érzés volt, amikor rákanyarodott a városka főútjáról a dombra vezető kacskarin-gós utcára.”

Emma hétköznap pi álomvilágot épít, pont olyat, ahogy tinédzserkorunkban elképzeljük az életet, megbízható párral, normális autóval, családi házzal, gyerekekkel. Hidas Judit ezt a hétköznapiságot kapargatja *Seb* című regényében. Sebek keletkeznek és varrasodnak, gyógyulnak és elmúlnak, helyük mégis mindig emlékeztetni fog a keletkezéstörténetre, és néha újra fel is szakad. Emma megismerkedik Alexszel, aki szintén csak a normalitást keresi, de azt nem adják könnyen, dolgozni kell érte, jön a gyerek, megnyílik egy újabb étterem, a közös étellel a saját élet is elmúlni látszik, a helyét elvárások, kötelezettségek veszik

át. Mindenki párban szeretne élni, de ez nem eleve adott képesség, ezt együtt kell megtanulni úgy, hogy közben folyamatosan fel kell adni valamit magunkból. Pörgős, sodró párkapcsolati dráma a *Seb*, amiből nemcsak az derül ki, milyen rohadt nehéz közös életet indítani és építeni, de az is, hogyan szeparálódhat el egy pár előbb a barátaitól, majd egymástól is. A szerelem után az ún. valóság következik, amiről a mesekönyvek se beszélnek, nem hogy a szülők. Ott állnak a gyerekekkel a feltúrt kertben, néha szétszedik a sziklakertet, és néha megmondják, hogyan is kellene élni, pedig ők legalább ennyi hibát elkövettek. (VL)

Nők a tűzvonalban

Szvetlana Alekszijejics

HELIKON 484 3990

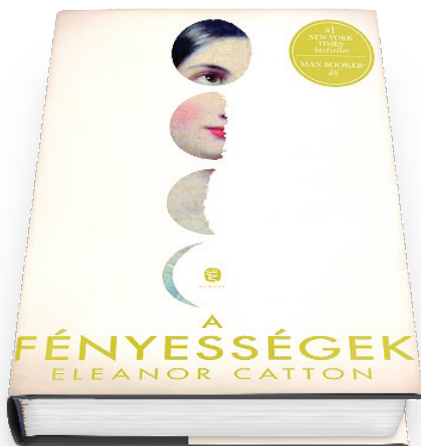
„Könyvet írok a háborúról...”

Új címmel jelentette meg a Helikon Szvetlana Alekszijejics vörös enciklopédiájának első darabját, *A háború nem asszonyi dolog* című monológgyűjteményt. A tartalom maradt a régi: az 1985-ös megjelenését követően betiltott, majd szamizdatban terjedő kötetben nők mesélnek, emlékeznek és próbálnak felejteni férfiarcú háborút, szenvedést és

azt, hogyan jöttek zavarba, amikor a háború végén a szabó megkérdezte tőlük, milyen legyen az új ruhájuk fazonja. Addigra ugyanis már elfelejtettek mindent, aminek nem volt keresnivalója a fronton vagy a kórházakban. A megszólalók között akad bűnös és áldozat, partizán és ápolónő, fodrászból lett sorkatona és elkényeztetett fiatal lány is, aki azért fogott fegyvert, mert nem volt kedve meghalni. 2015 irodalmi Nobel-díjasának debütáló könyve felkavaró, de leginkább hiánypótló olvasmány arról, hogy a háború nem csak a férfiak játéka, de nem is csak

az ő bűnük. „Hát találok erre szavakat? Arra igen, hogyan lőttem, azt el tudom mondani. Ám azt, hogyan sírtam, nem.” (RE)

A FÉNYESSÉGEK

Eleanor Catton

EURÓPA 944 5990

„Ha az ember végignézett a Korona Szálló dohányzójában összegyűlt társaságon, az volt a benyomása, mintha ez a tizenkét férfi csak véletlenül verődött volna össze.”

A fényességeket már akkor el akarnám olvasni, ha csak annyit tudnék róla, hogy egy közel ezer oldalas opusz, ami a valaha volt legfiatalabb Man Booker-győztessé tette az akkor 28 éves szerzőjét, magyarra meg Rakovszky Zsuzsa fordította. Sőt, még

annak ellenére is, hogy egyáltalán nem hiszek a horoszkópban. Catton az aranylázal fertőzött Új-Zélandra repíti vissza olvasóját, ahol a skót szerencsevadász, Walter Moody útjai egy viharos estén 12 férfival és egy rakás megoldatlan bűnüggyel

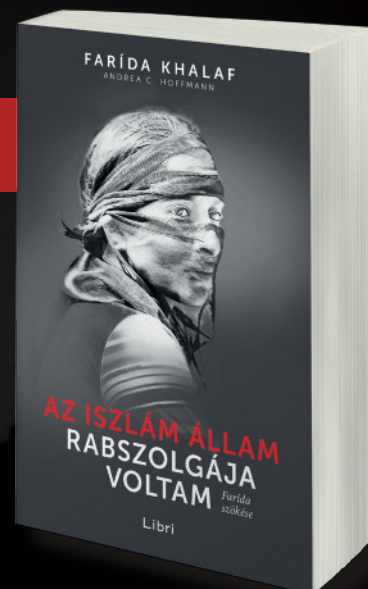
találkoznak. A 12 férfi a 12 csillagjegyet szimbolizálja: akad köztük ópiumbarlang-tulajdonos és hajóügynök, szerkesztő és lelkész, sorsuk pedig olyan szövevényesen fonódik össze, mint a legmesteribb Agatha Christie-regények szereplőgárdáinak sötét múltja és még sötétebb jelene. A fényességek csak azért nem lehetetlen olvasmány, mert ezer oldalt tartani órákon keresztül elég embert próbáló feladat. (RE)

HIRDETÉS

MEGJELENT

„Kitört belőlem a zokogás. Nem, soha semmit nem fogok elfelejteni. Ha valaha is kiszabadulok, kihirdetem az egész világnak ezt a mérhetetlen igazságtalanságot.”

FARÍDA KHALAF ANDREA C. HOFFMANN **AZ ISZLÁM ÁLLAM RABSZOLGÁJA VOLTAM**

Libri

Keresse a Libri Könyvesboltokban és a Bookline webáruházban.

bookline

Ötven év magány

EGY ALFÖLDI FALUBAN BRUTÁLISAN MEGGYILKOLNAK KÉT FIATAL LÁNYT. A HARMADIK ÁLDOZAT ÉPPHOGY MEGME-NEKÜL, DE MIRE A SZERELME VISSZAÉR AZ ORVOSSAL, A MEGCSONKÍTOTT LÁNY NYOMTALANUL ELTŰNIK.

Egy Pestre került falusi fiatalasszony hajléktalanként látja viszont régi osztálytársát a villamosmegállóban, és ettől a szaftos pletykaalapanyagtól úgy felvillanyozódik, hogy egy időre még válságba jutott házassága miatt is elfelejt aggódni. Egy elismert professzorasszony az anyja és a nővére halála után hazaköltözik régi falujába, és szakmunkásképzős tanárként próbál új életet kezdeni. Két régi barát nő összeveszik egy temetői koszorú miatt, és a falu apraja-nagyja előtt egymás fejéhez vágják sérelmeiket, no meg egy tányér első osztályú birkapörköltet. Egy egészségtudatosan élő asszony-nál rákot diagnosztizálnak.

Grecsó Krisztián *Jelmezbál*ját az első néhány fejezet után akár novelláskötetnek is gondolhatnánk, mert a történetek önálló elbeszéléseként is megállják a helyüket. Ám az alcím előrevetíti, hogy itt valami másról van szó, és a figyelmes olvasó egy idő után tényleg észreveheti azokat a hol direkt módon, hol finomabban jelölt kapcsolódási pontokat, melyek mentén a történetek szép lassan egymásba fonódnak. Az egész szöveg elolvasása után pedig kiderül, hogy a főszereplők

valójában mind rokonai, ismerősei vagy szomszédjai egymásnak, illetve valamikor azok voltak, vagy legalábbis lehettek volna.

Nincs tehát kényelmes helyzetben a *Jelmezbál* olvasója, hiszen ahhoz, hogy minden kapcsolódási pontot megtaláljon, és minden szereplőt beazonosítsa, feszülten kell figyelnie: visszalapozni, jegyzetelni, mindenre és mindenre gyanakodni. Vagyis úgy viselkedni, mint egy nyomozó. Ebből a szempontból a *Jelmezbál* tulajdonképpen krimi, méghozzá családi krimi, hiszen a történetek legtöbbször visszatérő elemei a családon belül elkövetett bűnök: a gyilkosság, a megcsalás, az elhagyás, a pedofília, a passzív agresszió. Egy idő után még az első ránézésre boldog kivételnek tűnő házaspárokról is kiderül, hogy csontvázakat rejtegetnek a szekrényben.

A szereplők szinte valamennyien magányos, kiszolgáltatott és végtelenül szeretető emberek, akiknek az igazi tragédiája talán az, hogy olyan végzetesen bele vannak szorulva a saját életükbe, hogy nem látják meg egymásban a sorstársat, nem döbbennek rá a létük nagyobb összefüggéseire. Erre csak az olvasónak van esélye, aki, ha elég figyelmes, a mozaikokból összeállíthat egy képet: igaz, végül ez a kép is töredékes marad, a *Jelmezbál*ban sosem jön el az a katartikus pillanat, amikor a részletek kerek egészzé állnának össze. Ugyanúgy, ahogy a szereplők, a Szovolányiak, a Gerlák, a Dánielek és a Daridák életében is rendre elmaradnak a megváltó, felemelő pillanatok.

JELMEZBÁL
Grecsó Krisztián

MAGVETŐ 296 3490

„Lágy dunai szél lebegteti a Lehel piac utcafrontján, a Nemzeti Dohánybolt előtt a muskátlit.”

A történetek középpontjában ezúttal is a Viharsarok, ezen belül a korábbi Grecsó-regényekből jól ismert fiktív falu, Sáraság áll, innen származnak a szereplők, és a legtöbbször ide is térnek vissza. Időben viszont már sokkal többet mozog a regény: az események valamikor a hatvanas évek közepén kezdődnek, és körülbelül napjainkban érnek véget, noha ezt nem is olyan egyszerű megállapítani, mert egy-egy fejezeten belül is sok az időbeli ugrás, visszaemlékezés, előreutalás. A cselekményidő tehát nagyjából ötven évet ölel fel: ezalatt sok minden megváltozik, a mindent átható boldogtalanság viszont makacsul tartja magát. A *Jelmezbál* nemcsak a töredékesség, hanem a téma miatt sem könnyű olvasmány: a felemelő és nagyon személyes pillanatok, melyek a 2014-es *Megyek utánad*ban megvoltak, az új Grecsó-regényből szinte teljesen hiányoznak. Ez most egy másik Grecsó, egy kiábrándultabb, reménytelenebb. Olyan, mintha a Buendía család hányattatott sorsú, varázslatmentes magyar megfelelőjéről olvasnánk, márpedig egy olyan nemzetiségnek, amely ötven év magányra van ítélve, nem adatik még egy esély ezen a világon. (ILLÉS ZSÓFIA)

A halál Audival jár

Kristian Bang-Foss

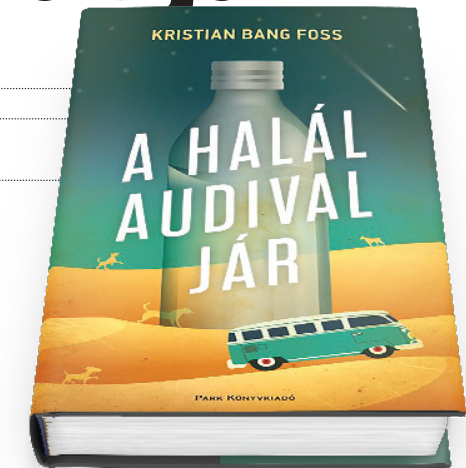
PARK 236 2490

1 „Eleinte flottul ment minden.”

Asgar egy reklám-cégnél dolgozik, egészen addig, amíg tudtán kívül fel nem használja egy olasz fasiszta szervezet vezetőjének fotóját az egyik kampányhoz. Hamar lapátra kerül, ráadásul még a barátjánője is kiadja az útját. Bánatát sörrel, zabálással és non-stop

punnyadással igyekeznek enyhíteni. A számlákat azonban így is fizetni kell, ezért kénytelen elvállalni egy betegápolói állást egy Waldemar nevű fiatal férfi mellett, aki „a ritka és iszonyatos szenvedések két lábán járó tankönyve volt”. Asgar végül abba is belemegy, hogy egy szakadt Volkswagennel

útra keljenek, és megkeressék a híres marokkói gyógyítót, Torbi el Mekkit, akitől a vakok visszanyerik látásukat, a bénák pedig újra képesek lesznek járni. Némi bürokratikus vacakolás és egy kisebb médiafelhajtás után útra kelnek, hogy egy francia hegyi hippitanyán és egy

monacói kaszinóban tett kitérőt követően megérkezzenek Marokkóba, nyomukban

egy felkapcsolt fényszórókkal közlekedő, titokzatos fekete Audival. (RÖ)

HIRDETÉS

**Mandalák
felnőtteknek**
1990 Ft
170 × 170 mm
144 oldal

**Kalandos
küldetés**
1790 Ft
170 × 230 mm
48 oldal

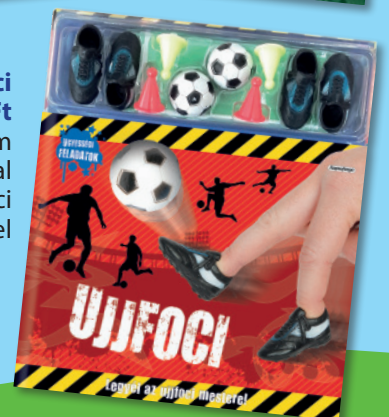

**PRINCESS TOP
FRIENDS**
1990 Ft
140 × 205 mm
64 oldal

**PRINCESS TOP
My Books of Secrets**
2790 Ft
135 × 160 mm
94 oldal
lakattal

Ujjfoci
3490 Ft
205 × 240 mm
24 oldal
foci
felszereléssel

Napraforgó

1047 Budapest, Baross u. 91–95. • Telefon: (06-1) 272 1313 • Fax: (06-1) 272 1312 • E-mail: napraforgo@napraforgokiado.hu • www.napraforgokiado.hu

H, mint hiány

A GYÁSZ FELDOLGOZÁSÁRA SOKAN SOKFÉLE MÓDSZERT KIPRÓBÁLTAK MÁR. VAN, AKI HÁTIZSÁKKAL VÁG NEKI A VILÁGNAK, MÁS KÖNYVET ÍR VAGY MAGÁRA ZÁRJA AZ AJTÓT.

A mikor Helen Macdonald édesapja váratlanul meghalt, a naturalista író úgy döntött, ő is az elvonulást választja, de előbb vásárol egy héját az interneten. Akkor még nem is sejtette, hogy az első néhány hónapról, amit a Mabel névre keresztelt ragadozó madárral tölt, egyszer könyvet ír majd, azt meg főleg nem, hogy könyve a Costa- és a Samuel Johnson-díjat is kiérdemli. A *H, mint héja* egyszerre természetírás, gyászmunka, életrajz,

nevelési útmutató és memoár: az egyik legszebb, legmegrendítőbb, és biztos, hogy a legkülönlegesebb kötet, ami a

Könyvfesztiválra megjelent.

Macdonald már egészen fiatalon rajongott a ragadozó madarakért: sapkát és szíjat varrt nekik, vallásos ámulat töltötte el a sólyomfejű Hórusz láttán, és még azzal is megpróbálkozott, hogy úgy térjen nyugovóra, mint egy igazi madár. A háta mögé font karjaival szárnyakat imitált, de hamar rájött, hogy az alvás így elég kényelmetlen multság. Nyolcéves volt, amikor a kezébe került T.H. White *The Goshawk* (1951) című természetírása, melyben az Arthur-regényeiről ismert szerző mondatokká formálta a kudarcot, amit egy Gos nevű héja sikertelen megszelídítése okozott neki. A magányos, munkanélküli Macdonald a szövegidőben néma párbeszédet folytat a rég halott White-tal, és megkísérli bemutatni, mi vezetett a férfi kudarcáig.

Mabel nem az első héja, akivel valaha találkozott, ám ő volt az első, akit leültetett a tévéje elé, és akivel együtt tépkedte az elejtett zsákmányállatot. A héják különös ismertetőjele a vérszomjasság, kedvenc hobbija a gyilkolás, annál viszont kevés paradoxabb helyzetet lehet elképzelni, mint hogy napi rutinként asszisztálsz az öléshez, miközben épp az apád halálát próbálsz kiheverni. Macdonald a szelídítési folyamat egy pontján olyannyira hasonlóná válik a madarához, hogy majdnem elveszti saját személyiségét. Ettől a felismeréstől pedig már nem az a tét, hogy elég erős köteléket tud-e kialakítani Mabellel ahhoz, hogy akkor is visszazálljon az

H, MINT HÉJA
Helen Macdonald

PARK 344 2990

„Cambridge-től északra, úgy háromnegyed órányi autózásra van az a vidék, amit valahogy nagyon megszerettem.”

öklére, ha a szabadban veszi le róla a szíjat, hanem az, hogy képes lesz-e visszatalálni az emberek közé.

A *H, mint héja* hasonlóan működik, mint egy 4D-mozi. Macdonald természetleírásai olyan szuggesztívek és valóságosak, hogy szinte érezzük a tarkónkon a szelet és az esőt, halljuk a szárnyshugást és a csapdába ejtett fácán rikoltozását, orrunkban a vizes avar szagával pedig néha még allergiás tüneteket is produkálunk. (ROSTÁS ENI)

HELEN MACDONALD

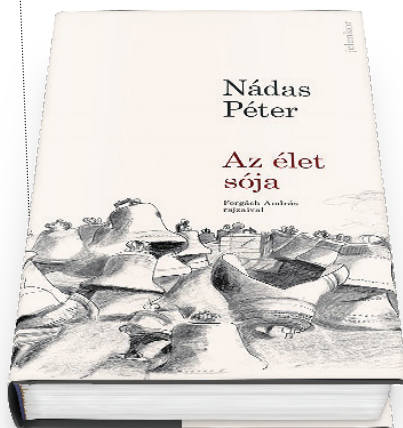
NYARALÓ ÚSZÓMEDENCÉVEL

Herman Koch

EURÓPA 412 3990

1 „Háziorvos vagyok.”

Herman Koch nem óvatoskodik. Első magyarul megjelent regényével (A vacsora, 2013) alaposan zavarba hozta az olvasóját, új könyvének pedig már a címe is csupa rosszat sejtet. Mi is lehetne baljósabb, mint egy feszített víztükröz? Egy híres filmszínész halála veszélybe sodorja orvosa szakmai tekintélyét. A Koch-univerzumban ebből még nem lesz tragédia, abból viszont igen, ha két család huzamosabb időt tölt összezárva. Minden Ralph Meier nyaralójában kezdődött egy évvel ezelőtt. Háziorvosa, Dr. Schlosser egy hétig élvezte a luxusvilla vendégszeretettét feleségével és két lányával, ám a mediterrán idillből hamar rémálom lett, és a koktélos poharak csilingelését az a szívdobogásra emlékeztető filmes hangeffekt zavarta meg, aminek a végén nem árt eltakarni a szemünket, hogy elkerüljük a közelgő szörnyűséget. Ahogy azt Kochtól megszokhattuk, a legnagyobb szörnyűség ezúttal is az ember, aki még a medence mellé is hátsó szándékkal érkezik. (RE)

Az élet sója

Nádas Péter

JELENKOR 115 2999

1 „Az alapítólévél olykor hamis, az alapítás mégis valódi.”

Nádas Péter egy éven át havonta egyszer mesélte a Litera.hu-n a sóval kezdődő történetét. A jelentéktelennek vagy átlagosnak tűnő német kisvárosban csupa olyan dolgot lehet látni, ami mások számára is látható, de mivel Nádas eleve mást néz, így mást is lát, nem csoda, hogy az elbeszélés végére Luther Mártonnál és

a reformációnál kötünk ki. Nádas mesél az olvasónak sőről, épületekről, vallásról, lépcsőkről, harangokról, piacról, vagyis csupa olyan dologról, aminek kulturális, társadalmi vagy vallási összetettségét nem ismerjük fel. Nádas most megmutat egyet a sok, talán láthatatlan rendkívüli történet közül. (VL)

HIRDETÉS

A harmadik FNN hamarosan a könyvespolcokon

ÉS AZ ÁLMOK PALOTÁJA

pong rac.hu

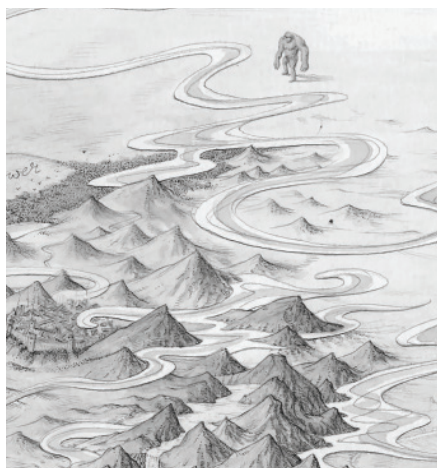

Ködbe és amnéziába burkolózott Britannia

SZINTE MINDEN ISHIGURO-REGÉNYBEN VAN EGY TITOK: VALAMI ELFOJTOTT, ELHESSEGETT, A FELEDÉS KÚTJÁBA TASZÍTOTT MÚLTBÉLI MOZZANAT, MELYEK KIBONTÁSA EGYÉNI OLVASATOT EREDMÉNYEZ, EZZEL EGYÜTT PEDIG TELJESEN MÁS FÉNYTÖRÉSBEN MUTATJA MEG ISHIGURO HŐSEIT.

Az *eltemetett óriás* jó tíz évvel a szerző legutóbbi regénye, a disztópikus *Ne engedj el* után jelent meg, ami nem is annyira meglepő, ha tekintetbe vesszük, hogy az első változatot a felesége javaslatára egészen egyszerűen kihajította a kukába, és Axl és Beatrice történetét teljesen előlről kezdte.

Az *eltemetett óriás*ban egy idős házaspár kel útra, hogy megkeresse régen látott fiát. A kora középkori Angliában

KAZUO ISHIGURO

járunk, a rómaiak által emelt épületeket és utakat már felverte a gaz, a britonok és a szászok látszólag békében élnek egymás mellett, a mindennapok nyugalmát csak egy-egy ogre felbukkanása zavarhatja meg. Na, és persze a rejtélyes köd, a homály, amely mintha minden emléket kiszívna az emberekből. Axl és Beatrice emlékképei is töredékesek vagy épp egy hatalmas lyuk tátong a helyükön: tudják, hogy a fiuk néhány napi járőföldre lakik tőlük, és abban bíznak, ha megtalálják, az emlékeik újra megelevenedhetnek:

„Nem hagytak el minket örökre az emlékeink, csak valamerre elgurultak, eltűntek a szemünk elől ebben az átkozott homályban. De ne félj, megtaláljuk őket, egyiket a másik után, szép sorban, ha majd szükség lesz rá. Hát nem ezért indultunk el erre az útra is? Ha egyszer a fiunk itt fog állni előttünk, mindjárt elkezdenek visszatérni a fejünkbe a múlt dolgai.”

Kazuo Ishiguro egy nehezen beskatulyázható műfaji hibridet hozott létre

Az *eltemetett óriás*ban, hiszen az angolszász mitológia és történelem egyes elemeit magabiztos kézzel fésülte össze a szépirodalmi és a fantasy-hagyományokkal, miközben olyan irodalmi nagyságok előtt hajtott fejet, mint J.R.R. Tolkien vagy C.S. Lewis.

A regény központi eleme a minden emléket felemészítő homály, illetve az, hogy az emlékek hiánya milyen módon befolyásolja az egyes ember, és ami Ishiguronál ennél is fontosabb, az egyes közösségek életét. A regény alapötletét ugyanis részben az egykori Jugoszlávia felbomlása adta, egész pontosan az a nehezen feldolgozható trauma, hogy az addig egymás mellett élő népek vad öldöklésbe kezdtek. A homály a végletekig megkeseríti Axl és Beatrice életét, igaz, eloszlása után nekik is egyre több kényelmetlen kérdéssel kell szembesülniük, a sokszorosan elátkozott köd paradox módon mégis a törekeny béke zálogának bizonyul ebben az ogrék, sárkányok és koboldok által lakott sosemvolt, de sok szempontból mégis ismerős Britanniában. (RUFF ORSOLYA)

AZ ELTEMETETT ÓRIÁS

Kazuo Ishiguro

EURÓPA 496 3990

„Akkoriban még sehol nem lehetett látni afféle tájakat, mint manapság: sem kanyargós, tiszta ösvényeket, sem békés zöld mezőket, amelyek a későbbi időkben az angol vidék oly emblemikus nevezetességei lettek.”

Lépcsők városa

Robert Jackson Bennett

AGAVE 448 3780

„Összefoglalva tehát, úgy vélem – szónokol Vaszilij Jaroszláv –, jelen esetben az a kérdés, hogy bizonyítható-e a szándékosság fennállása.”

A 2015-ös *Horzsolások* után RJB ismét egy olyan helyre vezet el az olvasóit, ami nincs rajta egy általuk ismert térképen sem. Bulikov elsőre talán egy Urál háta mögötti orosz kisvárosnak hangzik, pedig még annál is súlyosabb vidék. Valaha istenek irányították, ám ők mostanra halottak (helló Nietzsche!), és említeni is tilos, hogy léteztek. Az elnyomó birodalom Shara Thivanit küldi a romokban heverő városba, hivatalosan diplomataként, valójában viszont azért, hogy

felkutassa Efreem Pangyüi professzor gyilkosát. Amit Bulikovban talál, az éppen elég ahhoz, hogy RJB ne csak egy, de rögtön három urban fantasyt kanyarítson belőle. Világokat működtetni sokkal nehezebb, mint felépíteni őket, ám a *Lépcsők városa* alapján a szerzőnek ehhez is van tehetsége. Hogy igazunk lett-e, vagy a lépcsők tényleg a semmibe vezetnek, az kiderül a *The Divine Cities*-trilógia (Isteni városok) további epizódjaiból. (RE)

HIRDETÉS

Vajon hány ablaka van a Buckingham-palotának? Hol van a világ legkisebb rendőralomása? Melyik a leghosszabb londoni metróvonal? No és ki az a Little Ben? Rengeteg kérdés, amelyekre a válasz ebben a különleges felfedezőkönyvben rejlik.

Amikor három kisgyerekünkkel Londonban jártunk, a feleségemmel fontosnak tartottuk, hogy számukra is érdekessé tegyük a várost. Éppen ezért kitaláltunk egy történetet és megírtunk egy könyvet, amellyel játékká tehattük a londoni kirándulásunkat. A végén alig győztük követni őket, annyira belemerültek a kalandokba!

Ez ugyanis nem egy hagyományos útikönyv, de még csak nem is egy klasszikus városleírás gyermekeknek. Ez egy családi felfedezőkönyv, amely a városnézést valóban egy nagy, közös kalanddá teszi: együtt fejtjük meg a titkokat, bukkanunk rejtélyek nyomára és ismerünk meg különleges helyeket Londonban.

A felfedezőkönyvet úgy készítettük el, hogy otthonról is be lehessen barangolni a várost, vagyis nem is szükséges Londonban lenni ahhoz, hogy a gyermekek – no meg a szülők – átélhessék a kalandokat és felfedezhessék a világ egyik legkülönlegesebb városát. Remélem, nagyon sokaknak adatik majd meg az az élmény, amit én átélhettem a gyermekeimmel – csak vigyázzanak, mert egy furfangos tolvaj épp most érkezett Londonba, és különleges büntényen töri a fejét ...

Szántó Dávid

A London-felfedező könyvet kizárólag a Kinder Nap „Irány a királyság” promóció keretében lehet megnyerni 2016. május 2-29. között. A nyereményjáték a promóció kezdete után a kinder.hu weboldalon keresztül érhető el.

Pinky

Sepsi László

JELENKOR 357 3499

„Azon az estén, mikor a motorkerékpár lassított a Tanács épületének lépcsői előtt, majd leadtak három lövést az öcsémre, akinek a repedésekbe lecsordogált agyvelején még napokkal később is galambok veszekedtek a párolgó esővíztől fülledt napsütésben, én három sarokkal arrébb éppen ittam, és mindent megtettem azért, hogy másnap reggel egy darab szarnak érezsem magam.”

A vérnarancsszerű, köhögés elleni szirupra emlékeztető pinky egy kábós ital, amitől az ember hiperkontrolláltan teszi a dolgát, nem lesz kásás a hangja, üveges a tekintete. Nem veszélyesebb az alkoholnál, főszerplőnk mégis majdnem végig ki van útve, és ettől a piától válik nyomozóvá. Egy nagyvárosban járunk, amit az uralkodó elit, a Tanács vezet, ami természetesen bonyolult hatalomtechnikai módszereket is jelent, nem csoda, ha vannak, akik felszámolnák. A főhős öccse meghal, a nyomozással kiderítené, ki lehet a tettes. Sepsi László regénye egyszerre urban fantasy, krimi és horror, és az elbeszélésmód miatt sokszor ezek idézőjelbe tett verziója is. Macskaszerű lény, vérfarkassá váló ember, picike tündér is van a regényben, ami nekem leginkább Viktor Pelevint juttatta eszembe, bár a szerző általában Neil Gaiman és Clive Barker hatását szokta megemlíteni. Sepsi mindent tud a játékba hozott műfajokról, így nem hat idegennek az egyébként a műfajiságra és a popkultúrára kevéssé nyitott magyar irodalomban. Második éve adja át a Libri a Dunajcsik Mátyás Lehetőséget. Ezt mindig egy olyan fiatal pályakezdő kapja, akinek a könyvét a kiadó volt szépirodalmi főszerkesztője javasolja megjelentetésre. Dunajcsik az első alkalommal Dékány Dávid *Darwin Motel* című verseskötetét választotta, most Sepsi regényét. (VL)

KÖZÖTTÜNK A FOLYÓ

Ngũgĩ wa Thiong'o

TARANDUS 208 2890

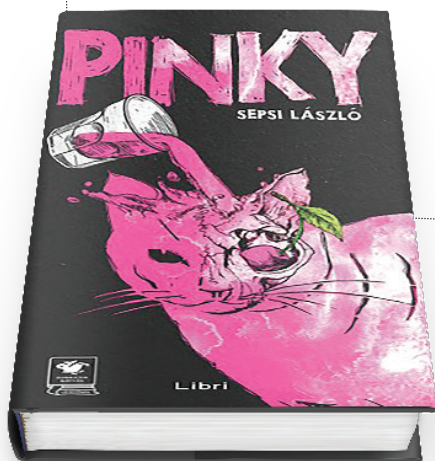

„Két domb állt egymás mellett.”

Nagy hiányt pótol a Tarandus a *Közöttünk a folyó*val, mert az egyik legfontosabb afrikai kortárs szerzőnek, Ngũgĩ wa Thiong'o-nak utoljára a hetvenes évek legvégén (*Egy szem búza*, Európa, 1979) jelent meg könyve magyarul. A regény a Honia vidékére kalauzol, és a fehér ember térhódítása

mellett beszél a kenyai nőket megcsonkító körülmételeiről is, amit egyetlen dolog indokol, a hagyomány. Chege, a látó a misszionáriusok közé küldi fiát, hogy saját tudásukat felhasználva üzhesse ki a fehéreket a folyó deltájából, és Nagy Tanítóvá válva vezethesse a népet. A fehérek

által megtérített Józsué nem engedi, hogy a lányai alávessék magukat a körülmételek pogány hagyományának, ám egyikük szembeszáll a tiltással. A két család történetét egy szerelem kapcsolja össze, a szerelmeseiket viszont nemcsak a folyó, de egy egész világ választja el egymástól. (RE)

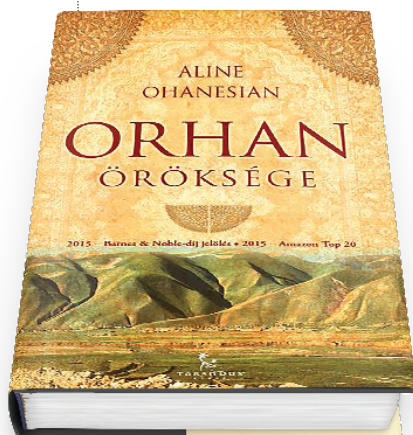
ORHAN ÖRÖKSÉGE

Aline Ohanesian

TARANDUS 255 3290

„Az udvaron álló tizenhét üst egyikében találtak rá, az indigószínű festék, amiben ázott, két árnyalattal volt sötétebb az égnél.”

Aline Ohanesian debütáló regénye az 1915-ös örmény népirtás eseményeit dolgozza fel: saját nagymamája tragikus életútjáról egy fikatív szerelmi történetbe ágyazva mesél. Törökországban járunk 1990-ben. A fiatal üzletember, Orhan a nagyapja temetése miatt tér haza Karodba, ám a végrendelet meglepetéseket tartogat számára: a család helyett egy idegen nő örökli meg az ősi házat. Orhan nyomozásba kezd, hogy kiderítse, milyen rejtélyes kapcsolat fűzhetette az idős örmény hölgyet nagyapjához, ám közben a múlt kegyetlenségével kell szembesülnie. Ohanesian könyve múzeumként őrzi és adja közre a népirtás néma túlélőinek traumáit. (FK)

KÖSZÖNÖM, HOGY MEGHÍVTÁL

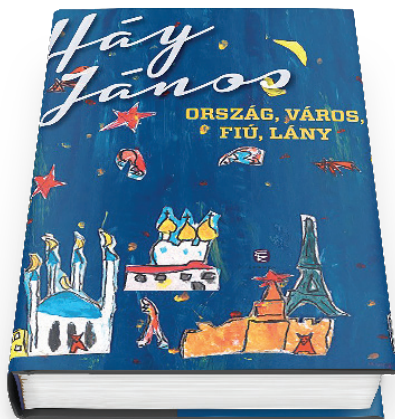
Lorrie Moore

PARK 248 2990

1 „Ira fél éve vált el a feleségétől, de még mindig nem tudta lehúzni a karikagyűrűjét.”

Ha lenne bármi értelmük is az efféle összehasonlítgatásoknak, akkor Lorrie Moore első magyarul megjelenő novelláskötetéről azt írnám: végre egy könyv, amin annyit tudok nevetni, mint Tom Sharpe legendás *Wilt*-sorozatán. Pedig Moore reménytelen, sokat látott hősei rengeteg rossz viccet mondanak, és ha egy kicsit jobban megkapargatjuk a történeteik felszínét, rájövünk, hogy nevetni csak kínunkban tudunk, úgy viszont elég hangosan. Moore története olyan emberekről szól, akik már

azt is a sors szemére hányják, hogy sosem voltak „annyira cukorfalatok, hogy egy pap molesztálja” őket, és akik már évek óta gondolkodnak azon, mi lenne a legmegfelelőbb szülinapi ajándék skizoid fiuknak, aki bármiből képes fegyvert kovácsolni az elme-gyógyintézetben. A kötet bokáig jár a groteszkben és a tragikomédiában, és csak azért nem merészkedik még beljebb, mert a gúny már így is marni kezdte a talpát. Beckett beajúlna, mi pedig kérünk még. (RE)

ORSZÁG, VÁROS, FIÚ, LÁNY

Háy János

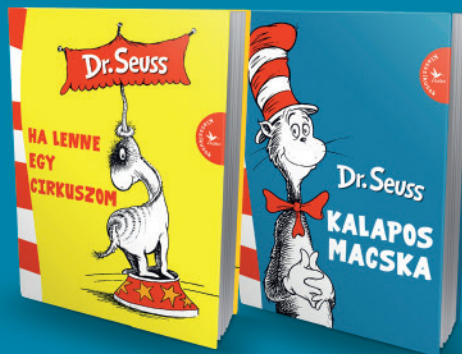
EURÓPA 308 3490

Valamikor a huszadik század közepén belülről bezárták Magyarországot, és onnantól kezdve se ki, se be. A rendszerváltáskor ezt az ajtót kinyitották, addig csendben vagy titokban szökdöstek ki azok, akik kíváncsiak voltak arra,

hogyan lehet az országhatáron kívül. Egyfelől hallottak róla, másfelől akkor már a Holdra is eljutott az emberiség, nem tűnt túlzónak, hogy körbenézzünk kicsit. Háy János a külföldi utazásairól szóló írásait gyűjtötte össze új kötetében, és bár látszólag sokat megtudhatunk a lengyelekről, a párizsi mitikus térről, az amerikaiakról, az indiaiakról, a németekről, de még Erdélyről is, valójában mindig

rólunk, magyarokról beszél. Háy nem útikönyvet írt, nem is törekszik objektivitásra, saját nézőpontját, élményeit és tapasztalatait érvényesíti. A magyar népleletet a regényeiben és drámáiban bravúrosan bemutató író kifejezetten személyes szövegeket írt utazásairól. Láthatjuk, ahogy kultúrák, nyelvek és tapasztalatok találkoznak, illetve érzékelhetjük azt is, miért is zártuk magunkra az ajtót. (VL)

HIRDETÉS

„**Dr. Seuss** szellemessége pedig igazán sokrétű, a rajzok, a történet, de a rímek, a ritmus és a nyelvezet is csak úgy **csillog-villog** a szeniális sziporkáktól.”

FIALA BORCSA, WMN.HU

Olvassni gyerekjáték!
www.facebook.com/kolibrikiado

Klasszikusok
Kolibri

„Egyszerűen elképzелhetetlen, hogy ilyenek”

EGY KÖLTŐ, AKI A MÚLTBÓL VARR VIHARKABÁTOT, EGY, AKI EDDIG GYEREKEKNEK ÍRT, EGY, AKI SZERELMI KIÁLTOZÁST HALLAT, EGY NOBEL-DÍJAS ÉS EGY ELSŐKÖTETES. MEGMUTATJUK A LEGFRISSEBB VERSESKÖTETEKET!

*That's it, I say.
My sky fell on the street.
Hallgatás.
Hol szól a szó
mikor szív és fej szétválík
hát sehol
és London utcáin
valaki más megy már melletted*

(LIMBO III.)

Az író, költő, számos nyelvet beszélő műfordító Ilma Rakusa verseskötetében az egyik központi kérdés az lehet, hogy a kétnyelvűek ugyanúgy szeretnek-e? Mások az élethelyzetek, amelyekbe keverednek, mások a külső drámák, talán a belsők is. Verseit a szerző drámoletteknek nevezi. Nádas Péter a *Szerelmi kiáltozás a nagy nyelvi rengetegben*. Ilma Rakusa költői fő műve című, kötetéhez írt utószavában azt olvashatjuk: „Kétnyelvű szerelemben valami nagyon fontosat tanul meg az ember.” De nem azonnal, és nem valamiféle instant okosság formájában, hanem együtt kell haladni azokkal, akik Ilma Rakusa verseiben beszélgetnek. Épp úgy beszélnek, mint a szerelmesek az utcán, egymásnak, de egy harmadik szeme előtt: „move your ass, darling / szerelem szelidítve” (*Everywhere*)

LOVE AFTER LOVE

Ilma Rakusa
Kiss Noémi

MAGVETŐ 80 1592

*kataklizmát túlélni csak
annyi, mint elbotlani folyóást,
ha kitaláltál valamit,
elveszítheted a megoldást,*

*mert megvadít vagy megvakít -
melyik kockázat a galádabb?*

(A VEREM SZÉLÉN)

Gergely Ágnes költő, regényíró, főként az angolszász irodalom fordítója, és az utóbbi időkben olyan memoárkötetek szerzője, mint az *Oklahoma ezüstje*, melyben pályatársait is szerepelteti, többek között Nemes Nagy Ágnest, Füst Milánt, Szabó Magdát, Weöres Sándort, Zelk Zoltánt.

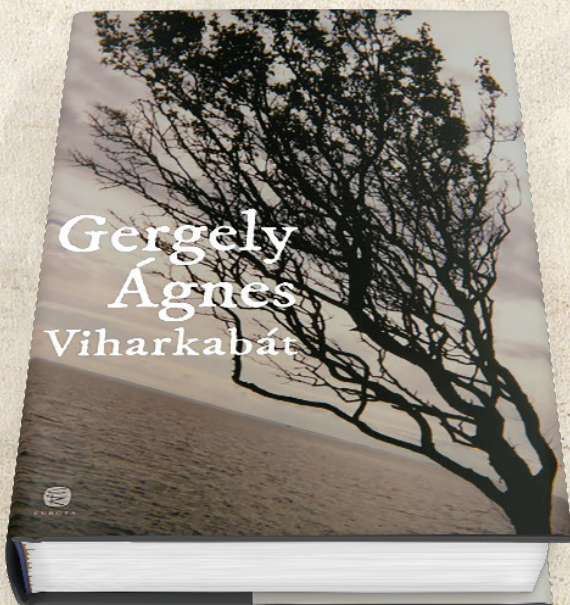
A legújabb kötetében is érezhető egyfajta arányérzék és mértéktartás. Ha formailag maradnak is a rímek, szokások, a versek tartalmilag igyekeznek szabadversekké válni. Ennek módja a dolgok újbóli, ha lehet, józanabb átgondolása. „Nincs részeg hajó többé, csak részeg kikötő” (*Rimbaud az angyalok közt*). Így szól egy olyan kötet utolsó verssora, melyet igen széles körből merített műveltségelemek dúcolnak alá. A műveltség, a történelem ismerete, a folyamatos szembenézés az a versekben, ami kabátként szolgálhat.

VIHARKABÁT

Gergely Ágnes

EURÓPA 156 2232

MIT TUD A KERT

Tamás Zsuzsa

MAGVETŐ 64 1592

Az eddig gyerekirodalmi munkákkal jelentkező szerző első verseskötete ez, ami felnőtteknek szól. A kötet több versét egyazon megrázó téma fogja össze, egy gyerek elvesztése. Önsajnálattal helyett viszont a versek beszélője képes egy olyan nyelvet találni a tragédia körülményeinek megragadására, amely egyformán távol áll a panasztól és attól is, hogy teljesen hidegen, távolságtartóan szólaljon meg. Talán azért szólnak a versek a hiányzókról, a halottokról és a megnevezetlenekről, hogy a hiányuk átélését újra és újra biztosítsák. Talán így, rövid mondatok nyugtalanító egymásutánjával kifejezhető a tragédia, amiből egyszerre fakad beszédigény és elnémulás.

*Minden reggel a redőnyáunyfi
fény.
Első perctől a mégsem-tudat.
Csak fekszem. Dermedt ocsúdás.
Irgalomért szűkül az agy.*

És mégis fölkelek

(MÉGIS)

*Mert árva a magzatát vesztett
anya.
Egész testével téged mondana.*

(VOLT SZÍVED)

*Ahogy megszólalt Derek Hill
Utoljára ült az asztalunknál -,
Hogy nem bírja tovább nézni*

*Lenyugó nap fényét,
És szépen megkért,
Ültessük az ablaknak háttal.*

(A BALÁZÓ)

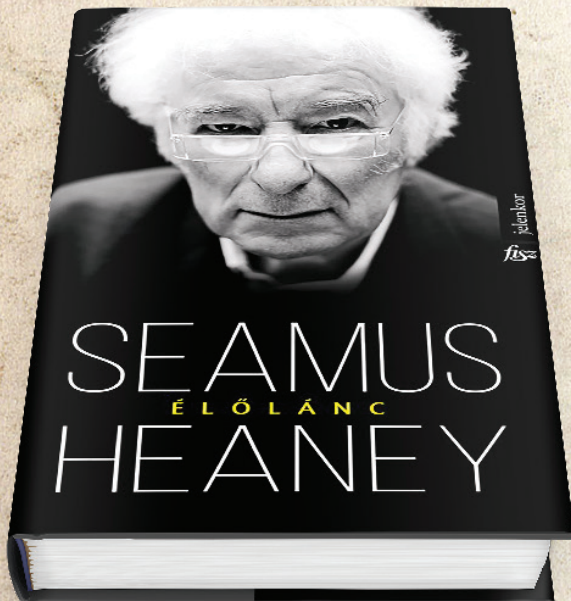
A Nobel-díjas ír költő, Seamus Heaney (1939-2013) utolsó kötetét 2006-ban bekövetkezett agyvérzése után írta. A betegség, öregség és halál témaként ugyan megjelenik a versekben, de korántsem nyomasztóan. Nyelvtanilag és poétikailag elképesztően pontos szövegek, pontos megfigyelésekkel. Az Írországhoz köthető lokális jelenségek a verseiben „glókáliássá” válnak: egyszerre felismerhető a lokális, az ír kultúrába, társadalomba ágyazottság, és kétségtelenül globális, hiszen az emberi egzisztencia alapvető kérdéseire jut el. Önmagát némi öniróniával szemléli, és még azt is el tudja képzelni, hogy a világ helyreálljon.

ÉLŐLÁNC

Seamus Heaney

☉ Ferencz Győző, Gerevich András, Imreh András,
Mesterházi Mónika, Szilágyi Mihály

JELENKÖR 120 1275

MÁSODLAGOS KÖTÉSEK

Szabó Márton István

JELENKÖR 48 1200

Szabó Márton István 1993-ban született, ez az első kötete. Fialat tehát, de éles szemmel talál rá saját meghatározó tapasztalataira. Amit őszintén rácsodálkozó tekintettel vesz észre, azt higgadt versnyelven közli. A hétköznapi világ ez, amiben sokféle információt, tudástípust kell összeegyeztetni, hogy élhető legyen. Például jól jön egy nagymama, aki megnyugtat Einsteinnel szemben, hogy nem relatív minden. Vagy jól jöhet az érzelmi eltávolodáshoz, ha úgy fogalmazunk „nem maradsz majd más, mint egy / visszatérő inger a hipotalamuszban”. Mindeközben a versek alapja az az én-te viszony, amiben az én látatja, szerepelteti, nézi és mindenekelőtt igyekszik megérteni magát. Az egyik vers mottója például Richard Linklater *Srácok* című filmjéből származik, amit tizenkét éven keresztül forgattak néhány színésszel. Talán hasonló nyomkövetés folyik itt.

*Egyszerűen elképzelhetetlen,
hogy ilyenek
a másodlagos kötések. Az előtt a
legerősebbek,
mielőtt elszakadnak.*

(SÜLY ALATT)

Könyvek anyák napjára

Életünk legmeghatározóbb első nője

ÁLMODOZNAK, KÜZDENEK, KÜSZKÖDNEK, MEGBOCSÁTANAK, A BIZALMUKBA FOGADNAK, SOSE ERESZTENEK. AZ ÍRÓK ÉS KÖLTŐK ÉVSZÁZADOK ÓTA PRÓBÁLJÁK MEGFOGALMAZNI AZ ANYASÁG LÉNYEGÉT, KÖNYVEK SZÁZAI ÍRÓDTAK RÓLUK ÉS ARRÓL A KÜLÖNLEGES KAPOCSRÓL, AMELY AZ ANYÁT ÉS GYEREKÉT ÖSSZEKÖTI. MÁJUS ELSŐ VASÁRNAPJA AZ ANYÁKRÓL SZÓL, EZÉRT NEKIK ÉS RÓLUNK AJÁNLUNK MOST KÖNYVEKET.

JODI PICOULT & SAMANTHA VAN LEER: **SOROK KÖZÖTT**

A magányos Delila legalább annyira utálja a sulit, mint amennyire szereti a könyveket. Ha bárki megtudná, hányszor olvasta újra és újra a könyvtár mélyén talált tündérmesét, azonnal kiközösítenék. De a lány számára a mese többet jelent papírra vetett

szavaknál, talán nem véletlenül. Egy szép napon kiderül, hogy a mesebeli herceg nem egydimenziós, hanem valóságos figura, aki nagyon is szemrevalónak találja tizenöt éves olvasóját.

Samantha van Leernek egyszer franciaórán ötlött az eszébe, hogy mi történik akkor, amikor becsukunk egy könyvet. Mi történik a szereplőkkel? Látnak bennünket? Hogyan éreznek, amikor olvassuk őket? A dolog nem hagyta nyugodni, így ahogy hazaért, meg is

beszélte dilemmáit anyukájával, aki történetesen éppen Amerika egyik első számú bestsellerírója. A *Sorok között* így egy igazi anya-lánya regény lett, a közös munka pedig annyira tetszett nekik, hogy már újabb kötetben dolgoznak együtt.

KARTALI ZSUZSANNA: **ANYACSAVAR ÉS KOCKAFEJ - A FIAM AUTISTA, DE NEM ZSENI**

Zsombi Asperger-szindrómás, ugyanakkor nincsenek különleges képességei. A rendre elhangzó „Autista? Na és mit tud?” kérdésre vele kapcsolatban nehéz lenne

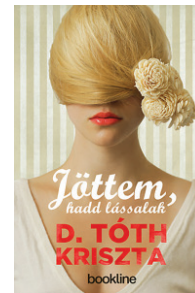

bármilyen frappánsat válaszolni, édesanyjának, Kartali Zsuzsannának ugyanakkor nagyon is sok mondanivalója van, hiszen Zsombi születése óta rögzíti és dokumentálja életük rezdülése-

it, vicces vagy különös mondatait, eseményeit. Ezek mentén pedig nemcsak Zsombi fejlődését követhetjük nyomon, hanem azt is, hogy miként viszonyul a hazai ellátó- vagy akár oktatási rendszer a hozzá hasonló gyerekekhez. Igazi anyakönyv, amely elfogadásra és toleranciára tanít.

D. TÓTH KRISZTA: **JÖTTEM, HADD LÁSSALAK**

D. Tóth Kriszta tíz évig érlelte magában édesanyja történetét. Az asszonyét, akinek sok-sok évvel ezelőtt két férfi, ezáltal pedig

két markánsan különböző élet között kellett döntenie. Végül meghozta a maga döntését, utóbb azonban mindig benne motoszkált: mi lett volna, ha akkor másképp

határoz. Mi lett volna, ha akkor igent mond a lehangoló angol grófnak, akinek rövid budapesti tartózkodása során tolmácsául szegődött? Mi lett volna, ha a nyugalmas vidéki élet és a tanári pálya helyett a rizikósabb és kalandosabb utat választja? Az olvasónak azonban nincsenek illúziói: ő már tudja, hogy a gróf valójában kicsoda, és mi lett volna, ha teljesülnék az asszony álmjai.

KISS NOÉMI: **IKERANYA**

„Nemrég meghalt anyám. Sírtam. A végén és a metrón is folyt a könnyem. Letöröltem, de folyt tovább, hetekig így maradt. Elállt, amikor megtudtam, gyerekem lesz.”

Elfogultság és rózsaszín máz nélkül ír Kiss

Noémi arról, mi történik egy család és különösen egy nő életében, ha egyszerre két gyereket hoz a világra. Milyen a várakozás és a megérkezés, milyen emlékeket szabadít fel benne az élmény,

és mennyiben változtatja meg a világról, saját magáról és nem utolsósorban a saját anyjáról szóló képét. (X)

AZ ÉN NAGYPAPÁM

Catarina Sobral

VIVANDRA 40 2500

„A nagypapának régen óraboltja volt. Most sok a szabadideje” – meséli Catarina Sobral gyerekhőse. A nyugdíjas nagypapa meghatározott napirend szerint éli életét, épp mint szomszédja, az idejét precízen beosztó, örökké elfoglalt Dr. Sebestyén. Bár csak egyetlen nap története tárul fel előttünk, mégis sokkal többet megtudunk kettejükéről, főleg a nagypapáról, aki szívesen hajtogat papírrepülőket az aznapi újságból, hét közben a barátaival piknikezik, de még pilates- és németórára is jár. Úgy utazik, hogy mégis velünk marad, és úgy mesél a múltból, hogy az mindvégig a rohanós, időhiányos jelenre is reflektál.

ÖRÖKKÉ SZERETLEK

Robert Munsch

MANÓ KÖNYVEK 32 2490

„Örökké szeretlek/örökre öllelek,/ ameddig csak élek/a babám leszel.” Robert Munsch klasszikusát saját családi tragédiája ihlette: először az ének volt meg a fejében, ám képtelen volt elénekelni, míg eszébe nem ötlött, hogy történetet kerekít köré. Így született meg az *Örökké szeretlek* egy anyáról és az egyre cseperedő, majd felnövő fiáról, és az élet örök, ugyanakkor meghatározó körforgásáról. Munsch ritmikus prózáját a kötet eredeti, 1986-os megjelenése óta számtalan nyelvre lefordították már, magyarul Szabó T. Anna fordításában olvashatjuk, az illusztrációkat Megyeri Annamária készítette.

MÉLYTENGERI MESÉK

Monika Kompaníková

NAPHEGY 88 2990

A tengerfenéken végtelen tájak terülnek el, meg persze homokdűnékkel fedett síkságok, korallokkal és tengerirózsákkal benőtt hegyek, forró vizet lövellő tengeralatti vulkánok. A legmélyebb árok mélyén azonban már nincs semmi, csak sötét és hideg. Legalábbis ezt gondolhatnánk, ám nem lenne igazunk, hiszen még a legfeketebb és leghidegebb sötétségben is rálelhetünk az élet nyomaira. Itt él például a mélytengeri Halancsa, aki saját kislámpásával világít a sötétben, és itt találkozik egy furcsa lényvel is, akivel sokkal több hasonló vonása van, mint az elsőre gondolta volna. Monika Kompaníková mélytengeri történeteit Veronika Holecová illusztrálta.

KALAPOS MACSKA | HA LENNE EGY CIRKUSZOM

Dr. Seuss

KOLIBRI 64 2499

Esős időben nem lehet kimenni játszani, ezért két gyerek a szobájában ragad. Rémesen unatkoznak, míg ki nem csapódik az ajtó, és be nem sétál rajta a Kalapos Macska. Ettől a pillanattól kezdve kő kövön nem marad, a hangulatot pedig csak fokozza, amikor a Kalapos egy hatalmas piros ládát cipel be a lakásba, és útjára engedi lakóit, a két Izét. A *Ha lenne*

egy cirkuszomban Móric a Berzsenyi bá boltja mögötti, szeméttel és kacattal teli telekre álmodja a híres McBirkusz Cirkuszt. A cirkuszban többek közt az ultraerős Buffogó Böff, a hurok-tudor Humor Hunor, a Híjatlán Díjász (száz hiú íjásznál íjászból íjász) és maga Berzsenyi bá lépne porondra. Dr. Seuss klasszikusait Szabó T. Anna fordította magyarra.

AMIT VÉGLEG KITÖRÖLNÉL

Varga Bálint

KOLIBRI 476 2999

A *Váltásdíj* nélkülől megismert Doma, Max, Zsófi és Zolika megint nyakig vannak a pácban. Zolika brókerbotrányban érintett apja lelépett külföldre, két öltönyös verőlegény pedig félreérthetetlenül a fiú tudtára adja, hogy pontosan tíz napja van, hogy összekaparjon és visszafizessen helyette 110 millió forintot.

Egyikük problémája mindannyiuk problémája: a fiatalok közül van, aki nem akarja, más nem is tudja kihúzni magát az ügy közös megoldása alól. A szálak Londonbav és egy dunántúli présházba vezetnek, hogy végül egy budapesti panelházban, egy belvárosi kávéházban és egy vízilabdameccsen bonyolódjanak tovább.

GÚFÓ ÉS A GOMBÁK

Lanczkor Gábor

CSIMOTA 60 1990

Gúfó, a kis bagoly nem tud elaludni. A szülei egerésznek, ő pedig nekivág az éjszakai erdőnek. Szemlélődéséből a gombák vonulása zökkenti ki, ám hiába követi, hamarosan szem elől téveszti őket. Szerencsére útjába akad egy riadt erdei egér, Béla, és mire egyet néz, már egy titkos földalatti telihold-buliban találja magát. A kis bagoly éjszakai kalandjai Takács Mari varázslatos rajzainak köszönhetően elevenednek meg.

TODÓ KITÁLAL AZ OVIRÓL

Vig Balázs

MÓRA 80 2499

Todó óvodás, a Méhecske csoportba jár (a fiúknak Zümi), és mindenről, de tényleg mindenről megvan a véleménye. Például a bunyózásról, a becenevekről (a kedvesekről és a sértőkről egyaránt), arról, hogy a mese miért akkor az igazi, ha fordítva tartott könyvből olvassuk fel, és arról is, hogy miért nem szabad pöffeszkedni, még akkor sem, ha miénk a legszuperebb jelmez az egész csoportban. De Todó nem tesz lakatot a szájára akkor sem, ha a bekakilásról, a füttyitlen lányokról, a büntetésről vagy az ebédre kapott mócsingos húsról van szó.

STAND-UP! – EGY MAJDNEM NORMÁLIS CSALÁD 1.

Molnár T. Eszter

TILOS AZ Á 248 2990

Bakos Virág nem hitte volna, hogy valaha naplót fog írni, de akinek ennyire zízi a családja, annak mindig van feljegyeznivalója. Például az, hogy apja, aki az ország egyik legszomorúbb stand-uposa, mostanában egyre furcsábban viselkedik. Kevesebb üres üveggel veszi körül magát, és sokkal többet mosolyog. Meg az, hogy a nővére az érettségi tételek magolása helyett fülig belezúgott egy zúrós fiúba, antiszociális öccse pedig, aki más-kor egy repülő papuccsal fogadja a köszönését, végül egész rendesnek bizonyul. Mindennek a tetejébe a nyakukon ül nénikéjük is, aki mindent megtesz azért, hogy özvegy apjukat összeismer-

tesse a barátnőjével. Ha ezek után még a legjobb barátnőjét is elveszteni látszik az ember, és a jelek szerint két fiú közül kell választania, akkor nem csoda, ha a vasárnapokat szívesebben tölti egy hálás kóborkutyákkal teli menhelyen. Vagy éppen azzal, hogy ártalmatlanná tegyen egy bűnbandát.

PARTI MEDVE – MAI SZERZŐK ÁLLATOS ANTOLOGIÁJA

CERKABELLA 128 3750

Számlálj tevét, etess macska-manót, lesd meg a Görbe Bölények vonulását – a *Parti medve* című állatos antológiával mindez lehetséges. Böszörményi Gyulától Zalán Tiborig számtalan kortárs szerző mesél és versel a Cerkabella legújabb kiadványában, mely egy messzi-messzi világba röpít, oda, ahol a királlyá tett Medve macskaháton lovagol, a budapesti öreg bálna pedig sakkozik. Az ábrándozást, elmerülést, böngészést Szegedi Katalin, Kun Fruzsina, Rofusz Kinga, Szalma Edit és Takács Mari illusztrációi teszik teljessé.

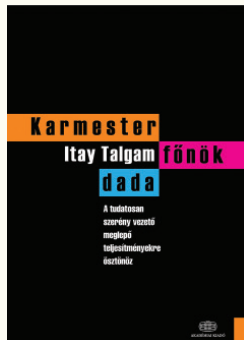

AZ AMERIKAI NÉP TÖRTÉNETE
Paul Johnson

Ez az olvasmányos könyv az Egyesült Államok történetének letehetetlen és izgalmas elbeszélése a kezdetektől egészen Bill Clintonig. Minden benne van, amit tudni érdemes, sok meglepő és váratlan összefüggés is az olvasók elé tárul. Külön érdeme a könyvnek a fő személyiségek plasztikus jellemrajza. Ha tudni akarjuk, kik is azok a puritánok, hogyan zajlott a Vadnyugat meghódítása meg a többi fontos dolog – csak el kell olvasni a megfelelő részeket.

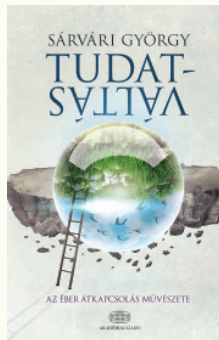
AKADÉMIAI KIADÓ
□1052 ○5900

KARMESTER, FŐNÖK, DADA
Itay Talgam

A zenekar előtt álló karmester mindenfajta vezető szimbolikus megtestesítője. A szerző hat világhírű karmester eltérő munkamódszerét elemezve mutatja be a vezetői stílusok különbségeit. Meglátásai megváltoztatják a vezetői képességekről és az előre nem is látható nagyszerű teljesítményekről alkotott fogalmainkat.

AKADÉMIAI KIADÓ
□268 ○3700

TUDATVÁLTÁS. AZ ÉBER ÁTKAPCSOLÁS MŰVÉSZETE
Sárvári György

Aki olvassa a különböző emberi történeteket és sorsokat, szinte mindegyikben magára ismerhet. Talán azért is, mert korunk legfontosabb kérdései, az élet, a halál, az egzisztenciális szorongás, a szüleinktől való elszakadás, az elengedés és a megtartás leginkább szívszorító pillanatai bontakoznak ki belőle. A szerző valószínűleg a kollektív tudattalanból hívta elő ezeket a fontos történeteket, hogy mindannyiunk útkeresését támogassa általa.

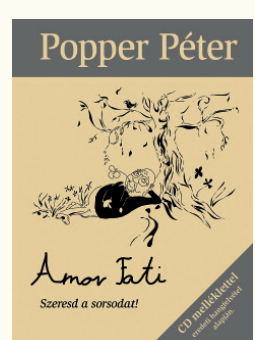
AKADÉMIAI KIADÓ
□320 ○4600

HIÉNÁK A BETEGÁGY KÖRÜL
Boldogkői Zsolt

A tudományalapú gyógyítás presztízse soha nem látott mélységek felé zuhan, míg az alternatív gyógyítás népszerűsége egy éppen ellenkező, meredek ívben emelkedő dinamikát mutat. Az ismerethiányban szenvedő betegeket gátátalanul kihasználó csalás nem csupán a pénzről, hanem gyakran a becsapott emberek egészségéről is szól. E könyv stílusa nem a tudomány szokványos szabatos nyelvezetét követi, hanem annál jóval lazább, kissé csipkelődő, néhol kemény, máskor pedig fanyar humorral vegyített.

AKADÉMIAI KIADÓ
□328 ○3400

AMOR FATI
Popper Péter

Amor Fati, ez a bölcs Nietzsche-i gondolat. Szeresd a sorsodat! Széles spektrumokon keresztül közelíti meg a szerző az embert és sorsát, helyzetét a világban.

SAXUM KIADÓ
□200 ○2980

SZÍVDOBBANÁSOK
Dr. Gyarmati Andrea

Az Apróságaim című könyv után a Szívdobbanások is tele van jobbnál jobb családi sztorikkal. A megindító érzelmek és a kedves humor olvasmányos keveréke.

SAXUM KIADÓ
□264 ○2800

MIO BLUES
Kristina Ohlsson

A Lotus blues folytatása! Martin Benner, az ambiciózus ügyvéd a sorozatgyilkosnak tartott Sara Texas négyéves kisfiának, Miónak a nyomában.

ANUMUS KIADÓ
□330 ○3690

A NYOLCADIK FŐBŰN
Rebecka Edgren Aldén

A sikeres Nora éppen a hét főbűnről szóló könyvéhez fog hozzá, amikor egy különös nő költözik a szomszédba, és kibillent a négy sarkából Nora tökéletes világát.

ANUMUS KIADÓ
□312 ○3490

BLACKOUT - HOLNAP MÁR TÚL KÉSŐ
Marc Elsberg

A téli fagyok közepette Európa elektromos hálózata összeomlik. A regény olyan kérdéseket vet fel, melyekre az emberiségnek mielőbb választ kell találnia.

ANUMUS KIADÓ
□688 ○4980

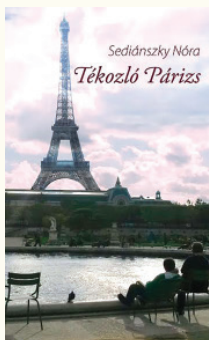

ITT JÁRT BRITT-MARIE
Fredrik Backman

Történet a második esélyről, a sors kiszámíthatatlanságáról és az evészközös fiókok rendjéről. Szívszorító és felemelő, romantikus és ironikus.

ANUMUS KIADÓ
□360 ○3980

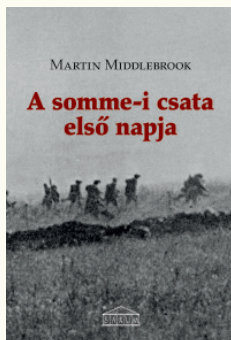

TÉKOZLÓ PÁRIZS – VÁROSNAPLÓ ÖT TÉTELBEN

Sedlánszky Nóra

Öt színes nap élményein és kalandjain keresztül átfogó képet kapunk a városról, múltjáról és jelenéről, kultúrájáról és történelméről sok fotóval illusztrálva.

SAXUM KIADÓ
☞300 ☞2980

A SOMMEI-CSATA ELSŐ NAPJA

Martin Middlebrook

A szerző az 1916-os hadsereget azoknak a katonáknak és egységeknek a történetén keresztül írja le, akik a csata első napján ott voltak a Somme-nál.

SAXUM KIADÓ
☞360 ☞2950

METSZÉS MINDENTUDÓ

Peter Himmelhuber

Hogyan metszük helyesen a gyümölcs- és díszfákat, a rózsákat, valamint a kúszó- és az évelő növényeket? Leggyakrabban előforduló kérdések és tanácsok.

SZIGET KIADÓ
☞130 ☞2980

MENJÜNK GOMBÁSZNI!

Ewald Langer

Kevés alaptudással és a gombafajok ismeretének segítségével biztosak lehetünk benne, hogy a következő gyűjtőutunk nekünk is meghozza a jutalmat.

SZIGET KIADÓ
☞96 ☞1980

ZENFIRKÁK GYERME- KEKNEK

Gitta Edelmann

Egyedülálló rajzoló- és olvasókönyv. A legszebb mintákat keresve sok állattal találkozunk, akik újabb és újabb mintákhoz adnak ötleteket.

SZIGET KIADÓ
☞80 ☞2950

HIRDETÉS

szlovákul szeretni

DURICA
KATARINA

Durica Katarina regénye fordulatos időutazás, amelyből megtudhatjuk, milyen volt szlovákiai magyarnak lenni a '80-as években, majd felnőtt fejjel szembesülni a gyermekkor elhallgatott titkaival. Milyen előítéletek működnek ma is, és van-e feloldozás a múlt bűneire? Életképes lehet-e egy képzeletbeli és valós határokon átívelő szerelem?

El tudok képzelni olyan kontextust, amelyikben egyedül vaginát írhatok

SZÖVEG: ROSTÁS ENI

CÍMKE: VAZELIN, UNALOM, EROTIKUS DIMENZIÓ

Tökéletesen bele kell simulnia az adott mű világába, akkor működik, ha megzavarja a nyugalmunkat, ám nem mindegy, mit hogyan nevez a nevéen. Annyira könnyű elrontani, hogy a Literary Review még díjat is alapított, és minden évben megnevezi a legrosszabbakat. A Bad Sex in Ficton Awardot eddig olyan írók kapták meg, mint Norman Mailer (2007), Tom Wolfe (2004) és Sebastian Faulks (1998).

A Sorvezető színpadán ezúttal a szexjelenet, melyről a három megkérdezett írónak, költőnek Morrissey, a vámpírománc és Nadas Péter jutott eszébe. Utóbbi eszébe jutott egy kritikus Amazon-kommentelőnek is, aki a *Párhuzamos történetek* ominózus száz oldalát olvasva annyit írt: „A mágikus realizmus magyar változatának tetszelgő többszáz oldalnyi rossz pornó épp elég lehangoló, hogy indokolja a szexuális élet végleges feladását.” Bartók, Szaniszló és Térey a fikciós aktusok buktatóiról és legmaradandóbb erotikus, vagy annak szánt olvasmányélményeiről.

Bartók Imre

Bármilyen „jelenet” akkor működőképes, ha megfelelően illeszkedik az adott regény világába. Ilyen szempontból *A szürke ötven árnyalatá*-nak tökéletesen érdektelen és üres szexjelenetei is „működnek”, mert nagy következetességgel tagozódnak be egy tökéletesen érdektelen és üres narratív-

vába, amelyben lényegében élettelen testek kopulálnak egymással. Eszközeit tekintve hasonló, noha a dolog ürességét és kínos bestialitását szándékosan túlhangsúlyozó jelenet olvasható a *Glamorámában* is. Ezt hívjuk pornográfának, ezzel szemben az emberi szexualitásnak hagyományosan van egy másik, kevésbé közvetlen oldala: az erotika. A szürke ötven árnyalata úgy tesz,

mintha rendelkezne erotikus dimenzióval, pedig ez nem így van, ellenben a *Glamoráma* harsogva be is jelenti, hogy ott nem találunk ilyesmit. Így aztán az egész jelenet (egy nyomasztó előzmények után létrejövő édeshámasról van szó) antihumanista rémlátomássá válik. De Sade már tudott erről, de az ár, amit irodalmi orgiáért fizetett, az unalom volt, leírásai egysíkúak, mindenki úgy rakesztja és tologatja a saját és mások testrészeit, mintha nem lenne holnap.

A szexualitás irodalmi megjelenítésének kulcsa tehát alighanem az erotikus dimenziói ábrázolása. Hogy ennek miféle buktatói vannak, arról pár éve sokszor meggyőződhettem, amikor jó ideig vámpírománc-könyvsorozatok fordításából tengődtem. Nem mondhatom, hogy ezek különösen felemelőek voltak, különösen úgy, hogy a hátlapról újra és újra rám kacsintott a szerző: kedves, kémiatanárnő-arcú hölgy, aki egy nevadai farmon él a teheneivel és az írógépevel.

Magyar kontextusban alighanem megkerülhetetlen Nadas Péter említése, aki több eltérő irodalmi stratégiát működtet ebben a témában (is).

A *Párhuzamos történetek* sokat emlegetett százoldalas szeretkezési jelenete azonban kevés poétikai újdonsággal szolgál: a nyers leírások (dörzsölődés, beszakadó kantár stb.) mellett Nádás az erotikus dimenziót itt érzésem szerint irodalmias képzelgésekkel és gyerekkori emlékképekkel tölti fel. Egészen más a helyzet a margitszigeti jelenet, de még inkább az előző főmű, az *Emlékiratok* könyvének esetében. Talán a számomra legemlékezetesebb „szexjelenet” is ebben a regényben található. Egy fiú váratlanul megcsókolja iskolai barátját az erdő tisztásán. Persze, csak a könyv egészének fényében mérlegelhető a pillanat súlya, ugyanakkor ennek a jelenetnek a gravitációja akkora, hogy némi túlzással ez hordozza az egész művet. Egyúttal újfent emlékeztet arra, hogy az irodalom, bármi is képezze pillanatnyi tárgyát, sosem csak leírás, hanem mindig és éppannyira körülírás is.

Szaniszló Judit

Ez az a kérdés, amit még soha életemben nem tettem fel magamnak, de most, hogy más feltette, így sem biztos, hogy tudok rá válaszolni. Inkább egy sor másik kérdést vet föl bennem: miért pont a szexjelenet? Miért nem mondjuk egy főzésjelenet, egy vásárlásjelenet, egy takarításjelenet vagy egy veszekedésjelenet? Ha szerelmi történet van, vagy másképp mondom, ha élettörténet van, akkor ott szexjelenet is van. Ha nincs, akkor gyanús. Kell, hogy legyen. Bár ebben

FOTÓ: VALUSKA GÁBOR (2) | HORVÁTH JUDIT (1)

nem vagyok biztos. Nem, nem biztos, hogy kell, hogy legyen. Az elhallgatással, a hézagolással, a kihagyással ebben a témában is remekül lehet játszani. Szóval lehet szégyellős, metaforikus, óvatos, szókimondó, ha kell, akár vulgáris, ha a mű egészébe belesimul, akkor jó. Már ha a mű is jó. Magának a műnek kell jónak lennie, nem a szexjelenetnek. Talán – bocsánat, képzavar – prúd a memóriám, de ha megütnek, sem jut eszembe egy konkrét szexjelenet sem az olvasmányaimból. Nem osztom az olvasmányaimat szexjelenetekre, és nem-szexjelenetekre. Tulajdonképpen azt sem tudom, van-e irodalmi szexjelenet. Az irodalom az irodalom, akkor is ha kúrás/dugás/szeretkezés, a szexjelenet meg szexjelenet, akkor is, ha... Na jó, ebbe azt hiszem, belezavarodtam. Szóval a válaszom nem, nincsenek emlékezetes szexjelenet-olvasmányélményeim.

Térey János

Jó szexjelenet természetesen az, amelyik alkalmas a nyugalom megzavarására, vagyis helyzetbe hozza az olvasót. Belepirul stb. Szerencsés, amikor hőseink ágybeli viselkedésének leírása a jellemrajzukat gazdagítja, s nem a szerző nyilvános önkielégítése. Arányérzék, ízlés és stílus elborulása vagy teljes hiánya szokta elrontani. Elég hamar elunom a De Sade-féle öncélú tocsogást, sajnos Apollinaire *Tizenegyezer vesszőjére* is ez áll, de a Vargas Llosa-féle szokhamázat nem kérem (*Szeretem a mostohámat*). Alighanem ez a kategória Stephen Vizinczey is *Az érett asszonyok dicséretével*, ami persze kamaszként mély hatást gyakorolt rám. *O. története?* Hú, hát annak csak a címére emlékszem.

Mélypont? Talán (a zenésznék nagyszerű) Morrissey *List of Lost* című, felelőtlen szépirodalmi portyája, melyben a pár „közösülve egyetlen kuncogó hógolyóvá gömbölyödött össze”. Ennél aszexuálisabb közelítés nem is tudom, elképzelhető-e.

Mint látható, a szöválasztás kényes kérdés, különösen az aktus és a nemi szervek esetében. El tudok képzelni olyan kontextust, amelyikben egyedül vaginát, és olyat is, amelyikben csakis pinát írhatok.

Bár az ókort és a reneszánszt leszámítva a legnagyobb lírikusok – prúd környezetet sújtva – jobbára csak fű alatt írhattak szexről, így Puskin és Kosztolányi is, óriásiak e téren a líra eredményei. Nagy tanulságot fogalmaz meg Baudelaire a „mégis kielégítetlen nőről” (*Sed non satiata*), és Verlaine leszbikus sorozata is remek az intézeti lányokról.

Jól emlékszem az első beleborzongásra, ami a *Lady Chatterley szeretője* volt David Herbert Lawrence-től. Amikor a grófnő meglesi a szabadban mosakodó vadórt. Ottthon persze nem volt meg, de az egyik nagynénémnél lehetett lopva lapozgatni. A filmes földolgozás is méltó a könyvhöz, a debreceni Meteor moziban láttam, ami vicces módon ma már egy szekta temploma. Van a témában amúgy is remeklő Faludynak egy hajón játszódnó, tobbó leírása *Pokolbéli vig napjaimban*. És Csáth, akinek akaratlan főműve lett a stubnyafürdői pornójegyzőkönyv! Móríczt érdekcsigázóan kiábrándító naplója se semmi. És persze, ne feledjük Nádást, akinek híres százoldalas aktusára egy filmrendező barátom azt az epés megjegyzést tette, hogy csak „vazelinrel tudja olvasni”. Én elsősorban nagy embertani tanulmánynak tartom, mindenféle pornográf jelleg nélkül. Amúgy a téma természetes és sallangmentes ábrázolását kedvelem, hirtelen Houellebecq jut eszembe. Érdekes, hogy a legnagyobbak közül például Kafka és Bernhard világa mennyire szexmentes. **K**

A költészet örök kategóriáinak helyébe illeszteni a karfiolt

SZÖVEG: ROSTÁS ENI | KÉP: VALUSKA GÁBOR

CÍMKE: INTENZÍV REZGÉS, FRISSESSÉG, WEÖRES SÁNDOR, FLAMINGÓ

Ha Tolnai Ottó *Világgpor* című kötete kézzel fogható tárgy lenne, akkor azt mondanám rá: kaleidoszkóp. A kötet gipszben, lisztben és púderben meghempergetett versei folyamatosan mozognak és alakulnak, épp, mint egy kaleidoszkóp cserépfestményei.

Első megjelenésük óta 36 év telt el, az majdnem 3x13, a 13-as szám jegyében kérdezgette Tolnait 1998-ban kollégája, Parti Nagy Lajos, a végeredmény *Költő disznósírból* (Kalligram, 2004) címmel olvasható, kezdő tolnaistáknak egyenesen kötelező. 36 év alatt sok minden változott, a világ, az ember, sőt még a karfiol is. Tolnai a formátlanságból próbált formát csinálni költészetében, ennek egyik központi motívuma az univerzumába beemelt „torz virág”, ám pagodakarfiol néven ma már ebből is találunk fraktálszerűt, tökéletest. Tolnai versei viszont szinte semmit sem változtak, csak néhányukba került egy-egy újragondolt sor. Ciklusonként esnek szét és állnak össze, nyelvi játékokat és verszenét helyeznek kontextusba vagy hagynak csüngeni, mint az „ének-önt”, és nemcsak a világot, de az alanyiságot is porrá őrlik.

A *Világgpor* 1980-ban a túl szorosra húzott vasfüggöny miatt nem jelenhetett meg magyar kiadónál, 36 évvel később a Jelenkor Tolnai-életműkiadásának nyitódarabjaként debütál.

IDŐ: A *Vizesnyolcas-tüzesnyolcas* című ciklus egyik verstördékében Tolnai meztelen lányokat ábrázoló plakátokról ír, amelyek hősei szinte már nem is meztelenek: a kifüggesztésük óta eltelt nyolc évben felöltöztette őket az idő. A *Világgpornak* nem volt szüksége új ruhára, 36 év után is frissnek hat. „Az imaginációs szabadsága szinte sértetlenül megmaradt, és ez felvillanyozott. Szinte éreztem az agyamnak azt a részét, amit ez az anyag kivett, és meglepett a könyv hihetetlen intenzitása.”

Bár nem a *Világgpor* az első verseskötete, amelyben a tiszta töredékes formákkal kísérletezik, szétporlasztott lírája ebben a kötetben teljesebb ki először. „A költészetemben nem éltem a klasszikus, romantikus líra attribútumaival, a nagy, örök, centrális kategóriákkal, hanem szinte kiemeltem őket, és a helyükön keletkezett ürbe behelyeztem például a karfiolt. Aztán az egész porlasztott anyag egy intenzív mozgásba kezdett, alig tudtam követni a rezgését, a hihetetlen kötődéseket, így alakultak ki a centrális ciklusok.” A ciklusok közt találunk zágrábi ihletésűt, olyat, amit Kosztolányi gipszangya-

lának gipszbe karmolt verse (in: *Egy ég alatt*, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1977) hívott elő, és a Tolnai-könyvekből kihagyhatatlan képzőművészeti vonatkozásút is.

„A *Világgpor* az egyik centrális kötetem, meglepett, hogy így megáll, ilyen intenzíven jelen van. Próbáltam hangosan felolvasni magamnak, az foglalkoztatott, hogy tudom most kiénekelni, mivé áll össze. Ez nagyon izgalmas volt.”

ANYAG: A porlasztott versek majdnem ugyanazzá álltak össze, mint 36 évvel ezelőtt, ám Tolnainak ma már sokkal nagyobb rálátása van a szövegre. Rájött például, hogy egyes helyszínek és anyagok honnan kerültek a kötetbe. „A dalszerű, természetközeli bevezetőversekről

újrólvasva észrevettem, hogy a Fruška Gorában játszódnak. Egyszer sem írtam le, hogy ott játszódnak, most mégis föllismerni véltem. Mikor a kötet született, intenzíven jártunk oda a feleségemmel, mert állatnyésztéssel foglalkoztunk, és a Fruška Gora lankáin béreltünk hereföldet. Hajnalban, munka előtt kijártunk kaszálni, gyönyörű az a hegy, a szerb költészet hegye, amit mindig irigyeltem, és próbáltam is elhódítani a szerb költőktől.” Ilyen nagy felismerés volt az is, hogy honnan került annyi karton a *Világpor* verseibe ruha, bőrönd, tábla és féltalp formájában. A nagy kartonrakások bolttulajdonos édesapja raktáraiban szólították meg. Ha a Tolnai-féle porokat tárgyaljuk, általában a gipsz és a liszt jutnak először eszünkbe, ám ebbe a kötetbe a fehér mellé új színek is kerültek: egy szállodai szoba politúrján talált púder és egy „megnyomorított, ólomruhácskájú” oranzs-pasztila. A narancsszín megjelenik a kötet borítóján is, amin Bojan Bem *Orangerie* című festménye látható. Az életműkiadás minden darabjára Bem-kép kerül, mert Tolnait különös kapcsolat fűzi a festőhöz: hogy milyen, arról a sorozat következő darabja, a *Virág utca 3.* és a *Gogol halála* című műveit egybefoglaló prózakötet utószavában mesél majd.

Azt mondják, az önfejű vagy beteg állat hagyja el a többieket, és bukkan fel teljesen szabálytalan helyeken.

MŰZEUM: Az utószóban Tolnai elhelyezi a kötetet egy tágabb, összművészeti kontextusban. A *Világpor*nak festője (Gabrijel Stupica), költője (René Char), filozófus-kritikusa (Georges Pulet) és zeneszerzője (Arnold Schönberg) is van, sőt még virága is, a gladiola, a vörös kardvirág a *Konjović (második rész)* című vers egyik csendéletéről. A képet a vers elkészülte után néhány évtizeddel ellopták Tolnaitól, „majd csak tíz év után kapom vissza, állunk a kapuban, ahogy megérkezik a kép, immár Palicsra.” A költő múzeumszerűen képezi ki a szobákat a környezetében, és telepakolja őket olyan művészekkel, tárgyakkal és jelenségekkel, amikkel valaha kapcsolatba került. „Aztán lazára engedem őket, de közben figyelem, hogy mikor kerülnek újra a látókörömbé. Amikor valami közelebb ér, megnézem, hogy épp milyen viszonyban vagyunk, de van, hogy csak tarkón vág, aztán már megy is tovább. Így vagyok például más könyveimnél a flamingóval. Egyszer megkérdeztem valakitől, hogy egy öreg vadász mit csinál éppen, és a rokona mondta, hogy megvolt a búcsúvadászata. Kérdeztem, hogy mit lőtt, mire azt mondta, flamingót. Flamingót? Hát az nem lehet, felénk nincs flamingó. Ezt akkor feljegyeztem, és később egy lexikon mellékletében rábukkantam, hogy a környéken kétszer láttak flamingót. Egyszer Fiumében egy világítótorony tővében, meg egyszer Kiskanizsán. Azt mondják, az önfejű vagy beteg állat hagyja el a többieket, és bukkan fel teljesen szabálytalan helyeken. Írtam is egy novellát, amiben a gyerekek találnak

egy eltévedt flamingót, berakják az ólba a libák közé, és ott megszurkúlik.”

CENZÚRA: Tolnai Ottó, a vajdasági (sőt jugoszláviai) magyar irodalom képviselője, és „műfajtalankodó” fenegyereke még 1984-ben is nemkívánatos figurának számított az anyaországi irodalomban, ki is vették a versét egy antológiából, ami a magyar líra New Yorki-i bemutatkozását prezentálta. Tolnait nem zavarta a mellőzés, és az sem, hogy Magyarországon nem jelenhettek meg a kötetei. „A politikai vagy a formális irodalompolitikai dolgok nem annyira mozgattak. Úgy éreztem, a vers sugárzik, és valahogy úgyis eljut oda, ahová kell, mint ahogy hozzám is eljutott Weöres Sándor *Tűzkútjának* kézírata. Emlékszem, olvasás közben elaludtam, és mire reggel felébredtem, a kötet szétcsúszott rajtam és az egész testem be volt takarva versekkel. Valahogy úgy mondanám, hogy akkoriban olyan intenzíven éltük az irodalmat, hogy elegek voltunk magunknak, és örültünk, ha felfedeztünk bizonyos költőket Juhász Ferentől Pilinszkyig, vagy Weöres levelet küldött, és lereagálta egy-egy versünket.” Weöres még egy változatot (*Stewardessek a repülőgépen*) is írt az egyik költeményére, a verset tartalmazó kötetet (*Merülő Saturnus*, Magvető, 1986) pedig egy adriai nyaralásból küldte el neki. Jobb híján a befőttesüvegek alól kiszedett stelázsipapírba csomagolva, melyen, ahogy Tolnai az *Ahogy lelépett a falvédőről* című esszéjében írja, látszottak „a szabályos rózsaszín körök”. **k**

A másik Kertész

„... folytatni fogom folytathatatlan életemet” – olvashatjuk a *Sorstalanság* utolsó oldalán. „Mindig volt egy titkos életem. És mindig az volt az igazi.” – zárja *A végső kocsmá* című könyvét Kertész Imre. Mintha e két állítás között, akár egy hosszú húron, feszített íven lenne (lett volna) Kertész élete.

SZÖVEG: SZEGŐ JÁNOS | KÉP: VALUSKA GÁBOR

CÍMKE: CSEND, BUDAPEST, SÉTA, OTTLIK

A halál múltidőt teremt: az igék végére odabigyesztjük a soha sem néma t-ket, a múlt idő keresztalakú jeleit. Odadobjuk őket a szavak végére, akár a földgöngyöket. Halála napján iszonyatos erővel, sístergő intenzitással kezdett el élni Kertész Imre emléke; vélem: ebben szerepe volt az elmúlt évek teljes visszavonultságának, dermedt csendjének, annak a felszámoló-dásnak, ahogy az utolsó esztendőkből szóba-hírbe került Kertész, hogy mit csinált és mit nem csinált, mit mondott és mit nem mondott. Néhány óra alatt elevenné lett a figurája. A hangja, az arca. A jellegzetes nevetése. Ez lenne talán az általa kongeniálisan fordított Nietzsche fordulatával: az örök visszatérés első lépése?

Március 30-án, Kertész Imre halála előtt néhány órával Bécsben a Belvedere parkjában sétáltam. Lefényképeztem egy öreg fát. A kattintás után vettem észre, hogy a fotó – noha színesre volt állítva a mobiltelefon – mégis fekete-fehér lett. Kertész Imre jutott az eszembe, élénken emlékeztem azokra a szép Bécs-írásaira, melyekben hatvanegynéhány évesen ismeri meg a várost, mely a biedermeier-réteg alatt andalítóan melankolikus, a mélabú alatt pedig slampos keserűséggel ironikus. Ezek a létminőségek pedig közel hozzák a bennem továbbélő Kertészt, aki minden borzalom és rettenet ellenére és mindazzal együtt az egyik legvitálisabb, legderűsebb író. Elemi erővel örül a

szépségeknek: legyen az egy Beethoven-mű, egy berlini utcarészlet: ott pulzál a létezés radikalizmusának a titkos, mégis megosztható tudása.

A totalitarizmus atonalitásának evidenciája. Magyarul: ha bármikor meggyilkolhatnak, akkor voltaképpen szabad is lehetek. Ahogy *A kudarcban* megörökíti: „Hogyan is foglalhatnám szavakba azt a váratlan derűt, amely – az első csodálkozásom múltán – bennem is eláradt? Csupán a tét csekélységét kellett felismernem ahhoz, hogy bizonyos módon én is élvezni tudjam a játékot. Megértettem a számomra adott világegyetem egyszerű titkát: bárhol, bármikor agyonlőhető vagyok. Lehet, hogy ez a, különben nem túlságosan eredeti felismerés megzavart kissé; lehet, hogy mélyebb nyomot hagyott bennem az indokoltnál: hiszen hányan és hányan éltek meg ugyanezt a tömegigazságot, ugyanakkor, ugyanott, vagy máskor, máshol a szélesebb nagyvilágon. (...) Sok évvel később – és sok évvel ezelőtt – megtudtam, hogy regényt kell írnom. Valami közönyös hivatalfolyosón várakoztam éppen, teljesen közönyösen, és valamilyen közönyös neszt hallottam: lépteket.”

Közönyös hivatal? Kafka és Camus intertextuális léptei egyfelől, a Kerepesi út és a Festetics utca sarkán álló hivatalépület másfelől, melyet így idéz fel a *K. dossziéban*:

„1955 végére tenném. Emlékszem, ősz volt, esett az eső. Akkoriban megpróbáltam úgynevezett „szabadúszóként”

boldogulni, s ez a létforma a megélhetés terén olykor bizony válságos pillanatokhoz vezetett. Mindenesetre az akkori Magyar Nemzetnél volt egy-két barátom, s valamelyik rovat vezetője megkért, írjak egy cikket arról, hogy miért késnek a vonatok. Így kerültem az L alakú folyosóra a MÁV egyik irodaépületében, ha jól emlékszem, valahol a Keleti pályaudvar közelében...”

Az elmúlt napokban elmentem ehhez az irodaépülethez is, a vonatok pedig még mindig késnek. Keresve ennek a cikknek a hangját és körvonalait sokat jártam a városban; Kertész Imre Budapestjén. A valóságos utcákra hol merőlegesen, hol párhuzamosan szövegpasszázsok csatlakoztak: motívumok, asszociációk.

Józsefváros mélyén kezdtem, a Tömő utcában: itt gyerekeskedett Kertész; közel a Pál utcához. Az L alakú folyosó után nem is jöhetett más mint a Nefelejcs utca. Citrom Bandi utcája. Nekem ez a Nefelejcs az Emlékezz utcája. Kerülgetve a kutyaürülékeket, az örök főzelékszagban a sudár fákhöz igazítva lépteimet felidéztem a *Sorstalanság* jelenetét. Tapostam a fasztert. Innen az Oktogon jött, az egykori Abbázia kávéház hült helyével. Itt dolgozott pincérnőként Albina, Kertész Imre első felesége. Most bankfiók van a helyén. A Teréz körút szemközti oldalán, a házasságkötő mellett élt kamaszkorában Nadas Péter. Csodálatos regényfolyamának (*Párhuzamos történetek*) egyik szálában Kristóf lakása ablakából bámulva éppen az Abbázia egy másik

pincérnőjébe habarodik bele. A mellette lévő házban tartózkodott budapesti szakasza során a Kertész Imrének nagyon fontos Gustav Mahler.

A Zivatar utca, a Rózsadomb alján. A felszabadulás után lakott itt Kertész az édesanyjával. Pár sarokra Máraitól. Leereszkedem a Margit utcán. Elmegyek a park mellett, melynek „egyik szálkás, törött padján, a nyári fényözönben, három nap alatt elolvastam a *Varázshelyet*.” A Török utca jön: Kertész a huszonnyolc négyzetméteres garzon örökkévalóságában megírta a *Sorstalanságot*. Ha bármikor megállok egy ház előtt, két dolgot szoktam csinálni. Megpróbálom benyomni a kaput, hátha nincs zárva, és ránézek a kaputelefonnál a névlistára. A sors vagy a véletlen a kezemre játszik. Lakik a házban egy doktor Lelkes és egy Végső nevű ember is. Akár egy kései Kertész-törredék egymással szakadatlan dialógust folytató hősei. Kertész körülbelül 100 méterre lakott Jékely Zoltántól. Életművében egyetlen egyszer említi Jékelyt, ezt a halálpontos, titkos-nagy költőt az Ady-regénye kapcsán. Vajon találkoztak néha az utcán?

Szilágyi Erzsébet fasor, a végső lakhely: itt fejezem be a jelenig tartó múltstátát. Vagy a múltba tartó jelenségtát? A Városmajorban mindenhol színek és illatok. Akár egy zöld és terebélyes árok másik oldalán, a fák takarásában ott a Városmajor utca, Mészöly Miklós terepe, ahol most is mentő bűg el. A *Mentés másként* lapjain olvashatunk Mészöly temetéséről, majd a naplóíró figyelme átkerül egy másik, elkövetkező temetésre: „A gyászbeszédék gyászos tónusa és a kötelező arckifejezés a legszörnyűbb akadálya annak, hogy az ember valóban a halottra gondolhasson. Ehelyett Magdi tiszta, szép arca jelent meg előttem, amikor majd engem temetnek; csaknem eleredtek a könnyeim, annyira sajnáltam, mert tudom, hogy nagy fájdalommal lesz a halálom, s hogy e fájdalommal egyedül leszek.”

Itt szerettem volna befejezni a cikket, de valahogy mégse tudom. Megint járom a várost. Belebotlok egy Kertész-esszébe, amely a Kálvin téren keresztül mond el valamit arról, hogy mi a haza. A Kálvin tér az nekem egyrészt Örkeny (*Budapest* című novellája épp a Kálvin térrel indul, a végén pedig hozott szalonnával özvegy Varsányiné vállal egérintést), másrészt mindig Ottlik Géza. „A Kálvin tér szökőkútja és maga a Kálvin tér,

bármikor; gyalog vagy villamosról, estefelé vagy iskolába menet, eső után, tavasszal, télen, jókedvűen, rosszkedvűen, mindig valamilyen volt, mindig teljesen más, és telve tartalommal. Létezett, minden pillanatának megvolt a teljes lényege, ha nem is lehetett néven nevezni, mi volt az voltaképpen. Megfoghatatlan, mély boldogság és végtelenség lappangott minden dolgok alján és a múlt időben.” (*Iskola a határon*)

És most már Kertész Imre is: „Mutattak egy fényképet, tán egy amerikai lapban jelent meg a háborús Budapest-ről. A képen azonnal felismertem a Kálvin

teret. Meg kell itt jegyeznem, hogy a háború előtti Kálvin tér nem is hasonlított a ma ugyanezen a néven ismert helyre. A város egyik díszje volt ez a tér, közepén egy Neptun uralta szökőkút állt, körös körül elegáns bérpaloták; jól ismertem a teret, hiszen kedvenc villamosom, a 16-os szelte át, a Kecskeméti utcából jövet, a Baross utcába tartva. A fénykép szerint most romokban hevert. Leomlott házak, leszakadt villamosvezetékek, döglött lovak. Ide akarsz visszamenni? – kérdezték. Igen, ide akartam visszajönni, s ezt, ha nem is minden nehézség nélkül, de meg is tettem.” **k**

A close-up portrait of Jostein Gaarder, a middle-aged man with grey hair and a beard, smiling slightly. He is wearing a dark jacket with a thick white fur collar and a red scarf.

Gaarder világa megmentésre vár

SZÖVEG: FORGÁCH KINGA | KÉP: GAD / WIKIMEDIA.ORG

CÍMKE: DÍSZVENDÉG, KÖNYVFESZTIVÁL, KLÍMAVÁLTOZÁS

Az idei Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál meghívott díszvendége Jostein Gaarder, norvég író. 1991-ben robbant be a nemzetközi köztudatba *Sofie világa* című könyvével, amely olvasmányos formában dolgozta fel a nyugati filozófia történetét.

Regényét hatvan nyelvre fordították le, és több mint negyven millió példányt adtak el belőle. Gaarder olyan író, aki nem fél felszólalni emberjogi vagy politikai kérdésekben, emellett a környezetvédelem élharcosa. Hírnevét és az eladott példányok után járó jogdíját arra használta, hogy feleségével együtt alapítványt és díjat hozzon létre a klímaváltozás orvoslása érdekében. Legújabb regényével, az *Anna világával* is legnagyobb félelmére, a globális felmelegedés problémájára kívánja felhívni a figyelmet. Ki is ő?

Jostein Gaarder regényíró, novellista és gyerekkönyvszerző 1952-ben született, Oslóban. Gyerekkorának meghatározó élménye, hogy értelmiségi, liberális családba érkezett, ahol alapvető érték volt a könyvek szeretete, a tolerancia és

a konstruktív vitatkozás képessége. Apja iskolaigazgató, édesanyja pedig tanár volt, de emellett gyerekkönyveket is írt.

Ő maga tizenkilenc korában döntötte el, hogy író lesz, az elhatározás mögött pedig nem kisebb dolog állt, mint a szerelem. Ekkor ismerte meg ugyanis a nőt, akit később feleségül vett, és akitől két gyermeke is született. Első regényét, amelyet saját bevallása szerint zseniálisnak tartott, ekkoriban írta, de az elkészült példányt a kiadó visszaküldte. Csalódottsága ellenére nem adta fel. Első novellája 1982-ben jelent meg, később pedig már regényei is napvilágot láthattak. A siker nem maradt el.

Első számú bestsellere, a *Sofie világa* előtt három könyvet is írt, amelyek hazájában, Norvégiában sikeresnek számítottak. A *Sofie világának* népszerűsége meglepetésként érte, hiszen álmában sem gondolta volna, hogy a

filozófia könnyedebb tálalására ilyen nagy lesz az érdeklődés. Mivel több mint negyven millió példányt adtak el belőle, *long-seller*ként is szokták emlegetni a művet. Film és számítógépes játék is készült a regényből, amelyből 1995-ben az egész világon a legtöbb példányt adták el. Gaarder egyszer úgy nyilatkozott, ha tudta volna, hogy ilyen sok nyelvre lefordítják könyvét, nem csak a nyugati filozófiára koncentrált volna benne. A hiányosság miatt számos országban kiegészítették az alcímet: „Regény a nyugati filozófia történetéről”.

Hogy megírhasssa ezt a regényt, otthagyta tanári állását, és egyéves vakációra ment. Korábban ugyanis a Bærum Fana Népfőiskola igen népszerű irodalom- és filozófiatörténet-tanára volt. Ennek az iskolának egyébként komoly szerepe volt a *Sofie világa* megírásában is, és nemcsak azért, mert Gaarder az ott leadott filozófiai anyagot sűrítette bele készülő könyvébe, hanem azért is, mert a kellően liberális és különlegesen szabadon,

kreatívan működő iskolában tanuló fiatal felnőttek példájából és kérdéseiből is építkezhetett. Egyébként úgy tartja, hogy a jó tanár egyben szükségszerűen jó mesemondó is.

Amikor írni kezdett, feleségétől előre bocsánatot kért, hogy a filozófia szolgálata miatt kell nélkülözniük, úgy gondolta, ez most egy olyan könyv lesz, amely kevés bevételt fog termelni. Felesége végül jóváhagyta a döntést, csak arra kérte férjét, hogy ha lehet, írja meg gyorsan. Gaarder pedig valóban így tett: annak ellenére, hogy a kötet magyar kiadása több mint ötszáz oldal, a szerző nagyjából három hónap alatt megírta az egészet. Napi tizennégy órát dolgozott rajta.

Aztán jött is a nemzetközi siker és áttörés 1991-ben, amikor megjelent. Számos díjat bezsebelt, a Der Spiegel című német hetilap toplistájának szinte rögtön az élére került, és egy évig ott is maradt. A *Sofie világa* tinédzserek több generációjának mutatta meg, hogy milyen izgalmas a filozófia. Gaarder

azóta szinte minden idejét az írásnak szenteli, de nagyon aktív akkor is, ha társadalmi, filozófiai, emberjogi vagy környezetvédelmi kérdésekről van szó. Egyik legfőbb küldetése talán az, hogy ezeket a kérdéseket közelebb hozza az emberekhez, s azon belül is a fiatalokhoz. Nem véletlen, hogy legtöbb regénye gyerekszemszögből, s bár nem kizárólag, de elsősorban gyerekeknek, fiatal felnőtteknek szól. Hasonló célt szolgált az is, hogy Norvégiában filozófiafesztivált hozott létre, illetve, hogy feleségével, Siri Danneviggel 1997-ben megalapította a Sofie-díjat, mely a legnagyobb jelentőségű nemzetközi környezetvédelmi fejlesztések elismerésére szolgált. 2013 után azonban sajnos ellehetetlenült a díj finanszírozása, az utolsó elismerést és a 100 000 dollárnyi jutalmat Bill McKibben kaphatta meg.

Sokszor nyilatkozta azt, hogy ha mostanában írná meg a *Sofie világát*, nemcsak filozófiai, de környezetvédelmi kérdésekkel is foglalkozna benne. Ennek a vágyának nem olyan rég eleget is tett, hiszen megírta az *Anna világa* című regényt, amely olvasmányosan, gyerekszemszögből tárgyalja a Föld klímaváltozásának és a környezetszennyezésnek a problémáját. Új könyvét nem elsősorban magunkért, hanem a következő generációkért írta:

Gaarder szerint a művészet jó eszköz arra, hogy felhívja a figyelmet egy-egy komoly témára, amiket izgalmas történetekbe ágyaz utána.

„Nincs tehát jogunk olyan Földet magunk után hagyni, amely csekélyebb értékű, mint az a bolygó, amelyen nekünk élnünk adatott.”

Gaarder szerint a művészet jó eszköz arra, hogy felhívja a figyelmet egy-egy komoly témára, amiket izgalmas történetekbe ágyaz utána, így közérthetőbbé és egyben közismertebbé téve mondandóját. Az *Anna világának* megírása azért volt rendkívül fontos számára, mert itt már nem elvont kérdésekkel, hanem a realitással kell szembesíteni az embereket.

A szerző nem riad vissza attól sem, hogy politikai problémákkal kapcsolatban foglaljon állást, ami miatt 2006-ban kisebb botrányba is keveredett: Izrael elítélő publicisztikája miatt antiszemitizmussal vádolták meg. A cikk azután született, hogy Dél-Libanonban egy izraeli akció során nagyon sok civil vesztette életét. Gaarder Norvégia legnagyobb lapjában, az Afterposten hasábjain közölte cikkét, amelyben Izrael politikáját kritizálta. Az *Isten kiválasztott népe* című írásban úgy nyilatkozott, Izrael elvesztette a létezéshez való jogát. Az író azonban tagadta az antiszemitizmus vádját, állítása szerint ő csupán Izrael politikájáról és kormányának felelősségéről írt a cikkben, nem pedig a zsidóságról tett állításokat. Nem sokkal később egy másik szövegben is megírta, hogy szavait sokan félreértették, ezzel együtt vállalta a felelősséget, amiért író létére félreérthetően fogalmazott.

Gaardert 2005-ben lovaggá ütötték és ugyanebben az évben a Dublini Egyetem díszdoktorává is avatták. Rengeteg elbeszélés, regény, filozófiai és teológiai szakkönyv szerzője. Több, mint tíz norvég díj és nemzetközi elismerés birtokosa. Meghívott vendégként már 2012-ben is részt vett a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon, akkor a skandináv országok képviselőjeként érkezett hazánkba. Több kötete olvasható magyarul, többek között *A kártya titka*, *A történetárus*, a *Karácsonyi rejtély* és a *Vita Brevis*. Az *Anna világának* magyar fordítása pedig éppen a könyvfesztivál alkalmából fog megjelenni a Noran Libro gondozásában. Április 22-én, vagyis a Föld napján pedig, a fesztivál keretében Gaarder előadást tart majd *Etika a jövőért* címmel, a kiadója által szervezett, globális felmelegedésről szóló minikonferencián. **K**

A NŐKET

Azt gondolnánk, hogy 2016-ban már nagyjából senkit nem érdekel, hogy egy könyvet férfi vagy női szerző jegyez. Azt is gondolnánk, hogy senki nem úgy emel le egy kötetet a polcról, tölt le egy művet, vagy ajánl egy könyvet a barátainak, hogy milyen nemű a szerzője. Az irodalmi díjak világában ez máshogy működik: a nőírók munkáit nagyon ritkán ismerik csak el, még az olyan nagy presztízssű díjak, mint a Nobel vagy a Man Booker esetében is, de nincs ez máshogy Magyarországon sem. Megnéztük, hogyan díjazták a női szerzőket 2000-2015 között a fontos állami és magándíjak kuratóriumai, és az eredmény szomorú lett: a 2003-ban alapított Prima Primissima történetében – az irodalom kategóriájában – eddig egyetlen női szerző kapta meg az elismerést, a kiemelkedő szépirodalmi teljesítmények elismerésére létrehozott Aegon Művészeti Díjat ugyancsak egyszer nyerte el nő, a József Attila-díjat pedig 194 alkalommal adták át, de mindössze harmincszor kapta azt nő.

NEM HALLANI

ENNEK A CIKKNEK TULAJDONKÉPPEN MEG SEM KELLENE SZÜLETNIE.

SZÖVEG: RUFF ORSOLYA, VALUSKA LÁSZLÓ

KÉP: FOTOLIA | SUCHOTA

CÍMKE: NŐ, GENDER, DISZKRIMINÁCIÓ, DÍJ, ELFOGULTSÁG, ELISMERÉS, VISSZAIGAZOLÁS

Három éve robbant a hír, hogy az addig szerény eladáso-
kat produkáló Robert Galbraith írói név mögé rejtőzve valójában J.K. Rowling, a Harry Potter-sorozattal világhírűvé vált írónő jegyzi a *Kakukkszó* című detektívregényt. Pedig a kiadó mindent megtett, hogy amíg csak lehet, titokban tartsa a szerző kilétét, még egy kamu életrajzot is kitettek az oldalukra, mely főbb vonalakban felvázolta az exkatonából lett író (házas, két gyermek apja) életét. Sikerült is megvezetni a kritikusokat, akik első recenzióikban például azon álméltkodtak, hogy egy férfiszerző hogyan tudja ennyire pontosan és jól leírni a női ruhákat. A *Kakukkszónál* Rowling szándékai világosak voltak: az *Átmeneti üresedés* körül, amely a Harry Potter-széria után írt első, felnőtteknek szánt regénye volt, akkora volt a felhajtás, hogy szeretett volna végre egy olyan könyvet kiadni a kezéből, aminél nem kellett senki elvárásainak megfelelnie. Teljesen más oka volt azonban akkor, amikor írói pályája kezdetén a családneve elé a semleges J.K. iniciálékát illesztette a keresztnéve, a Joanne helyett. Igaz, ez még nem a saját döntése volt; az akkori kiadója marketing-megfontolásokból javasolta a változta-

tást, arra hivatkozva, hogy a fiúk nem szívesen választanak maguknak olyan könyvet, amit nő írt.

FEHÉR FÉRFIAKNAK ÍRNI

Ugorjunk egy nagyot. 2010 nyarán két nagyívű, tematikájában hasonló regény jelent meg az Egyesült Államokban. Az egyik Jonathan Franzen *Szabadsága*, a másik pedig Allegra Goodman *The Cookbook Collector* című kötete volt. Mindkét regény a 19. századi szépirodalmi hagyományokat felelevenítve mesélt a 9/11 előtti és utáni Amerikáról, és kritikusaik szerint míg Franzen Tolsztojt, addig Goodman főleg Austent idézte meg. Mind a kettő nagyon jó értékeléseket kapott, mind a kettőt körülrajongták, mind a kettő bestseller lett, mégis csak egyikük érdemelte ki a Nagy Amerikai Regény jelzőt. Segítünk: nem Allegra Goodmané, noha arról a legkevésbé Franzen tehet – és rendre vissza is utasítja –, hogy örökké a nagy amerikai regényíró skatulyájába próbálják begyömöszölni.

Mindezek fényében különösen sokkolóan hatnak az amerikai Claire Vaye Watkins szavai, aki egy tavalyi írói workshopon elismerte, hogy több díjat nyert debütáló regénye, a *Battleborn* írása közben végig az motoszkált a fejében: vajon mit gondolna erről Philip Roth vagy Jonathan Franzen. A legmeghökentőbb nem ►

MAN BOOKER

**A Man Booker-
és a Pulitzer-díj**
2000 és 2014
között hányszor
nyert nő, illetve a
nyertes művek
milyen arányban
szólnak a
férfiakról és/
vagy a nőkről.

9
FÉRFI ÍRÓ
FÉRFIAKRÓL ÍRT

8

3
NŐI ÍRÓ
FÉRFIAKRÓL ÍRT

3

1
NŐI ÍRÓ MINDKÉT
NEMRŐL ÍRT

3

2
NŐI ÍRÓ
NŐKRŐL ÍRT

0

PULITZER

az, hogy mit gondolnának, hanem hogy ez egyáltalán felmerült egy női szerzőben. „Miért akarok olyan írónak bizonyítani, akiknek a művei sok esetben nem is különösebben tetszenek?” – tette fel a kérdést az utóbbi nyomtatásban is megjelent *On Pandering* című előadásában Watkins, aki kétséget kizáróan leszögezi, hogy a *Battlebornt* bizony fehér férfiaknak írta, és azt próbálja megérteni, mi zajlik a saját fejében.

NEM ÉRI MEG NŐKRŐL ÍRNI?

Márpedig, ha szigorúan a díjakat vesszük alapul, akkor nőként férfiakról, ezáltal pedig férfiaknak is írni, eléggé kifizetődő. Mintha a férfiak nem vennék a kezükbe női szemzőből kibontott regényeket, vagy nem olvasnának olyan történeteket, melyeknek nők a főszereplői. Már a feltételezés is abszurdnak tűnhet, Nicola Griffith író elemzése nyomán mégis az derül ki, hogy az angolszász irodalomban a nagy presztízsű díjak osztogatásánál azok a női szerzők indulnak a legjobb esélyekkel, akik férfiakról vagy férfi perspektívából írnak. „Minél nagyobb a díj presztízse, annál nagyobb a valószínűsége, hogy a narratíva alanya férfi lesz” – vonja le a végkövetkeztetést Griffith. A leedszi születésű, de Seattle-ben élő szerző az elérhető adatok alapján azt vizsgálta, hogy hat díj esetében (Pulitzer, Man Booker, Nemzeti Könyvdíj, National Book Critics' Circle Award, Hugo-díj, Newbery Medal) 2000 és 2014 között hányszor nyert nő, illetve a nyertes művek milyen arányban szólnak a férfiakról és/vagy a nőkről.

Érdekes megállapításokra jutott: az elmúlt tizenöt évben egy olyan

szépirodalmi mű sem kapott Pulitzert, amelynek női szerzője kizárólag női szemzőből bontott volna ki egy történetet. Man Booker-díjat ellenben kilenc esetben olyan könyv nyert el, amit férfiak írtak férfiakról, háromban, amit nők írtak férfiakról, kettőben, amit nők írtak nőkről, és egy esetben olyan, amit nő írt mindkét nem képviselőiről.

„Nehéz nem arra a következtetésre jutni, hogy az irodalmi díjak esetében minél tekintélyesebb, befolyásosabb, pénzesebb egy elismerés, annál kisebb a valószínűsége, hogy a nyertes felnőtt nőkről írjon. Ez vagy azt jelenti, hogy a nőknél működik az öncenzúra, vagy pedig azok, akik az irodalmi érdemességéről döntenek, a nőket ijesztőnek, ízléstelennek, unalmasnak tartják.”

Griffith szerint a női hangokat egyszerűen nem hallják meg, és ha ebben a kultúrában a felnőtt lakosság feléne a hangja nem hallható, akkor a tapasztalatok fele egyszerűen nem válik ismertté, nem kap kellő figyelmet, ezáltal pedig nem is lehet építeni rá.

Véleményével olyannyira nincs egyedül, hogy Kamila Shamsie pakisztáni-brit író néhány hete azt az abszurd ötletet vetette fel: 2018 legyen a nők éve, és abban az évben csak és kizárólag női szerzők könyveit jelentessék meg. Indoklása szerint épp itt az ideje, hogy a férfiak és a nők is elkötelezzék magukat egy olyan kampány mellett, ami véget vetne a nemi egyenlőtlenségeknek a könyvkiadásban. Hiszen elég csak egy pillantást vetni a Nemzetközi Man Booker-díj márciusban közzétett hosszúlistájára, melyen a tizenhárom jelöltből csak négyet jegyez női szerző. Ez a lista az eredetileg nem angol nyelven megjelenő szépirodalmi munkák legjobbjait válogatja ki, az a tény azonban, hogy az esélyesek közé ennyire kevés női szerző került, az idej zsűri egyik tagja, Tahmima Anam szerint is nemi egyenlőtlenségekre utal, legalábbis, amikor arról kell döntenie, hogy kinek a művét fordítsák le angolra.

Hogy Shamsie felhívása mennyire nem színtiszta provokáció, azt jól mutatja, hogy vette a fáradságot, és kikérte az elmúlt öt év adatait a Man Bookert odaítélő testülettől: kiderült, hogy a díjra felterjesztett könyvek mindössze alig negyven százalékát írták nők, a hosszúlistára felkerült nők aránya valamivel meghaladja a 40 százalékot, a rövidlistán pedig átlagban 46 százalék volt a nők aránya. Ezek a számok nem is hangzanak olyan rosszul, ha belegondolunk, hogy az angolszász irodalom-

NEM HALLANI

ban a mélypont 1991-ben jött el: akkor a Man Booker rövidlistáján szereplő hat könyv között egy sem akadt, amit nő írt volna, noha az abban az évben Nagy-Britanniában megjelent regények 60 százalékát női szerző jegyezte. A kezdeti felháborodás egy új díj létrehozását indukálta, ez volt az Orange, amely 2014 óta Baileys néven fut, és az egyik legrangosabb női irodalmi díjnak számít.

Shamsie néhány éve részt vett egy irodalmi fesztiválon, ahol az egyik beszélgetés *Az amerikai szépirodalom válsága* címet viselte, és Martin Amis elnökletével olyan írók szólaltak fel benne, mint Richard Ford, Jay McInerney és Junot Díaz. Shamsie már akkor azt gondolta, hogy az amerikai szépirodalom egyik válsága éppen az lehet, hogy nincsenek benne a nők, amit jól példázott az is, hogy nemcsak a panelbeszélgetés résztvevői közé nem jutott nő, de az egyórás beszélgetés során mindössze egyetlen női szerző, Eudora Welty Pulitzer-díjas amerikai regényíró és novellista neve hangzott el.

A NOBEL-DÍJ IS ALIG VESZI ÉSZRE A NŐKET

Szorosan kapcsolódik ide az a botrány, amelyet a 84 éves Gay Talese író-újságíró kavart, aki április elején egy bostoni rendezvényen arra a kérdésre, hogy milyen női szerzők inspirálták, azt találta mondani, hogy nem voltak ilyenek. Tales hiába magyarázkodott később, a felháborodás olyan hatalmas volt, hogy a közösségi oldalakat pillanatok alatt ellepték a #womengaytaleseshouldread (~ nők akiketgaytalesenekelkelleneolvasnia) hashtaggal ellátott listák, és olyan írók is a kedvenceiket ajánlgat-

ták Talese figyelmébe, mint Neil Gaiman vagy John Scalzi.

Ha megnézzük hogy hány nő kapott Nobelt írói munkásságáért Talese születése, vagyis 1932 óta, akkor 2000-ig összesen hat nevet találunk: Pearl S. Buckot (1938), Gabriela Mistralt (1945), Nelly Sachs-et (1966), Wislawa Szymborskát (1996), Toni Morrisont (1993) és Nadine Gordimert (1991). A Nobel-díjról döntő testület az elmúlt 15 évben kezdett figyelni a női szerzőkre, összesen öt nőt díjaztak, és ez idő alatt egyedül Doris Lessing (2007) indoklásában bukkant fel a nőiség témája: „a női tapasztalat epikus, aki tűzzel, látnoki erővel és egészséges kétellyel vette górcső alá a megosztott társadalmi rendszereket”. Az indoklás Elfriede Jelinek (2004) és Svetlana Alekszijejics (2015) esetében írásaik többszólamú hangvételére tért ki, Herta Müllernél (2009) költészete tömörségét és prózája tárgyilagosságát emlegette fel, míg Alice Munrót (2013) egészen egyszerűen „a kortárs novella mestereként” jellemezte. ▶

NEM HALLANI

A díjazási szokások Magyarországon semmiben sem különböznek a nyugati trendektől. Azt fontos megjegyezni, hogy itthon inkább sikeresebb életműveket és személyeket szokás díjazni, nem konkrét könyveket. 1950 óta adják át a legfontosabb állami kitüntetést, a József Attila-díjat, 2006 óta az év legjobb könyvének járó Aegon Művészeti Díjat, Demján Sándor 2003-ban indította el a Prima Primiámat, aminek az egyik főkategóriája az irodalom. Ezekkel a díjakkal jelentős pénzjutalom is jár.

A Baumgarten-díj megszűnését követően hívta életre a Minisztertanács a József Attila-díjat, melyet kiemelkedő irodalmi tevékenységért ítélnek oda, és a kulturális miniszter adja át a szakmai szervezetek véleményének meghallgatásával (idén komoly botrány alakult ki abból, hogy a politika nem vette figyelembe a szakmai szervezetek ajánlását). 194 díjat osztottak ki 2000 óta, ebből mindössze 30 női díjazott volt (nemcsak szépírókat, hanem műfordítókat és irodalomtörténészeket is ide számoltunk most). Egyébként itt jegyezzük meg, hogy a Baumgarten-díj első öt évében 45 íróat díjaztak és jutalmaztak, mindössze egy nő volt közöttük, Reichard Piroska.

Itthon kevés olyan díj van, amelyet kizárólag egy-egy kötet után ítélnek oda. Ezek közé tartozik az Aegon Művészeti Díj, ezt 2006-os fennállása óta egyetlen egyszer nyerte el női szerző, mégpedig Rakovszky Zsuzsa a *Visszaút az időben* című verseskötetével. A 2007-es laudáció a mai magyar költészet egyik legnagyobb költőjének nevezte Rakovszkyt, versei alapmotívumaként pedig az időt, az időbeliség problémájának megemészthetetlenségét, feldolgozandóságát emelte ki. „Rakovszky verseinek rendkívüli költői erejét elsősorban az adja, hogy nála, verseiben, egészen különleges módon, egyáltalán nem válik el az érzékileg megelevenített képeknek és a reflexióknak, a gondolati felmérésnek és mélységnek a világa – az ő költészetében a költői látásnak már a módja maga adja a gondolati erőt és mélységet” – hangzott el a 2007-es díjátadón. Ő idén akár duplázhatott volna, hiszen *Fortepan* című kötetével szerepelt az Aegon 2016-os rövidlistáján is, és ugyancsak a tíz esélyes között volt Szvoren Edina *Az ország legjobb hóhéra* című novelláskötetével. Az újonnan létrehozott Libri-díj tízes rövidlistáján a sok férfi

MAGYARORSZÁGON 194 DÍJAT OSZTOTTAK KI 2000 ÓTA, EBBŐL MINDÖSSZE 30 NŐI DÍJAZOTT VOLT.

között szintén Rakovszky és Szvoren neve bukkan fel. A listáról a szakmai zsűri és a közönség is kiválaszthatja a szerintük legjobbat, a díjat május közepén adják át.

A Prima Primissima a legjelentősebb magánkezdeményezésű díj, a Vállalkozók Országos Szövetségének támogatásával indította el 2003-ban Demján Sándor, a támogatást 2013-tól az OTP Bank vállalta. Általában egy-egy életművet díjaz, több kategóriában ítélik oda, célja pedig „a magyar értelmiség eredményeinek megőrzése, a hazai tudomány, művészet és kultúra fejlesztésének pártoktól független erősítése”. Ezzel szemben az irodalom kategóriájában a díjazottak között egyetlen női nyertes található: Szabó Magda még az indulás évében, 2003-ban kapta meg a kitüntetést, azóta tizenegy férfiszerző követte. A lebonyolítás szerint előbb három főt jelölnek a díjra, akik közül egy nyerheti meg a Prima Primissimát, a másik kettő a Primát. Eddig összesen 36 alkotót jelöltek, akik között mindössze hét volt nő, ők tehát mind Prima-díjasok: Székely Magda (2003), Jókai Anna (2004), Mezey Katalin (2007), Rakovszky Zsuzsa (2008), Gergely Ágnes (2010), Kiss Anna (2012), Vathy Zsuzsa (2013).

Az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda 2001-ben alapította az Artisjus-díjat, melyet a kortárs magyar zeneművészeti és irodalmi alkotótevékenység elismerésére és ösztönzésére hoztak létre, de csak 2013-ig járt pénzjutalommal, azóta oklevél és

bronzszobor jár mellé. Évente kétféle elismerést is kiosztanak: az Artisjus Irodalmi Nagydíj célja az előző év egy kiemelkedő, különösen értékes alkotásának jutalmazása, míg az Artisjus Irodalmi Díj ösztöndíjszerű, maximálisan öt szerző díjazható vele, célja pedig, hogy lehetővé tegye és ösztönözze a tehetséget már vitathatatlanul bizonyított művészek további alkotómunkáját - olvassuk a Wikipedián.

Úgy tűnik, a nők kevésbé szorulnak rá az ösztönzésre és elismerésre, mert az Artisjus Irodalmi Nagydíj eddigi tizenkét díjazottja között mindössze két női szerzőt (Gergely Ágnes – 2007, Balla Zsófia – 2010) találunk, míg a 2006 óta működő kisebb díj esetében 36 férfi díjazottra mindössze kilenc nő jutott (Bernicky Éva – 2006, Kiss Judit Ágnes – 2007, Mesterházi Mónika – 2008, Forgács Zsuzsa Bruria – 2009, Tóth Krisztina – 2010, Szilágyi Zsófia – 2010, Szvoren Edina – 2013, Takács Zsuzsa – 2014, Tompa Andrea – 2014).

Összességében tehát azt látni, hogy az irodalom kompetitív része erősen férfiközpontú, amin viszont lehet és érdemes változtatni, mert az nem lehet, hogy a női tapasztalat nem lesz látható, hallható. A díjak és kánonok felépítménye nehezen mozgatható, mert a díjazás nem nőellenes gesztusok sorozata, hanem sokkal mélyebben és láthatatlanabban gyökerező probléma, ami általánosságban határozza vagy akár kérdőjelezi meg egy női szerző alkotását. **K**

Elindult a Libri-díj

Irodalmi díjat alapított a Libri, amit először 2016 májusában adnak át. A Libri Irodalmi Díjjal és a Libri Irodalmi Közönségdíjjal az előző év legjobb szép- és tényirodalmi könyveit ismerik el. Az idei hosszúlistán 182 kötet szerepelt, ezekből 60 közéleti személyiség szavazata alapján alakult ki az a tízes lista, melyből majd a zsűri és a közönség is kiválaszthatja a szerinte legjobbat. A szabályzat szerint a versenybe csakis élő magyar szerző könyve kerülhet be.

A top tízbe idén az alábbi művek kerültek: Bartis Attila: *A vége*, Dragomán György: *Oroszlánkórus*, Esterházy Péter-Szűts Miklós: *A bűnös*, Forgách András: *Élő kötet nem marad*, Nádasdy Ádám: *A vastagbőrű mimóza*, Rakovszky Zsuzsa: *Fortepan*, Réz Pál: *Tények és Tanúk - Bokáig pezsgőben*, Szvoren Edina: *Az ország legjobb hóhéra*, Térey János: *A legkisebb jégkorszak*, Ungváry Krisztián: *Magyar megszálló csapatok*.

A zsűri tagjai: Fullajtár Andrea, Jászai Mari-díjas színész, Szilágyi Zsófia irodalomtörténész, kritikus, Bálint András, Kossuth- és Jászai Mari-díjas színész, és Károlyi Csaba irodalomkritikus, író. A zsűri moderátora: Vitray Tamás, Kossuth-díjas újságíró.

A közönség május 4-ig szavazhat a kedvencére a libri.hu/irodalmi_dij oldalon.

Oravec Imre Aegon-díjas lett!

Lapzárta után érkezett a hír, hogy *Távozó fa* című verseskötetért Oravec Imre nyerte el a 2016-os Aegon Művészeti Díjat és a vele járó hárommillió forintot. A kötet az év elején a hét könyve volt a Könyvesblogon, akkor ezt írtuk róla:

„Az év egyik legszebb verseskötete arról szól, hogy valaki megöregszik, és ennek a szomorú és magányos tapasztalatnak a megragadásához keresi a

nyelvet. Oravec Imre kötetét a 2015-ös év végi listánk legjobb 10 kötete közé választottuk. A *Távozó fa* az öregedésről írt szomorúan csodálatos esettanulmány fákkal, madarakkal, kisgyerekekkel, egyben időutazás, amiből megtudhatjuk, hogyan szűkül össze az életünk.” December óta publikus a kiadók által díjra jelölt 103 könyv, a szakmai zsűri által esélyesnek tartott könyvek shortlistje pedig március óta ismert.

45 KÖNYV, AMIT MINDENKÉPP OLVASSON EL NŐKTŐL

Ha csak az irodalmi díjakat nézzük, akkor lehet, hogy nem hallatszik messzire a női szerzők hangja (lásd erről nagy összeállításunkat), de témaválasztásaik, hangvételük, szemléletmódjuk pont annyira egyedi és különleges, mint a férfiaké. Szeretnénk bemutatni, számunkra mennyire szélsőségesen izgalmas és gazdag az irodalomnak az a része, amit nők írnak. Az elmúlt tizenöt évből válogattuk össze a személyes, épp ezért nyilván igazságtalan listánkat: 45 könyv nőiségről. Van közöttük regény és verseskötet, krimi és memoár, mára már klasszikussá érett közönségkedvenc és pályakezdő író könyve is. Listánk szubjektív, épp ezért a nyugalom megzavarására is alkalmas!

1 **Tóth Krisztina: *Porhó*** (Magvető, 2001)

A kötet címét adó versben József Attila Születésnapomra című versét idézi meg: „Harminckettő hogy telhetett? / Hogy múltak el napok, hetek? / Letelt, / s hitelt.” A vizsgált időszakból Tóth Krisztina került fel a legtöbb kötettel listánkra, versekkel, novellákkal és regénnyel is. Sokarcú, sokszínű szövegvilág az övé, melyet a Porhóban az álmok és az idő múlása mozgat.

2 **Rakovszky Zsuzsa: *A kígyó árnyéka*** (Magvető, 2002)

Ursula Binder, született Ursula Lehmann, öregasszonyként emlékezik vissza soproni és lőcsei gyerek- és fiatalkorára, és egy olyan kapcsolatra, ami a titok és a bűn jegyében fogant. A tűzvész, boszorkányság és babonáság sújtotta tizenhetedik századi Magyarországon a viszontagságokkal teli női sorsok mindvégig rejtettek maradtak, Rakovszky Zsuzsa sűrű szövésű mondataival és erős szimbólumaival egy olyan regényben állít emléket nekik, amely még sok-sok év múlva is fontos hivatkozási alpnak bizonyul.

3 **Szabó Magda: *Für Elise*** (Európa, 2002)

Erősen önéletrajzi ihletésű fiktív művében Szabó Magda a debreceni gyerek- és ifjúkor szereplőit és helyszíneit töltötte meg újra élettel, és regényírói eszköztárát felhasználva egyúttal bizonytalanságba is taszította rajongóit, akik évekig azon morfondíroztak: létezett-e valaha Cili? A regény óriási siker lett, és bár Szabó Magda a Für Elise-t eredetileg kétkötetesre tervezte, a második részt már nem tudta megírni.

4 **Rácz Zsuzsa: *Állítsátok meg Terézanyut!*** (Bestline, 2002)

Az 1998-as Kábítószeret után ez volt az a könyv, ami széles körben ismertté tette Rácz Zsuzsa nevét. Regényével megalkotta a magyar szinglit, Kéki Katát, aki mind a férfiak, mind a munkahelyek terén csakis az igazit keresi. Igazi missziója, hogy minél több embert tudjon megmenteni. Elsősorban férfiakat.

5 **Bódis Kriszta: *Kemény vaj*** (Magvető, 2003)

Emlékezetes regényben mutatja be Bódis Kriszta, milyen kényszer- és döntéshelyzetek következtében válik prostituálttá egy észak-magyarországi romatelepen nevelkedő, félig néma roma lány. Sári mama kedvenc unokája fájdalmasan írja életét és környezetét, csendes, ám erős megfigyelője a kiszolgáltatottságnak.

6 **Karafiáth Orsolya: *Café X*** (Ulpius-ház, 2004)

„Egy nő lennék csak, százhetven magas, / kinek kedvenc söre a Heineken. / Ki hirtelen fogyott vagy tíz kilót, / s még három év kell, hogy harminc legyen” - próbált az elbeszélő éndefiníciót rögtönözni az olvasóinak, és néha úgy tűnt, saját magának is. Kelet-Berlin és Taormina, maszk és hiány, közel-távol rajongott férfiak. A Café X a második kötetek egyetlen jellegzetességét (egyenletlenség, túl magasra tett lécs) sem hordozta, másnapverseivel és magányköltészetével belebetonozta szerzőjét a kortárs magyar lírában.

7 **Szabó T. Anna: *Rögzített mozgás*** (Magvető, 2004)

A költő negyedik verseskötete a hétköznapokról készített villanásszerű képek gyűjteménye. Szabó T. Anna úgy figyel, hogy a jelentéktelenből is képes élettel telít teremteni. Itt említjük a nagy cikkünkhöz tartozófun factet: öt évvel előzte meg József Attila-díjával férjét, Dragomán Györgyöt.

8 Bánki Éva: *Esőváros*

(Magvető, 2004)

Családrégénnyel mutatkozott be Bánki Éva 2004-ben, és egy könyvben rögtön kettővel! Az Esővárosban két jómódú család, Tormáék és Bujdosóék játszzák a főszerepet: előbbieket a technikai újdonságok érdeklik, utóbbiakat a misztikum. Keresztbeszerelemek a huszadik századon keresztül.

9 Rakovszky Zsuzsa: *A hullócsillag éve*

(Magvető, 2005)

A „menni vagy maradni” kérdése már az ötvenes években feloldhatatlan dilemma elé állította az új élet felé áhítókat, akik érzelmileg vagy családiragban kötöttek voltak. Valami hasonló történet a határ mentén élő Piroska családjában is: édesanyját 1956 őszén többen győzködi, hogy menjenek ök is („te még fiatal vagy”), ám a kislányt ágyának döntő bárányhimlő teljesen romba dönti a kimondott vagy kimondatlan tervek.

10 Éjszakai állatkert (Artizánok, 2005)

Fontos irodalmi ügy volt a 33 szerzőt összegyűjtő Éjszakai állatkert című antológia megjelenése, ami igyekezett sok erős és különböző női hangot felmutatni. Ez volt az első átfogó kötet a női sexualitásról, csupa női szerzővel, akik remekül bemutatják a női tapasztalások és nézőpontok változatos-ságát. A nagy merítésben kifejezett célja volt, hogy minél többen lehetőséghez jussanak, megszólalhassanak. Az antológia további részeket is megélt.

11 Tóth Krisztina: *Vonalkód*

(Magvető, 2006)

Az életünket olyan apróságok is kibillenthetik, mint egy vizsga vagy egy tolltartó eltűnése, de akár egy rokonlátogatás is, derül ki a Vonalkódból, az addig elsősorban költőként jegyzett Tóth Krisztina első novelláskötetéből. A vonalkód a szerző szövegeiben a nyugati világok egyfajta márkajelzése, valami tuti jó, elérhetetlen, csillogó dologé.

12 Szécsi Noémi: *A kommunista Monte Cristo* (Tericum, 2006)

Sanyi, a vegetáriánus hentes a Tanácsköztársaság bukásától az ötvenhatos eseményekig botladozik végig a magyar történelem véres, zaklatott, fordulatokban sosem szegény évtizedein. Útját titkos küldetések, még titkosabb szerelmek, levágott malacfülek és hithű kommunisták övezik. Szécsi Noémi a Kommunista Monte Cristóért 2009-ben megkapta az Európai Unió Irodalmi Díját.

13 Gordon Agáta: *Ezüstboxer*

(Alexandra, 2006)

„Gordon Agáta a költészetből jön, rebbenékeny nyelven ír, prózája nyers, titokzatos, vad és csaknem ismeretlen érzelmi tájakra viszi magával az olvasót” - írta Nadas Péter az Ezüstboxerről, amelyben meghal a főszereplő, Konok Szása apja, és ez egy sor megoldandó kérdést vet fel. Rossz apa- és anyaminták, félresikló párkapcsolatok és egy tragikus helyzetben lévő családtörténet, sok iróniával.

14 Bán Zsófia: *Esti iskola*

(Kalligram, 2007)

Olvasókönyvet írt Bán Zsófia Esti iskola címmel, vicces illusztrációkkal. Az olvasókönyvek célja, hogy alaposabban, elsőkézből megismerjünk egy tőlünk távolabb álló kultúrát, történelmet, témát: a novelláskötet minden történetének középpontjában a nőiség tapasztalatai állnak. Színes társadalom- és kultúraleírások, intertextusok és átírások a kedves és szórakoztató kötetben.

15 Lovas Ildikó: *Spanyol menyasszony* (Kalligram, 2007)

„Én azt hiszem, lényegileg még szűz vagyok” - ezzel a felütéssel kezdődik Lovas Ildikó Spanyol menyasszony című regénye, ami egy visszafogott és szemérmes szöveg a sexualitásról, a testről és a nőiségről, és ha az ábrázolt női életeket nézzük, ezzel párhuzamosan kegyetlen és szenvedéssel teli. Egy távolságtartó, nyolcvanas évekbeli lány, valamint Jónás Olga párhuzamos történetét beszél el a könyv, utóbbi a századelő brutális író-orvos alakja, Csáth Géza felesége volt.

16 Mészöly Ágnes: *Heaven Consulting*

(Noran, 2008)

Az Aranyélet című HBO-sorozat rendezője, Dyga Zsombor évek óta ezt a regényt akarja megfilmesíteni, mert ahogy egyszer az Origónak nyilatkozta: „a filmet úgy lehet elképzelni, mint A nő kétszer és az Egy makulátlan elme örök ragyogásának találkozását” magyar változatban. A sztori örült dilis: egy gyepen lévő marketingszakember anyuka és egy karateedző új vállalkozást indítana, az ügyfelek létrehozna egy bankszámlát a cégüknél, így haláluk után a másvilágon is felhasználhatnák pénzüket.

17 Ugron Zsolna: *Úrilányok Erdélyben*

(Ulpius, 2010)

A Budapesten élő Annát egy váratlan találkozás döbenteti rá arra, hogy ellentétben mindazzal, amit addig gondolt - mozgalmasságú társasági élet ide, ragyogó karrier oda, tökéletes férfi amoda -, talán még sincs jó helyen. Visszatér Erdélybe, és nyakig merül a szebb napokat látott kastélyok, a családi legendáriumok és a százéves receptek világában. A könyv egy csapásra ismertté tette Ugron Zsolna nevét, a regényből több tízezer példány kelt el.

18 Szvoren Edina: *Pertu*

(Új Palatinus, 2010)

Hazugság mint élettapasztalat, boldogtalanság mint alapállapot, család mint kényszer, sebényen és undor mint napi rutin. Szvoren debütáló kötetének novellái zártak, mint egy bentlakásos iskola, fojtogatóak, mint a gyerekkor, és ismerősen reménytelenek, mint a címadó írás szilveszter éjszakája.

19 Baráth Katalin: *A fekete zongora*

(Agave, 2010)

Baráth Katalin első krimije először magánkiadásban jelent meg, így figyelt fel rá az Agave. Hőse a romantikus lelkületű, múlt századi eladólány, Dávid Veron, aki egymaga igyekszik felgöngyölíteni a békés kisváros életét felforgató gyilkossági ügy szálait. A magányos nyomozónő alakja nemcsak hiánypótló volt a magyar krimi irodalomban, de az olvasók is annyira megszerették, hogy azóta már több kötetben is a bűn nyomába eredt.

45 KÖNYV

20 Miklya Anna: *Eloldozás*

(Jelenkor, 2010)

„Olyan vagyok, mint egy túltömött rongybaba, mint egy perverz játék, a leevett irodai ruhámban, a magassarkú cipőmben, a szolid sminkben, amit szétkentem az arcomon.” Egy tragikus baleset és egy beteljesületlen szerelem emléke, kudarcra ítélt viszonyok és veszélyes önmarcangolás jellemzi Janka életét, aki lehet, hogy tudna változtatni, az emlékek súlya és feszültsége azonban szétfeszíti mindennapjait.

21 Tallér Edina: *A húsevő*

(Kalligram, 2010)

Coming of age-történeté állnak össze a rövid, füzérszerűen építkező novellák, amelyekre sok fantáziálás, kevés erotika és szókimondás jellemző. „Elementáris, őszinte, húsevő, boldog, boldogtalan. Azon morfondírozik, milyen volna egyszerre két férfit boldoggá tenni. Aludna közepén” - írta ajánlásában Kukorelly Endre.

22 Kiss Tibor Noé: *Inkognitó*

(Alexandra, 2010)

A listán talán KTN első könyve beszél a legőszintebben és a legérzékletebben a saját nőiség megélésének vágyáról, tapasztalatáról és nehézségeiről. Önvallomásában bemutatja Noémit, aki nem a másik énje, hanem az igazi. Az Inkognitó a végletekig fokozza a szorongást és a magányt, bátor és nyomasztó coming of age és coming-out szöveg, ami a kortárs magyar irodalomba emelte a transzneműség tabutémáját.

23 Tóth Krisztina: *Pixel*

(Magvető, 2011)

Tóth Krisztina novellái úgy működnek, mint egy képhibás televízió. Minél közelebb merészkedünk hozzájuk, annál élesebb lesz a kép, és egyértelműbb, hogy ezt a műsort már láttuk valahol, még hozzá a saját életünkben. A testrészekről elnevezett pixelkockákon görgög bevándorlók, kutyafóbiás biztonsági őrök és autóbuszok Nóra nevű utasai próbálják mendedzselni bonyolultnak látszó emberi kapcsolataikat, és kirakóznak a saját életükkel.

24 Kemény Lili: *Madaram*

(Magvető, 2011)

Tizenyolc évesen jelent meg Kemény Lili első verseskötete, ami megkapta a Petri-díjat is, pedig szerzője épp csak elindult a pályán. Tóth Krisztina éles megfigyelőként mutatta be a költőt, Darvasi László szerint a Madaram „cselekményes líra, ahol minden történik, alakul”. A kötet az egészen fiatalkori kamaszverseket gyűjti össze, és ettől az egész nagyon különleges olvasatot kap.

25 Bán Zsófia: *Amikor még csak az állatok éltek*

(Magvető, 2012)

Képek segítségével megelevenedő családi és közösségi történelem bontakozik ki Bán Zsófia tizenöt novellájában, melyeket a magány, az elhallgatás, a hiány közös élménye köt össze. Történet-töredékekből áll össze a nagy egész, és miközben az Antarktiszról Brazíliáig távol tájakon, sosem látott vidékeken bolyongunk, egy fontos belső utazásnak is akarva-akaratlan a részesei leszünk.

26 Kováts Judit: *Megtagadva*

(Magvető, 2012)

Egy hosszú évtizedekig elhallgatott történelmi taburól rántotta le a leplet 2012-es kötetével Kováts Judit. Megtagadva című könyvében olyan asszonyoknak adott hangot a kamasz Somlyói Anna figuráján keresztül, akiket a második világháború idején szovjet katonák erőszakoltak meg. Kováts korábban rengeteg interjút készített, melyekben ma már idős nők elevenítették fel a háborús évek kiszolgáltatottságát és rettenetét, és bár a regénybeli Anna kitalált személy, története nagyon is valós.

27 Fábián Janka: *Lotti öröksége*

(Ulpus, 2012)

Fábián Janka női szűrőn, asszonyi sorsokon keresztül navigálja végig olvasóit a magyar történelem fordultatos évszázadain. A Lotti örökségében a címszereplő a Martinovics-összeesküvésbe belebukott Bálint árvája, aki felnőve komoly orvosi képzést kap nevelőapjától, ám nő létere nem gyakorolhatja választott hivatását.

28 Erdős Virág: *ezt is el*

(Magvető, 2013)

Erdős Virág közéleti-közérzeti lírája tüntetésen és internetes szájhagyomány útján terjed, éneklük koncerten és zuhany alatt, idézik jobb- és baloldali publicisztikában. Pedig a költő nem tesz mást, mint leírja az ún. magyar valót és tövig dugja az ujját a sebbe, amelyből vér helyett vörösiszap és kirekesztettség bugyog.

29 Tompa Andrea: *Fejtől s lábtól*

(Kalligram, 2013)

Egy öntudatos zsidó lány és egy kissé bizonytalan székely fiú keringőzi körbe Budapestet, Kolozsvárt és Trianont, válik szülei akarata és engedélye ellenére orvosná, és mesél nemi egyenlőtlenségről, kollektív traumáról és onániáról egy Tompa által teremtett csodálatosan archaizáló nyelven, a monarchia idején.

30 Takács Zsuzsa: *Tiltott nyelv*

(Magvető, 2013)

Pilinszky János azt írta Takács Zsuzsa első verseskötetéről, hogy bolyongva térképezi fel a másokéinál omlékonyabb külső és belső vidékeit. A Tiltott nyelv a tizenhatodik kötete a szerzőnek, aki Kalkuttai Szent Teréz bőrébe is belebújik, ha kell. Erős lírai nyelven beszél álmokról, emlékekről és elmúlásról.

31 Csobánka Zsuzsa: *Majdnem Auschwitz*

(Kalligram, 2013)

A családtörténetet a huszadik századi örületben elmesélő regényben Jakob Auschwitset, Edit a Duna-parti sortüzet élte túl, súlyosan szomorú szerelmüket az unokáik elbeszéléseiből ismerhetjük meg.

32 D. Tóth Kriszta: *Jöttem, hadd lássalak*

(Bookline, 2013)

DTK a saját édesanyja régóta formált történetét írta meg első regényében: egy Bora nevű csupaszív asszonyét, aki egy magát angol grófnak álcázó szélhámost és Takács Mikit, a baráti kör kedvencét is magába bolondította. Bora a halálos ágyán emlékszik vissza élete legmerészebb döntésére: mert mi is lehetne merészebb, mint az elképzelt arisztokrácia helyett a kaposvári szürkéséget választani.

NŐKTŐL

33

Nagy Gabriella: *Üvegház*

(Új Palatinus, 2013)

Regényes novellafüzében

feltámasztani próbált múlt, a szülők halálát feldolgozni próbáló gyászmunka, és az emlékezettel vívott örökös harc. Nagy Gabriella első prózakötete „(...) nem depresszió, csak egyszerű csend.” A legsúlyosabb fajtából.

34

Gergely Ágnes: *Két szimpla a Kedvesben*

(Európa, 2013)

Gergely Ágneset elsősorban

lírikusként ismeri az ország, a nyolcvanadik születésnapjára megjelent önéletrajzi ihletésű prózakötetében viszont azokat a nehézségekkel, gyakran fájdalommal teli éveket idézte meg, melyek alapvetően formálták, alakították költészetét. A költő-író-műfordító ezúttal nem akart távolságot tartani múltjától, és őszintén vall családról, pályakezdésről, kortársakról.

35

Hidas Judit: *Hotel Havanna*

(L'Harmattan, 2013)

Csalódni fog, aki egy karibi vakáció ígéretével veszi kezébe Hidas Judit novelláskötetét, címe ugyanis nem Kuba fővárosára, hanem Budapest egyik lakótelepére utal. Ezzel pedig a szerző ki is jelölte az irányt, aminek mentén tizenhat „szelíd története” halad. A Hotel Havanna női elbeszélői hétköznapi boldogságkeresők és rutinos boldogtalánok, a rózsaszín mázat már rég leégette a realitás.

36

Szőcs Petra: *Kétvízköz*

(Magvető, 2013)

Filmrendező vagy költő? Nem kell döntenem, mert Szőcs Petra mindkettőben megbízhatóan magas minőséget hoz, illetve egy sor kérdést, problémát és érzést, amik nehezen engednek el. A kivégzés című kisfilmjével Cannes-ban majdnem díjat nyert, most első nagyjátékfilmjét készíti elő. Versei szépek és brutálisak, mint ez a pár sor: „Jól élünk, csak néha gondolkod arra, / hogy elmegyek valahova, / ahol van fűtés, és nem úsznak férgek a kamillateában, / de aztán körülnézek, és mégis maradok”.

37

Finy Petra: *Folyékony tekintet*

(Libri, 2013)

„Egy asszony nem mondhat le a saját gyermekéről/ Vagy ha mégis/ Akkor már nem lesz többé asszony/ Hanem ócska bútorrá válik a szoba sarkában/ Amire a macska sem ül/ Mert a rugók túl fájdalmasan nyikorognak” - olvassuk Finy Petra verseskötetében, amiben az erdő testének megismerése segít megérteni a test erdejét. Egy csomó társadalmi elvárással szembesülünk a versekben anyaságról, halálról, érzékiségről. A kötet illusztrációit Szulovszky Sarolta készítette.

38

Mán-Várhegyi Réka: *Boldogtalanság az Auróra-telepen*

(PRAE.HU, 2014)

Az Auróra-telep novelláiból csak azért nem sugárzik a totális kilátástalanság, mert MVR remek érzékkel mártja abszurdba a nihilt, és készít polaroidképet a mindig máshogyan boldogtalan, aranyeres családok hétköznapijainak legbanálisabb pillanatairól.

39

Péterfy-Novák Éva: *Egyasszony*

(Libri, 2014)

„Forszírozott, rohamos szülés során somatomentálisan és mentálisan súlyosan sérült csecsemő.” Tíz szó, ami megváltoztatta egy asszony életét. Megrendítő írói debütálásában PNÉ elmeséli, hogyan változott meg az élete a diagnózistól, mesél haragról és könnyekről, és arról is, mennyi boldog pillanatot adott neki első lánya, Zsuzsi.

40

Péntek Orsolya: *Az andalúz lányai*

(Kalligram, 2014)

Szterke és Dork ikertestvérek, mégis nagyon különbözőek. Különbözőségükről leginkább választott foglalkozásuk árulkodik: egyikük festő, másikuk matematikus. Péntek Orsolya kettejük titkos jelnyelvéhez kínál megoldókulcsot első regényében, ami lefesti a késő-Kádár-kori Magyarországot, és érzetektől, érzelmektől és színektől formálja meg a saját sorsuk irányításával próbálkozó fiatal nők mindennapjait.

41

Papp-Zakor Ilka: *Angyalvacsonna*

(PRAE.HU, 2014)

PZI világa mágikusan mesészerű és háttorzongatóan bizarr. Nyomorék gyerekek maradnak benne egyedül az erdő közepén, szerelmes lányok változnak mosómedvévé, és jól átsütött angyalok végzik a vacsoraasztalon.

42

Kemény Zsófi: *Én még sosem*

(Tilos az Á, 2014)

Kemény Zsófi ifjúsági kötetében egy lány és két fiú egyensúlyoz felnőtt- és kamaszkor küszöbén. Az Én még sosem olyan, mint egy budapesti nyáréjszaka, ahol bármi megtörténhet: szétszívott házibulik, szerelmi életet alakító slam poetry-estek, és szex a gumicsónakban.

43

Szvoren Edina: *Az ország legjobb hóhéra*

(Magvető, 2015)

Dobozba zárt elfojtások, gránát-copfű lányok, a hóhérszakma krémje, és az elégedetlenség, aminek járni lehet a tetején. Az utóbbi évek legerősebb című prózakötete 29 sűrű és klausztrófó novellát gyűjt egybe. A főszerepben ezúttal is a boldogtalanság, amiből Szvoren szövegei bármennyit elbírnak.

44

Kiss Noémi: *Sovány angyalok*

(Magvető, 2015)

A Sovány angyalok az évtizedekig tabuként kezelt, az elmúlt években mégis mind gyakrabban a közbeszéd részévé váló traumák regénye. A meddőség, a családon belüli erőszak, a verbális terror nemcsak a regénybeli Livia boldogságát törli millió darabra, de személyiségét is alapvetően változtatja meg, és állítja olyan pályára, ahonnan nincs visszaút.

45

Láng Orsolya: *Tejszobor*

(Erdélyi Híradó, 2015)

Láng Orsolya lírai pillanatképeket villant fel egy szerelem reményekkel teli kezdetéről, megszokássá alakuló mindennapjairól és utóregzéseiről, amelyek elszakítják a múlthoz kapcsolódó szálat. A Tejszobor a szerelem Doppler-effektusa.

Fernanda Torres

„Mire ötven leszel, rájössz, hogy a halhatatlanság illúzió”

SZÖVEG: ROSTÁS ENI | KÉP: GLOBO

CÍMKE: BRAZÍLIA, ISAURA, STRANDKULTÚRA, HALANDÓSÁG, SZÍNÉSZET

„Amikor elmondtam a legnagyobb brazil írónak, João Ubaldo Ribeirónak, hogy kiadót keresek, azt mondta, hagyjam a francba az egészséget. Az irodalmi élet nagyon mocskos, nem akarja, hogy szenvedjek” – meséli Fernanda Torres, akinek az sem könnyítette meg a dolgát, hogy hazája, Brazília egyik legnépszerűbb színésznője és kedvenc komikája.

A

szereplésvágyat szüleitől örökölte: édesanyja, Fernanda Montenegro az egyetlen brazil, akít valaha a legjobb színésznőnek járó Oscar-díjra jelöltek (*Központi pályaudvar*, 1988), édesapja, Fernando Torres a színészkedés mellett tévésorozatok rendezett. Torres alig volt húsz éves, amikor az *Eu Sei Que Vou Te Amar* főszerepéért megkapta a legjobb színésznőnek járó díjat Cannes-ban, azóta folyamatosan szerepel színpadon, mozivászonon és tévéképernyőn. Alakított már másodikgenerációs olasz bevándorlót, a homok börtönében vergődő reménytelen anyát, de esküvőruha-kölcsönzőben dolgozó negyvenes szinglit is. Első regényében, a *VÉG*-ben öt riói öregúr utolsó perceit írta meg, a végeredmény pedig olyan lett, mintha nyugdíjas férfiakra cserélte volna Alan Bennett *Beszélő fejek*-sorozatának szereplőit. Megrögzött agglégények, drogfüggő dzsigolók és maguknak való, morogva hipochonderek öntik az olvasóra panaszaikat és sirámaikat, vallanak hűtlenségükről és függőségeikről, miközben megcsalt és elhanyagolt asszonyaik próbálnak valahogy kitörni a láthatatlanságból, általában kevés sikerrel. Az, hogy írói debütálása nem állt be a szakma által porba döngölt celebkönyvek sorába, és több mint kétszáz ezer példányban fogyott, Torrest lepte meg a leginkább, ám ma már úgy érzi, nem tud és nem is akar leállni az írással. Az elsőkönyves színésznővel Skype-on beszélgettünk fiatalságkultuszról, halandóságról és a hetvenes évek Riojának sosem lankadó lüktetéséről. Amikor elmeséltem neki, hogy akarták felszabadítani a magyar nézők Isaurát, a szerencsétlen sorsú rabszolgányt, úgy nevetett, hogy azt hittem, nem tudjuk folytatni az interjút.

A *VÉG* novellaként indult, amit a brazil filmrendező, Fernando Meirelles (*Isten városa, Vakság, José o Pilar*) felkérésére írtál egy tervezett tévésorozathoz. A sorozat sosem készült el, mégis úgy döntöttél, hogy regényt kanyarítsz Alvaró története köré. Ha nincs ez a felkérés, eszedbe jutott volna valaha, hogy szépirodalmat írsz?

Sosem mertem volna regényt írni, de Fernando felkérése elindított bennem valamit. Korábban senki nem kért fel

ilyesmire, de ahogy mondani szokás, a jó dolgok mindig onnan jönnek, ahonnan nem számítasz rájuk. Már korábban is kiadót kerestem, mert 6-7 éve publikálok különböző újságokban, és meg akartam jelentetni a cikkeimet. Az, hogy egy igen jó nevű kiadó, a Companhia das Letras képesnek tartott a regényírásra, erőt és önbizalmat adott. A legtöbb írónak van elég önbizalma, hogy csak a kész könyvet mutassa meg a szerkesztőjének, de én ennél sokkal jobban függtem a sajátomtól. Ugyanúgy dolgoztam együtt vele, mint egy színházi rendezővel: felmész a színpadra, megpróbálsz valamit, meghallgatod a rendezőt, változtatsz rajta, újra megpróbálsz. Tudtam, hogy az öregségről akarok írni, és kitaláltam, hogy megírom egy Alvaró nevű öregúr utolsó öt percét. Később kiderült, hogy Alvarónak van négy barátja, és rájöttem, hogy ha mindannyiukkal elmeséltetném az utolsó perceiket, lenne egy regényem. Jelenleg a történet tévésorozattá adaptálásán dolgozom, de ez nem egyszerű, mert annyi minden történik a szereplőim fejében, hogy fogalmam sincs, hogy hívjam életre a gondolataikat.

Bár az események öt férfi körül forognak, a könyv legalább annyira szól a szexizmus, sovinizmus, macsóizmus árnyékában élő női szereplőkről is.

Elsőször úgy gondoltam a *VÉG*-re, mint az öt férfiszereplő tragédiájára. Mindannyian nagyon macsók és sovinizsták, közben viszont végtelenül szomorúak és szánalmasak. Ha van feminin oldaluk, az valószínűleg azt jelenti, hogy magamat is beleírtam a személyiségükbe. Miután elkészültem a monológjaikkal, úgy döntöttem, a körülöttük élő nőkről is szeretnék beszélni, de az ő történetüket E/3-ban mondom el. Nem hiszem, hogy a nők láthatatlanok lennének Brazíliában, a nagyapám munkásember volt, mégsem tiltotta meg az anyámnak, hogy az legyen, aki, pedig az 50-es éveket írtuk. A feminizmus ma Brazíliában is egészen más, mint amikor én voltam fiatal. Már a flörtölés is zaklatásnak számít, és a fiatal nők nagyon világosan és egyenesen kinyilvánítják, hogy ez semmilyen szinten nem megengedett. Ez olyasmi, amit én is csak most tanulok. Nekem sosem voltak rossz tapasztalataim, nem találkoztam olyan férfiakkal, akik el akartak volna nyomni, de a példám nem reprezentálja azt, ami a brazil társada-

lomban történik. Nagyon mély a társadalmi szakadék nálunk, ami gyakran erőszakban, tragédiában csúcsosodik ki. Sok helyen nem száll-hatsz vonatra úgy, hogy ne zaklassanak.

Nagyon közelről mutatod meg a férfiszereplők barátságát, feltékenységét, bosszúvágyát. Mit gondolsz, van különbség két férfi és két nő barátsága között?

Szerintem van, mert a férfiak sokkal egyszerűbbek, de kicsit félek erről beszélni, mert a végén még sovinizstának bélyegeznek. Már a történelmi előtti időkben is szerettek egymással lenni, együtt jártak vadászni, vagy csak ültek, és semmiségekről beszélgettek. Ez nem kulturális kérdés, sokkal mélyebben gyökerezik, szinte reflexszerű. Amikor látok egy rakás férfit együtt vonulni, vagy csak üldögélni, nagyon irigylem őket. Olyan természetes ez számukra, mint egy anyának, hogy gondoskodik a gyermekéről.

Egyszer azt nyilatkoztad, hogy a regényben a brazil középosztályról akartál beszélni. Ezt miért érezted fontosnak?

Mivel a mély társadalmi szakadék a legfőbb probléma Brazíliában, minden alkalommal, amikor leülök írni, vagy művészetet csinálni, úgy érzed, beszélned kell erről. Én azokról az emberekről akartam beszélni, akiket nem a politika határoz meg. Egész életemben olyanokkal éltem, akik

teljesen máshogy látják a világot, a szüleim voltak az egyetlen művészek a családban. Mi nem vettünk részt a dikta-túra elleni harcban, de nagyon tartalmas életünk volt, emberi problémákkal. Ezekről problémákról akartam írni, mert ha az emberekről beszélsz, az egész országról beszélsz. Alvarót például az édesapámról mintáztam, neki is épp ilyen okos és tragikus humora volt, bár az édesanyám mindig megjegyzi, hogy ennyire azért nem volt morgós.

A VÉG-et a hetvenes évekbeli Rio de Janeiro inspirálta, ez a bohém és érzéki város, ami az öt öregúr mellett szinte már egy hatodik főszereplőként funkcionál a regényben. Mit meséltek a szüleid erről az időszakról, és te mire emlékszel belőle?

Rióban születtem, majd egy rövid São Paulo-i időszak után ötévesen már ismét a város déli részén, Ipanemában éltem a strandon a hippikkel. Rió szexuális forradalma, a feminizmus és a hatalmas szabadság számomra teljesen új volt, sokkot kaptam a színektől, az óceántól, az emberek viselkedésétől. Mindenki biszexuális volt, emlékszem a Dzi Croquettes nevű táncsoportra, amit egy Lennie Dale nevű férfi alapított, aki a Broadwayről érkezett Brazíliába. Minden táncosuk meleg volt, nagyon szexin néztek ki, a nők és a férfiak is vonzódtak hozzájuk. Mindez még az AIDS előtti időkben, a szexuális forradalom még nem törődött a veszéllyel. A szüleim sokkal hagyományosabb családból jöttek, egész életükben házások voltak, de itt minden barátom szülei elváltak, és remekül érezték magukat. A családi háttér miatt nagyon ambivalensen viszonyultam ehhez az egészhez, és ez olyan erősen megmaradt bennem, hogy muszáj volt írnom róla.

Ha egy mondatban kellene összefoglalnom a regényt, azt mondanám: a VÉG a hedonizmus tragédiája. Te hedonistának tartod magad?

Teljes mértékben hedonizmuspárti vagyok, ám ahogy öregszel, egyre nehezebb hedonistának maradni. Az ember ma folyamatosan pörög és állandóan elérhető, nekem is küzdenem kell a felszabadító pillanatokért. Az írás éppen ebből fakad, olyankor szabadon szárnyalhat az elmém. A hedonizmus nem a problémáktól való elzárkózást jelenti, találhatsz benne valami nagyon mélyet az életről. Rio hedonista város,

Rio hedonista város, ahol a természet olyan hangsúlyosan van jelen, hogy szinte elnyomja az emberi jelenlétet. Össze sem hasonlíthatod magad az óceán nagyságával.

ahol a természet olyan hangsúlyosan van jelen, hogy szinte elnyomja az emberi jelenlétet. Össze sem hasonlíthatod magad az óceán nagyságával.

Egy olyan városban, mint Rió, lehetsz egyáltalán egyedül?

Szerintem Rio a magányosok városa. São Paulo, ahol gyerekkoromban éltem egy ideig, csupa beton, ezért az emberek meglátogatják a barátaikat, a melegséget keresik a másik otthonában. Rióban viszont mindenki az utcán találkozik, és sosem jár egymáshoz.

A fiatalságkultusz fontos és sokat tárgyalt téma a nyugati világban. Mennyire hangsúlyos ez egy olyan helyen, ahol ennyire erős a strandkultúra?

Brazília a plasztikai sebészet földje, egy egész iparág alapszik a fiatalításon.

Ez már rég nem ugyanaz, mint a hippik idején, amikor mindenki fiatal és szabad akart lenni, a pusztításhoz van köze. A nők hihetetlen dolgokat művelnek az arcukkal, a férfiak tablettákat szednek, hogy erősebbnek tűnjenek, mindenki botoxoltatni jár. Sokkal jobb lenne, ha kicsit természetesebben élnék meg az egészséget. Nagyon testközpontú kultúra a miénk, mindenki jól akar kinézni bikiniben, de van ennek egy másik oldala is. Imádok végigsétálni a strandon, ami tele van nagy, tangás fenekekkel, pocakkal és cellulitisszel, mert egy csomó ember egyáltalán nem azért jár oda, hogy másoknak legyen mit nézniük. Európát mindig egy olyan helynek látom, ahol a nők tudják, hogyan kell méltósággal megöregedni. Ott mindenki meztele-nül szaunázik, szexuális töltet nélkül. Brazíliában senkit nem látsz meztelenül a szaunában, viszont kimehetsz a strandra egy textilcsíkban, ami semmit nem takar, és mindenki azt mondja, fel vagy öltözve.

A könyvben nemcsak a hedonizmus, de a halál is központi motívum, a VÉG utolsó oldalaira egyetlen férfiszereplő sem marad életben. Hogyan viszonyulsz a saját halandóságodhoz?

Amikor húszéves vagy, halhatatlannak érzed magad, el akarsz menni a határokig, és naponta a legkülönbözőbb módokon próbálsz megölni magad. Mire ötven leszel, rájössz, hogy a halhatatlanság illúzió. Egy nőnek még nehezebb elfogadnia az öregedést. Most kezdődött a menopauzám, ami nagyon félelmetes, mert nem tudod, hogy csinos és nőies maradsz-e utána. Édesanyám szokta mondogatni, hogy ma már nem nevet annyit, mint húszéves korában, de ez nem azt jelenti, hogy boldogtalan, vagy nem élvezi az életet. Ugyanígy van az ember a szerelemmel is. Húszévesen mindenkibe azonnal beleszeret, akár egy kutyaiba is, de ez később megváltozik. Van persze jó oldala is a változásnak, például már nem szorong annyit a férfiak miatt. Ez fiatalon elég fárasztó volt.

Az írás segített megbékélni az örege-déssel?

Színésznőként mindig a testemmel dolgozom, ezért nagyon felszabadító, hogy az írás a gondolataimnak is teret ad. Éppen ezért beszélek a halálról. Azt hiszem, mindig a halálról fogok írni. Mi másról írnék? Ez az egyetlen, végső téma.

*„Egész életemben kerestem,
és a fiaimban találtam meg.
Lehet, hogy egy nő, egy idegen nem is lehet”
(Társ)*

/ Oravecz Imre: Távozó fa /

2016-ban Oravecz Imre: Távozó fa című verseskötete kapta az Aegon Művészeti Díjat és a vele járó nettó hárommillió forintot. Gratulálunk!

„Hogy a magyar líra ebben az évtizedben olyan utakra tért, ahol eddig nem jártak, mindenekelőtt az valószínűsíti, hogy a hiánynak ezt a fajtáját így sem a Csak posta voltál Babitsa, sem a Hajnali részegség Kosztolányija, de még a Kész a leltár József Attilája sem tapasztalhatta meg. 2016-ban az Aegon-díj tehát bizonyosan nem jutott méltatlan kezekbe.”

Kulcsár Szabó Ernő, az Aegon Művészeti Díj zsűrijének elnöke (2016)

AEGON
Művészeti Díj

Aegon Művészeti Díj - Olvasni jó!

Németh Gábor

„Az ambícióm, hogy velem is megtörténjen a saját szövegem”

SZÖVEG: ROSTÁS ENI | KÉP: VALUSKA GÁBOR

CÍMKE: IDEGENSÉG, ÍRÓI IDENTITÁS, POLITIKAI KORREKTSÉG, NAGY MŰVÉSZET

Amikor Németh Gábor néhány hónappal ezelőtt először említette, hogy elkészült egy kézirattal, azt is mondta, nem biztos, hogy megjelenik, mert a valóság túlságosan közel került hozzá. Az *Egy mormota nyara* című elbeszélés a Könyvfesztiválra mégis megjelent, ám a döntésnek nem volt semmilyen racionális oka.

Nagyon sokáig nem tudtam befejezni az alapszöveget, többször voltam vele Szigligeten és Füreden, mindig az év legelején, mert akkor mindkettő teljesen halott. Tavaly augusztusban úgy éreztem, hogy kész, ennyit tudok csinálni vele. Megnyugodtam, és azt gondoltam, talán érdemes lesz kiadni. Nem könnyű olvasmány a *Mormota*, nem is adja könnyen magát, pedig ha összefoglaljuk az ún. cselekményt, akár egy Európán átívelő roadmovie-nak is gondolhatnánk. A kötet narrátora helyvadász, mozifilmek jeleneteihez keresi a megfelelő forgatási helyszínt. A fiának címzett monológ által felölelt időben épp egy olyan melodrámához, melynek fináléjában a vámpírrá lett Lord Byron ég porrá a tengerparton. A valóság a menekültügy, a szélsőséges iszlámizmus és a cigánykérdés formájában kap szerepet a szövegben, ami követi az ottliki példát: nem mondani akar valamit, hanem lenni akar valami. Németh az idegenség mellett az elbeszélhetetlenség problematikáját és az irodalom megújulásra képtelen természe-

tét emeli a naplóként és levélregényként is olvasható kötet fő témájául, szövege pedig épp úgy működik, mint ha kinyomtatnánk a gyóntatófülkében elhangzott vallomásokat. Megközelíthetetlen és közben végtelenül személyes. Németh Gáborral a politikai korrektség hátrányairól, a művészet haláláról és a plakátra-gasztókkal szemben érzett irigységről beszélgettünk.

Fontos, hogy amit írsz, az nehezen megközelíthető legyen?

Nincsenek ilyen elvárásaim, de szeretem azokat a könyveket, amiken nehéz elmenni. Olyan ez, mint amikor van egy kedves tered a városban, ahová mindig visszajärsz. Hol itt ülsz le, hol ott. Nagyképű hülyeség, ha az ember elvárja, hogy kétszer olvassák el a könyvét, de azt hiszem, a *Mormota* számít a visszatérésre, remélem, miután először végigmentél rajta, gyanúsak lesznek a dolgok.

A megközelíthetlenséget fokozza, hogy szinte egy az egyben átemeltél néhány részletet a korábbi könyveidből, ám ami azokban általános érvényű volt, az itt személyessé válik és fordítva.

A *Koldustánc* című szövegben például Mészöly Miklós az én-elbeszélő, a *Mormotában* csak „maga az író”, ha korábban az általános alany félt valamitől, most a narrátor.

Akartam kicsit játszani azzal, hogy korábban írt szövegeket ajándékozok a narrátornak, aki azt állítja magáról, hogy bár valamikor írónak készült, már nem ír. Ki akartam lépni az általános, személytelen „igazságkeresésből”, és a korábban már bizonyos olvasatot kapott, de a könyv gondolatkörébe tartozó bekezdéseket most egy konkrét személy elfogult véleményévé tenni. A *Mormota* annak idején nagyjából úgy indult, mint a *Zsidó vagy?*, nem volt nehéz azt mondani, hogy bár minden „én” konstrukció, és az egyes szám első személyű narráció mindig maga hozza létre az elbeszélőjét, azért itt mégis én beszélek, egy Németh Gábor nevű magyar állampolgár életéből vannak átemelve elemek. Ez zavarni kezdett, mert nem akartam személyes megfontolások tárgyává tenni az indulataimat, azt akartam, hogy „valaki” nyugodtan engedje meg magának őket. El kellett tolnom magamtól, ezért elkezdtem kitalálni, hogy ki is ez a narrátor. ▶

A nyelvet, a fogalmazást mindig megelőzi az érzékelés nagyon koncentrált állapota, azt érzed, hogy most valami később, az értelmezés munkája révén jelentőssé váló dolog történik. Ebben a könyvben is van néhány ilyen „valóságos” pillanat, amiről azonnal éreztem, hogy megfajtható vagy fontos, például a könyv kiindulópontja. Ácsorgott pár ember egy amszterdami villamosmegállóban, alig csináltak valamit. Föltehetően senki nem tulajdonított volna jelentőséget ennek a jelenetnek, de én hirtelen úgy éreztem, nagyon sűrű pillanat közepén állok.

A Mormota központi témája az idegenség tapasztalata. Görcsösen beilleszkedni vágyó vagy beilleszkedni képtelen figurák kerülnek a narrátor útjába, „ez van már nagyon régóta, ez a fásult menekülés, csak különböző jogosítványokkal”. Neked mit jelent idegnek lenni?

Annyira belaktam, hogy már-már otthonos. Nem is azonosítom feltétlenül rossz élményként. Alapállapot. A *Zsidó vagy?* arról próbált beszélni, hogy ez az érzés hogyan épül fel az emberben. A Mormota ennek a másik oldalát mutatja, a másik számára való idegenséget, annak a tapasztalatát, hogy „az emberek” nem értik vagy félreértik egymást.

Mi az írás tétje nálad, vagy akár úgy is kérdezhetném, hogy miért írsz?

Szerintem azt tisztességes erre válaszolni, hogy az írás drog. Nagyjából olyan érzés, mint amit Csíkszentmihályi Mihály *flow*-nak nevezett, az ember felfekszik a saját létezésére, és szörfözget rajta, mint egy rendesebb hullámon. Jó esetben időnként meg is lepi, amit csinál, valami elkezd működni, ami nem akarnám misztifikálni, de mégiscsak olyan, mintha tőle független dolog lenne. Az az ambícióm, hogy velem is megtörténjen a saját szövegem. Sokszor viszont irtózatossá csömört okoz bemenni egy könyvesboltba, határozottan szokott olyan érzésem támadni, hogy nevetséges tevékenység még húsz deka papírt bejuttatni ide. Egész életemben kerültem, hogy azt mondjam magamról, író vagyok, valahogy rosszul esik ezt mondani. Néha persze megúszhatatlan.

Évek óta tanítasz a Színház- és Filmművészeti Egyetemen kortárs irodalmat, filmdramaturgiát. A tanárszerepkel könnyebben azonosulsz?

Az idegenség épp ezt jelenti, hogy amikor lehet, kihúzod a segged bármiféle meghatározottság alól.

Ez valószínűleg súlyos pszichiátriai probléma, mert a „tanár” szót is kerülni szoktam, ha lehet. Jópofának szánt aláfogalmazásokkal szoktam körülmagyarázni, hogy például „bejárok beszélgetni”. Most is oda kellett írni valamit a nevemhez a könyvborítóra, azt találtam ki, hogy „Ír, olvas, beszél”. Volt egy *Magilla Gorilla* című rajzfilm, amiben ezt énekeltek, úgy folytatódik különben, hogy „kész főnyeremény”, de azt már nem írtam oda. Az idegenség épp ezt jelenti. Hogy amikor lehet, kihúzod a segged bármiféle meghatározottság alól.

Okoz ez bármiféle identitászavart nálad?

Én nem zavarnak érzem. Szerb Antal jut eszembe, aki azt írta, hogy „N. N., aki történetesen mérnök, (...) idővel már mérnök, akit történetesen N. N.-nek hívnak”. Erről a fajta félelemről beszélek, hogy nehogy már kitöltsék maradék nélkül egy helyet. Ha azt lehet mondani, hogy tökéletesen azonos vagy valamivel, akkor meghaltál. Gyerekkoromban gyakran megkérdezték, hogy mi akarok lenni, és a lehető legkomolyabban válaszoltam, hogy utcaseprő vagy plakátragasztó. Nagyon kicsi voltam, de valahogy levettem, hogy ők nem tartoznak sehová. Van még egy ilyen foglalkozás, de arról már csak felnőtt koromban értesültem. Együtt hordtam újságot egy fiúval, aki éveken át turistajelzéseket festette újra a Pilisben.

A könyvben több szempontból is nagyon fontos szerepet kap Camus *Közönye*. Milyen emlékeid vannak róla abból az időből, amikor először olvastad?

Kamaszkoromban olvastam először, akkoriban elolvastam az összes magyarra fordított egzisztencialista szöveget. Nyílt egy furcsa kiállítás az Írók Boltjában a Gallimard kiadó Folio című sorozatából, és minden pénzemet egy Rimbaud-kötetre, meg a *Közönyre* költöttem. A gimnáziumi franciaóráról rövid úton eltávolítottak, ezért arra gondoltam, hogy majd úgy fogok megtanulni franciául, hogy lefordítom ezt a két könyvet. A *Közönyben* a gyilkosság nyűgözött le, az, hogy nincs konvencionális oka. Mindent megértenél, az indulatokat, a szenvedélyt, a bosszút, a féltékenységet, a nyereségvágyat, de hogy valaki azért öljön, mert elviselhetetlenül meleg van, az egy olyan típusú tudás volt a létezésről, ami azóta is lenyűgöz. Iszonyatosan bátor könyv a *Közöny*, de amit Camus megcsinált szavakkal, azt máshogy képtelenség megcsinálni. Luchino Visconti forgatott belőle a filmet (*Lo straniero*, 1967), Marcello Mastroianni játssza Mersault-t, de a legnagyobb erőfeszítések ellenére is borzasztó az egész.

„(A)z úgynevezett művészetnek ugyanis, fájdalom, vége, örök álmát alussza, de később kidolgozandó okokból még mindenki lábujjhegyen jár körülötte, mintha volna rá esély, hogy fölébreszthetik/ ami maradt, szintiszta dekoráció /dasein helyett design” - jelenti ki a narrátor, amikor kézhez kapja a vámpiros Byron-film forgatókönyvét. Mekkora adag iróniát kell innen kihallani?

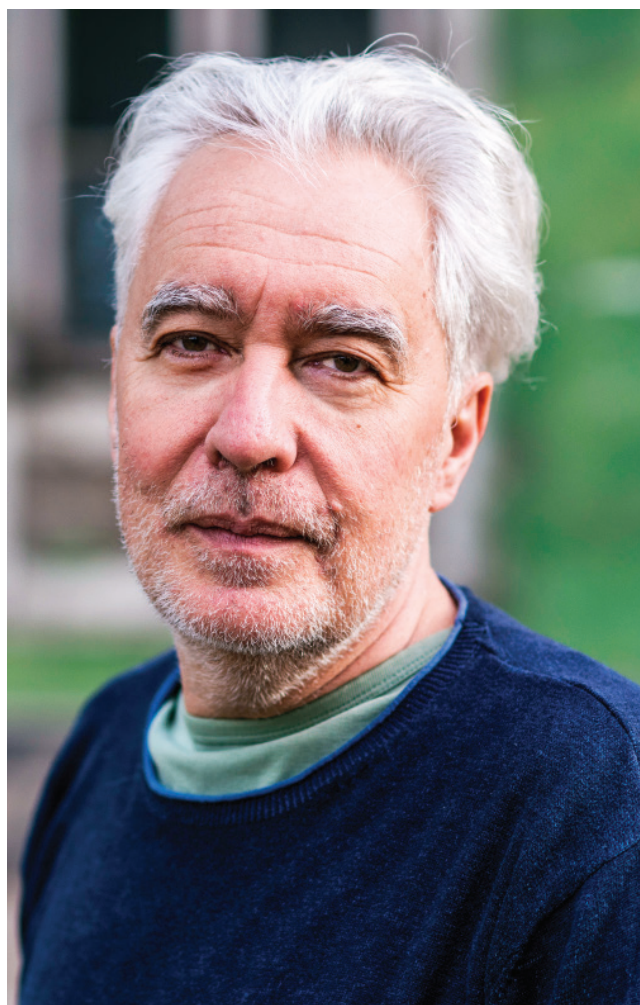
Igazából nem szántam iróniának. Azt a Nagy Művészetet, aminek súlyos metafizikai alapozása volt, és jogosnak nevezhető pátosszal, a nagyszabású tragédia esélyével, az egész létezést megrengetve hivatkozott bizonyos közös megrendülésre, már nem találni. Nagyon gyakran eszembe jut, amit Szentjóbý Tamás mondott, amikor hazajött Svájcából. A hazatérés hírére ellátogatott hozzá a televízió egyetlen kulturális magazinja, a Stúdió '86, és ő egyszerűen kijelentette, hogy a művészet giccs. Ez azért szíven ütötte az interjúkészítőt, és próbált neki segíteni, hogy akkor ezt esetleg így meg úgy érti-e, de ő csak annyit mondott: nem, édesem, úgy értem, hogy az egész. Nekem ez egy abszolút revelatív mondat volt. Azt hívom designnak, amikor a művészet bizonyos, egyébként jól leírható

eljárások, a techné révén eléri, hogy megrendülj. Minden szociokulturális közösségnek vannak bizonyos, kvázi feltételes reflexei, amikre elsírja magát, vagy amiktől pátoszt érez. Iszonyatos azzal szembenézni, hogy ezek tulajdonképpen fiziológiai jelenségek, ez egy technika, ha nagyon akarom, bármikor meg tudlak ríkatni. Én még úgy szocializálódtam, hogy a művészet valamikor ennél többet jelentett. A feleségem nemrég Görögországban járt, és elmesélte, hogy meglátogattak egy bizonyos fürdőt, ahol az ókorban színházi előadásokat is tartottak. A megtisztulás minden formája összetartozott, globális katarzis volt. Vessük ezt össze a szombat éjszakai Rudas-partykkal. Nagyon törekszel arra, hogy valami hasonlót érezz, de közben azt is tudod, hogy rég elveszett az esélye.

Azt akarod ezzel mondani, hogy amit ma művészetnek nevezünk, felesleges?

Nem felesleges, csak egyfajta rezignált, melankolikus helyzetben van. Persze amikor huszonkettedszerre is megrendít, hogy „vérezve a vérző latin betűk”, vagy a *Szigetek az áramlatban* utolsó két bekezdését olvasva bizsergés jár át, az

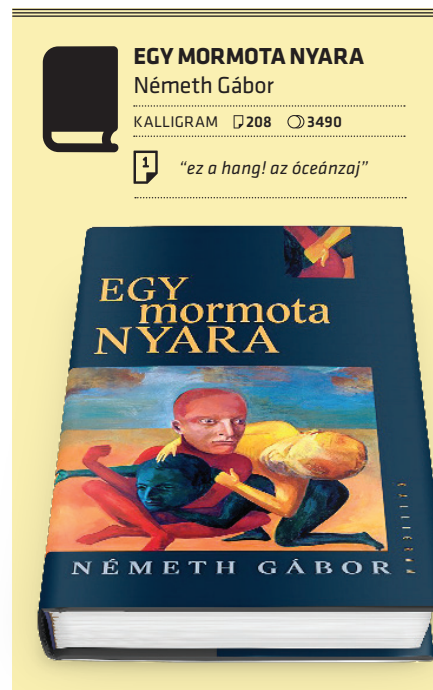

olyan, mintha volna még tétje az egésznek. A következő gondolatom viszont az, hogy Hajnóczynak meg Hemingwaynek nyilván én vagyok a célközönsége, ők a számomra való eljárásokkal dolgoznak.

Ahogy a korábbi szövegeidből, a Mormotából is teljesen hiányzik a politikai korrektség. A túlzott óvatosság többet árt, mint használ?

Nem hiszek abban, hogy amit nem mondanak ki, az nem mérgez. Nagyon fontos az a jelenség, ami előhívta a politikai korrektséget, vagyis annak a felismerése, hogy a szavak irtóztos erővel bírnak, hogy közvetlen politikai befolyással vannak, adott esetben gyilkolnak vagy előkészítik a gyilkolást. Az indulatok viszont nem szűnnek meg attól, hogy elkezdik letiltani őket. Ha akadályokat állítasz a talajvíznek, kikerüli őket, és csinál egy nagyobb bajt máshol. Ez az egész egy leállíthatatlan folyamat, de szerintem jobban járnánk, ha kicsit nyíltabban zajlana. Van az angol konzervatív filozófusnak, Michael Oakeshottnak egy tanulmánya a politikai racionalizmusról, ami arról szól, hogy miért veszélyes

díszkreditálni az irracionálitást. Azt mondani, hogy bizonyos problémákról csak a racionalitás szintjén lehet beszélni, mert minden, ami irracionális, az sötét és gonosz és veszélyes, egy lehetséges álláspont, de pont olyan, mintha nem vennék tudomást a sűrűdési együttthatóról vagy a nehézkedésről. Amikor azt látjuk, hogy az irracionális sokak számára létező erő, sőt az mozgatja az életüket, akkor nem csinálhatunk úgy, mintha ez máshogy lenne. Ha valakinek fáj Trianon, az egy fájdalom. Lehet mondani, hogy bunkó paraszt, miért nem fogja fel, hogy ennek a játszmának vége, de attól még fájdalom marad.

Az elfojtás mellé jön még a túlzott kompenzáció, amikor csak azért szállsz be a liftbe egy cigány ember mellé, nehogy azt gondolja, miatta választod a lépcsőt.

A csobánkai busz épp úgy működik, mint a kora hatvanas évek iskolabuszai Amerikában: felszállnak a cigányok és beülnek hátra. Én mindig beülök hátra.

Demonstratív jelleggel?

Azért, mert szerintem nem jó, hogy fenntartjuk a status quót. Ilyen értelemben demonstratív: az ún. magyaroknak azért, mert nem oda ülök, ahová ők, a cigányoknak meg azért, mert odaül közéjük egy magyar. Az egész persze tök mesterként, de valamiért mégis ezt csinálom.

Nagyon expliciten fogalmazol a politikai kérdésekben, olvasás közben mégsem jutott eszembe áthallásokat keresni. Zavarnának az áthallások?

Nagyon könnyű kvázi publicisztikaként olvasni ezt a szöveget, ami nem biztos, hogy baj, a lényeg, hogy ne ez legyen a hangsúlyos. Nem szeretném, ha bármiféle politikai szándékot olvasnának ki belőle, de az nem volna ellenemre, ha hovatartozásától függetlenül néhány olvasóban megerősítené azt az érzést, hogy talán nem kéne olyan könnyen ítélni az emberekről, tartozzanak bárhová. **k**

Lauren Child

Számomra is meglepetés, hogy gyerekkönyvszerző lettem

SZÖVEG: RUFF ORSOLYA | KÉP: HARPERCOLLINS

CÍMKE: GYEREK, SZÁMOLÁS, MŰVÉSZET, DESIGN

Bár mindig is szeretett rajzolni, soha nem tervezte, hogy egyszer gyerekkönyveket fog írni és illusztrálni – meséli Lauren Child, aki ma egyike a világ legnépszerűbb gyerekkönyvszerzőinek. Eddig több mint húsz könyvet írt, ezek világszerte több mint nyolcmillió példányban fogytak el.

P

ályája elég kacskaringósra sikeredett, hiszen mielőtt Clarice Beansorozatával berobbant volna, lámpaernyőket készített, és pötttyöket festett Damien Hirst műtermében. „Szeret-

tem azt a koncentrációt, ami a tökéletes kör megalkotásához kellett, és a legjobban azt az időt szerettem, ami alatt nyugodtan gondolkodhattam” – idézi fel a Hirstnél töltött időszakot. Itthon a legtöbben Charlie és Lola-sorozatáról ismerik: az evés és az alvás tematikája után a magyarul megjelent harmadik kötetben a számok világába vezet el olvasóit. A kötet azért is keltett nagy feltűnést, mert a rajongóknak elég sokat kellett rá várniuk, ennek oka pedig nem más, mint hogy Childot teljesen beszippantotta egy másik szerző. Az általa kitalált Clarice Bean nevű kislány kedvenc nyomozója, a rejtélyek nyomában loholó Ruby Redfort alakja ugyanis annyira izgatta az olvasók fantáziáját, sokan annyira valóságosnak hitték, hogy a HarperCollins felkérésére Child végül úgy döntött, legyen igazuk. Így lett a kitalált kislány kedvenc kitalált nyomozójának is saját sorozata. Lauren Child eredetileg nem akarta illusztrálni a történetet, ám annyira hiányzott neki a rajzolás, hogy az ötödik kötet környékén beadta a derekát. Child írásban válaszolt a kérdéseinkre, és a bűvös számok mellett mesélt nekünk arról is, milyen tapasztalatokat szerzett Damien Hirst műtermében, és milyen kételyek gyötörték az új sorozat megírása előtt.

A matematika látszólag nagyon távol áll az illusztrációtól, a művészetek világától. Miért döntött mégis úgy, hogy a legutóbbi kötetében a számok birodalmába küldi Charlie-t és Lolát?

A matematika jelen van a zenében, az építészetben, a sportban, a természetben, és egészen bizonyosan jelen van a rajzban és a designban is. Én tehát nem mondanám, hogy akkora szakadék választaná el a matematikát és az illusztrációt, ám úgy gondolom, hogy az *Egy valami* nem a matekról, hanem a számok, a hangos számolás élvezetéről szól, és arról, hogy milyen gyönyörűek a számok, amikor nyomban kinyomtatjuk őket.

Felfigyeltem arra is, hogyan számolunk a gyerekekkel már egészen kicsi koruktól kezdve: ha megesszel még egy kanállal, akkor elhagyhatod az asztalt; még három perc, és irány az ágy; még tíz lépés, és ▶

Charlie és Lola

2000-ben jött ki az első kötet Child mindmáig egyik legnépszerűbb sorozatából. Ez volt a *Sohadesoha nem eszem paradicsomot*, amelyből kiderült, hogy Charlie kishúga, Lola nemcsak paradicsomot nem eszik, hanem nagyon mást sem. A rákövetkező évben jelent meg a *Nem vagyok álmos, és nem akarok lefeküdni!* A frissen megjelent *Egy valamivel együtt* eddig ez a három kötet jött ki magyarul (mindhárom Szabó T. Anna fordításában), ám angolul a két gyerek kalandjairól sokkal több kötet elérhető – köszönhetően annak a rajzfilmsorozatnak, amely három évadon keresztül ment a BBC-n. Child több interjúban elmesélte már, hogy Charlie figuráját egy barátja ihlette, Lolát pedig egy olyan kislányról mintázta, akit a vonaton látott, és aki állandóan kérdésekkel bombázta a szüleit.

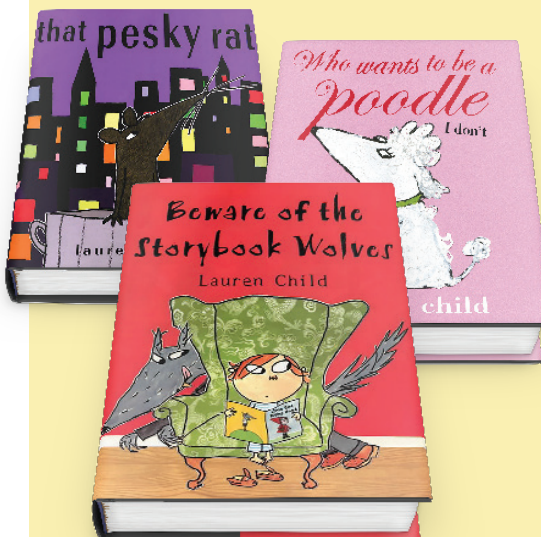
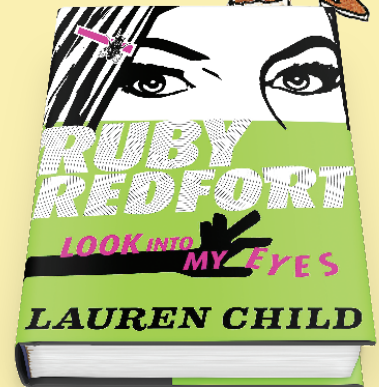
Clarice Bean

Lauren Child legeslegesítő kötete 1999-ben a *Clarice Bean That's Me* volt. Ebben lépett először színre Clarice és kissé szétszórt családja. A sorozat kötetei sok más mellett a Föld megmentéséről és Clarice nagybátyjának bébiszitterkedéséről szólnak, valamint arról, hogy mi miatt aggódik a kislány a legjobban, és hogyan boldogul a helyesírással. Clarice Bean szeret olvasni, és nagy rajongója egy detektívtálynak, Ruby Redfort kalandjainak.

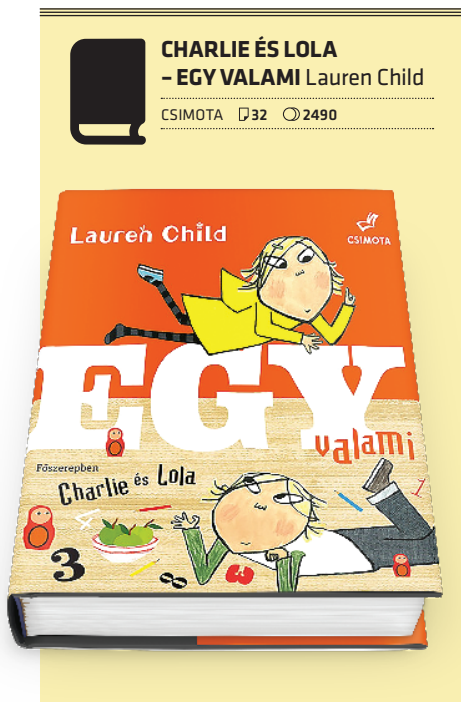
Ruby Redfort

Ruby Redfort figurája olyan népszerű lett a Clarice Bean-olvasók körében, hogy 2009-ben a HarperCollins hat kötetre szóló szerződést írt alá Lauren Childdal. Child elmesélte, hogy a filmesek közül leginkább Hitchcock munkássága inspirálta abban, hogy gyerekeknek írjon thrillert. A sztori szerint a tizenhárom éves kislány kódtörő meg titkosügynök és persze nyomozó egy személyben, aki rejtélyes ügyek nyomába ered. A könyvben szereplő kódokat amúgy az író egy matematikussal együtt dolgozta ki. Az első kötet 2011-ben jelent meg (*Ruby Redfort, Look Into My Eyes*).

Önálló kötetek

Child nevéhez számos önálló kötet is köthető. Közöttük van olyan, melynek hőse egy patkány, aki egy igazi háziállat életét szeretné élni (*That Pesky Rat*), vagy egy pudli, aki a kényeztetés helyett inkább a pocsolásban fetrengene (*Who Wants to Be a Poodle? I Don't!*), vagy mondjuk a mesebeli farkas, amely egy szép napon kiszabadul a mesekönyv lapjairól (*Beware of the Storybook Wolves*).

otthon vagyunk... Egyszerűen bennünk van a számolás. Azt gondoltam, hogy a számolás jó módja lehet annak, hogy elmeséljek egy történetet, és oldalról oldalra előrelendítsen bennünket.

Az *Egy valami* az egyezkedésről is szól, arról, amikor felajánlasz a gyerekeknek egy valamit, mire ő rögtön hármat akar belőle – azt gondoltam, ez olyasvalami, amit minden kultúrában ismerősnek találnak majd.

Végigtekintve a pályáján, fel tudja idézni azt a pillanatot, amikor eldöntötte, hogy mostantól gyerekkönyveket fog írni és rajzolni? Vagy mindig is nyilvánvaló volt, hogy ilyesmivel fog foglalkozni?

Mindig is rajzoltam, az a típusú gyerek voltam, aki szeretett dolgokat csinálni. Elkerülhetetlennek tűnt, hogy olyasmivel foglalkozzam majd, ami magába foglalja a rajzolást és a designt, de kimondottan soha nem terveztem, hogy gyerekkönyvszerző és -illusztrátor legyek. Ez számomra is meglepetés volt.

Több alkalommal említette már, hogy egy időben Damien Hirstnek dolgozott. Mi a legmarkánsabb emléke ezzel kapcsolatban? Szerzett ebben az időszakban olyan művészi vagy bármilyen más tapasztalatot, melyet a későbbi munkája során hasznosítani tudott?

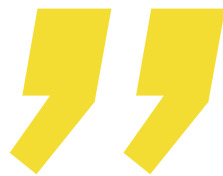
Abban az időben az volt a munkám, hogy Damien Hirst pöttyképeit fesse. Ez magában foglalta a vászon megjelölését, a művész által előre meghatározott

számú és adott méretű tökéletes körök megrajzolását, mindezt takaros sorokban – ez az egész nagyon matematikai volt. Ezenkívül vagy ezer színt kellett összekevernem, melyeket kis dobozokba öntöttek ki, és minden egyes kört más színnel kellett kifestenem. A színek pedig soha nem ismétlődhettek.

Ez a munka illet hozzám, mert szeretek színekkel dolgozni, szeretem megfigyelni, hogy mennyire másképpen néznek ki a színes körök, annak függvényében, hogy hol helyezkednek el, és milyen árnyalatok vannak még mellettük. A Hirst műhelyében töltött időszak alatt nagyon sok időm volt arra, hogy a saját munkámon és ötleteimen gondolkodjak.

Öt év telt el a legutóbbi Charlie és Lola-könyv megjelenése óta, miért várt ilyen sokat az új történettel? Mindannyian változunk, de változott-e valamit Charlie és Lola az eltelt időben, és változott-e az ön stílusa?

Ennek a nagy szünetnek az volt az oka, hogy a Ruby-könyveket írtam, és ez

Az, hogy szünetet tartottam az illusztrálásban, lehetőséget adott arra, hogy reflektáljak a saját munkámra: tiszta fejjel tudtam tekinteni rá.

rengeteg időt felemésztett. Az *Egy valami* történetét már sok-sok éve megírtam, de egyszerűen nem volt időm az illusztrációra.

Hogy változott-e a stílusom? Nos, igen, azt hiszem, ez elkerülhetetlen, hiszen az ember új dolgokat tanul, új hatások érik. Az, hogy szünetet tartottam az illusztrálásban, lehetőséget adott arra, hogy reflektáljak a saját munkámra: tiszta fejjel tudtam tekinteni rá, és fontolóra vehettem, mi az, ami még mindig tetszik benne, és mi az, amin javíthatnék, vagy amit másképp csinálhatnék. Szerintem ezek eredményeként a műveim erőteljesebbek, magabiztosabbak lettek.

A nálunk még nem kapható Ruby Redfort-sorozatának története annyiban mindenképpen különleges, hogy egy másik sorozata, a Clarice Bean-széria spin-offjának tekinthető. A Clarice Bean írása közben felmerült önben, hogy a kislány kedvenc és ugyancsak kitalált regényhősének egyszer saját sorozata lehet? A Rubyban ráadásul nincsenek képek – ez felszabadítólag hatott önre, vagy éppen ellenkezőleg, inkább megrémítette az elején?

Már viszonylag az elején tudtam, hogy spin-off is készülhet belőle, mivel rengeteg levelet kaptunk a Clarice Bean-olvasóktól, akik azt akarták tudni, hogy igazi sorozatról van-e szó, és ha nem, akkor egyszer megírom-e Redfort történetét is. Kicsit ijesztő volt, hogy egy olyan karaktert kellett felépíteni, akit már ismertek a gyerekek, és akkor arra gondoltam: „Képes vagyok olyan könyvet írni, amelyet ezek az olvasók akarnak?” Korábban még sosem dolgoztam így, és ez elég ijesztő volt.

Amikor arról kellett döntenem, hogy legyenek-e benne képek, először még elgondolkodtam, hogy csináljak néhány fekete-fehér rajtot, amit elszórunk a könyvben, de végül elvettem az ötletet. Részben azért, mert az olvasók fantáziájára akartam bízni a dolgot, azt akartam, hogy ők döntsék el, hogy néznek ki a szereplők, lehetővé akartam tenni számukra, hogy saját kútforrásból valami izgalmasat idézzenek elő. De nagyon hiányzott az illusztrálás. Az elején még nagyon felszabadító érzés volt, de az ötödik könyv környékén már annyira hiányzott a rajzolás, hogy az utolsó részbe reményeim szerint beleilleszthettek néhány illusztrációt. **K**

Segítünk, hogy jó könyvet adj a gyerekek kezébe.

A Bookline és az
UNICEF Magyar Bizottság
közös könyvajánló programja.

**Szívünk
rajta**

unicef
MAGYAR BIZOTTSÁG

bookline
bookline.hu/szivunkrajta

Umberto Eco (1932-2016)

Az utolsó ember, aki mindent tudott

SZÖVEG: APRÓ ANNAMÁRIA | KÉP: ROB BOGAERTS / NATIONAAL ARCHIEF ANEFO

CÍMKE: SZEMIOTIKA, KÖNYVTÁR, TÖMEGKULTÚRA, KÖZÉPKOR

2016. február 19-én, 84 éves korában meghalt

Umberto Eco, a kortárs irodalom egyik

legkiemelkedőbb alakja, szemiotikaprofesszor és

irodalomtörténész, *A rózsza neve* című, világhírű

regény szerzője. Utolsó regénye *Mutatványszám*

címen jelent meg.

Magát is inkább határozna meg egyetemi előadóként, mint íróként – ha pedig íróként kell meghatároznia magát, akkor inkább közép-európaiként, mint olaszként – vallotta Umberto Eco, akinek a világhír-nevet meghozó első regénye, *A rózsza neve* 1980-ban jelent meg. Ekkor, negyvennyolc évesen Eco tudományos körökben már ismert és elismert volt. Az ötvenes évek végén a neoavantgárd irányzat teoretikusaként szerzett hírnevet, harminckilenc éves korában a szemiotika professzorának, egyben tanszékvezetőnek nevezték ki a bolognai egyetemen. Az 1967-es *A nyitott mű* és az 1968-ban készült *A hiányzó struktúra* című tudományos munkájában a művészi alkotás és a tömegkommunikációs eszközök kapcsolatáról írt. Ezek középpontjában az a gondolat állt, hogy végső soron minden műalkotás nyitott:

„[...] minden műalkotás, még ha a szükségyszerűség kimondott vagy kimondatlan poétikája szerint jött is létre, lényegileg nyitott a lehetséges olvasatok látszólagos sorozata felé, amelyek mindegyike új életre kelti a művet valamilyen távlatból, valamilyen ízlés, személyes végrehajtás szerint.”

Eco később úgy nyilatkozott, tulajdonképpen ezek a tudományos művei is regények, hiszen ő mindig történeteket akart mesélni. „Az én olvasatomban egyáltalán nincs eget verő különbség egy detektívregény és egy filozófiai vagy irodalomtudományi értekezés között: itt is el kell mondani, hogyan jutottál el a kezdettől a végpontig.” Így míg Eco tudományos művei nem nélkülözik a narratívát, úgy regényeiben szemiotikai, vagy épp középkor-tudományi problémák is előfordulnak. *A rózsza nevében* Burgosi Jorge, a vak könyvtáros az Eco tudományos műveiben kritizált egyetlen lehetséges olvasat interpretációs modelljének a képviselője, aki a szótárszerű jelentésben gondolkodik, míg a főhős, Baskerville-i Vilmos ferences szerzetes a jelek többértel-mőségében hisz. A regénybeli legendás és titokzatos könyv, Arisztotelész műve, a *Poétika* második része, mely a komédiáról szól, épp ezért tiltott mű a vak könyvtáros szerint: a nevetés az isteni kinyilatkoztatást, vagyis tulajdonképpen az egyetlen igazságot kérdőjelezi meg, lerombolja a jelentés korlátait, egyértelműségét, ezzel pedig a „feje tetejére állítja a teremtés főművét”.

SZEX A KOLOSTORBAN

Az 1980-ban megjelent regény sok rétegű mű, rengeteg értelmezési szinttel rendelke-

ző alkotás, egy intellektuális detektívregény, mely a fikcióba szemiotikai, bibliai és középkor-kutatói, irodalomtudományi kérdéseket vegyít. A kötet hamar bestseller lett, mintegy húszmillió eladott példánynál, valamint negyven idegen nyelvű kiadásnál tart. Több országban kalózkivadásban is megjelent, egy arab kalózkivadás címlapján meztelen nővel adja el a kötetet, a cím pedig: *Szex a kolostorban*. *A rózsza neve* története 1327-ben egy olaszországi bencés rendi kolostorban játszódik, a főhős a tervek szerint a XXII. János pápa és a ferencesek között létrejövő teológiai találkozóról egyeztetne, ám az apátságban gyilkosságsorozat kezdődik, Baskerville-i Vilmosból pedig detektív válik. Eco a vak könyvtáros, Burgosi Jorge személyében az argentin írónak, Jorge Luis Borgesnek állít emléket,

Mi a szemiotika?

A szemiotika vagy jeltan, jelelmélet a jelekkel foglalkozó általános tudomány. Gyökerei az ókori Görögországba nyúlnak vissza, de valójában csak a 20. század közepén a strukturalizmus áramában vált világszerte elismert tudománnyá. Interdiszciplináris tudományterület, melynek legszorosabb kötődése a filozófiához és a nyelvtudományhoz van.

aki élete végére egy szembetegség következtében maga is megvakult. A regényből Jean-Jacques Annaud Sean Connery és Christian Slater főszereplésével, azonos címmel készített filmet, melyet 1986-ban mutattak be. „*A rózsza neve* palimpszesztje” – íratta ki a film elejére Eco, hiszen már a felkéréskor biztos volt benne, hogy a filmnek ki kell iktatnia rengeteg értelmezési szintet, így az nem az ő műve, hanem Annaud filmje lesz.

„Néha azt mondom, hogy utálok *A rózsza* nevét – nyilatkozta Eco 2011-ben a *Guardiannak* – mivel az ezt követő könyveim talán jobbak voltak. De ez sok íróval megtörténik. Gabriel García Márquez még írhatott volna 50 könyvet, akkor is a *Száz év magányról* lenne híres. Akárhányszor megjelenik egy új könyvem, *A rózsza neve* eladási számai megugranak. Mi a reakció? Ah, egy új Eco-regény! De nem olvastam még *A rózsza* nevét sem.

Ami olcsóbb is, hiszen puhakötéses.” Az averzió ellenére Eco 2011-ben kijavította első sikerkönyvét, korrigálta a mű hibáit, és a latin nyelvű idézeteket is lefordította a felkészületlenebb olvasók számára. „Nem írtam át az eredetét. Eltüntettem az ismétléseket, javítottam az elbeszélés ritmusán, pontosítottam a könyvtáros arcának leírását” – magyarázta Eco. Elárulta, harminc éven át szégyellte, hogy az 1980-ban megjelent könyv középkori latin növényleírásai között a cikóriát összekeverte a tökkel, és paprikát említett, amikor azt Európában még nem is ismerték.

AZ INGÁTÓL A TROMBITÁIG

Eco *A rózsza neve* megírása után úgy érezte, ebbe a könyvbe mindent beletett, amije csak volt: az emlékeit, a középkor szeretetét, a tanulóéveket. Második regénye, a szintén bestseller *A Foucault-inga* végül egy inga és egy trombita képéből indult ki.

„(Az ingát) 1952-ben láttam, Párizsban, a Conservatoire-ban, és nagyon lenyűgözött. A másik ilyen kép a trombitával kapcsolatos. Amikor még nagyon fiatal voltam, egyszer trombitáltam a partizánok temetésén. Hoppá, mondtam magamban, megvan az új regény. Az ingától a trombitáig.”

Az viszont, hogy a két kép hogyan kapcsolódjon, nyolc évbe telt Ecónak. Így született a szintén komplex intellektuális játék, *A Foucault-inga*, amely az összeesküvés-elméletekkel foglalkozik. Ecóra egész írói pályája során jellemző maradt a többrétegűség és összetettség, melyet játékosággal vegyített. „Hivatkozásai nem egy műveltségvetélkedő lehetséges kérdései (túl nehezek is volnának), mögötته munka, munka, munka van (minden félmondat a jéghegy csúcsa), és ezt nem valahonnét kívülről tudjuk vagy sejtjük, hanem a szöveg minemősége árulja ezt el, végtére is nem Eco tudja ezt a sokat, hanem a szövege” – mondta róla laudációjában Esterházy Péter 2007-ben, mikor Umberto Eco a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál díszvendégeként érkezett Magyarországra.

ESTERHÁZY: KUTYÁNK NEVE UMBERTO

Esterházy Péter szintén a Könyvfesztiválon tartott laudációjában vallotta be, kutyájukat Umbertónak hívják. Eco pedig replikázott: ugyan nincsen ▶

kutyája, mert a felesége allergiás rá, bár ő maga mindig szeretett volna egyet, és ha egyszer megvalósul majd, mindenképpen Esterhasynak nevezi majd az ebet. Sőt még inkább Peternek, hiszen, ha megtámadná, mégiscsak egyszerűbb azt kiabálni elhaló hangon, hogy „Peter, öld meg!”, mint azt mondani decens nagypolgári akcentusban: „Kérem, Esterhasy, volna olyan szíves, hogy megölje?!”

Esterházy a tréfálkozás mellett kifejtette: „Nagyon kézre állt, és azóta is roppant vonzónak tartom Eco gondolkodásának a módját: a lehető legtöbb tudással a kétely állapotában lenni.” Eco egyetemi tanárként is a szemináriumokat preferálta, nem akart kinyilatkoztatni, a véleménycsere, párbeszédre törekedett. „Azért töltöttem tanítással az életem, mert hiszek a kannibalizmusban. Hiszen a diákokkal való viszony nem áll másból, minthogy ők felfalnak egy részt a húsból, és én is felfalok egy részt az ő húsból.” A magyar egyetemistáknak örök fogódzót nyújtó, egyben nagyon szórakoztató *Hogyan írjunk szakdolgozatot?* című kötete által kicsit itthon is mindenki átélhette, milyen lenne, ha Eco tartaná a szakdolgozatról szemináriumot, és nem véletlenül ez volt az a kötet a könyvtárban, melyet félévente ellopott valaki. Umberto Eco több nyelven beszélő professzorként és kutatóként Olaszországban bestsellerré tette a kultúrát, ahogy halálakor a La Stampa újságírója fogalmazott. A La Repubblica szerint Umberto Ecoval az az ember távozott, aki „mindent tudott”.

Az író könyvtára is legendás, mintegy ötvenezer kötetet számlál, a halála után az interneten körbefutó videóban másfél percig megy céltudatosan könyvespolcai labirintusában, mire elér a keresett kötetig. A könyvtár egyik ékköve egy 1476-os kiadású francia kötet, ám Eco több mint huszonöt tizenhatodik századi könyvvel is büszkélkedhetett. A mindentudó orákulum szerepe azonban Eco számára egy idő után terhekké vált, Lévai Balázs riportműsorában, a Bestsellerben így fogalmazott:

„Nem tudok elmenni egy új darab bemutatójára, vagy egy kiállításra, vagy egy jó mozira, mert odajönnek az emberek, odadugják a mikrofont az orrom alá, és a véleményemről faggatnak. De ki mondta, hogy nekem kötelességem ötpercenként bármiről ötlettel rendelkezni? Szóval rákényszerültem, hogy sokkal csendesebb életet éljek a barátaimmal, olyanokkal, akik nem szegeznek nekem állandóan kérdéseket.”

MŰVEI

Magyarországon Umberto Eco azon kivételes külföldi szerzők egyike, akinek szinte minden műve megjelent fordításban. Az Európa Kiadó emellett kitarított nagyszerű fordítója, Barna Imre mellett is, aki így a teljes életművet ültethette át magyar nyelvre, aki szoros munkakapcsolatot ápolt mind Ecoval, mind a fordítóival, akik erős közösséget alkotva próbálták saját nyelvükre fordítani műveit. Az Európa Könyvkiadónál jelenik meg az olaszul 2015-ben kiadott regényének

(*Numero Zero*) a magyar fordítása *Mutatványszám* címen. Umberto Eco halála előtt néhány nappal bölintott rá a publicisztikáiból szerkesztett könyve megjelenésére, amelynek kiadását eredetileg májusra tervezték, de végül már halála hetében az olasz könyvespolcokra került. A kötet címe *Pape Satan Aleppe*, mely Dante Alighieri *Isteni színjátékát* idézi. A Pokol hetedik énekének első sorában az alvilági isten Pluto „Pape Satan, pape Satan, aleppe” szavakkal fogadja Dantét és Vergiliust.

Magyarul megjelent művei

- **A rózsza neve** 1988
- **A Foucault-inga** 1992
- **Az új középkor: Tanulmányok** 1992
- **Hat séta a fikció erdejében** 1995
- **Hogyan írjunk szakdolgozatot** 1996
- **Nyitott mű: forma és meghatározhatatlanság a kortárs poétikában** 1998
- **A tegnapi szigete** 1998
- **A tökéletes nyelv keresése** 1998
- **Öt írás az erkölcsről** 1998
- **Kant és a kacsacsőrű emlős** 1999
- **Miben hisz, aki nem hisz?** 2000
- **Gyufalevelek** 2001
- **Bábeli beszélgetés: minimálnapló** 2001
- **Művészet és szépség a középkori esztétikában** 2002
- **Az új középkor** 2002
- **Az idő története** 2002
- **Baudolino** 2003
- **La Mancha és Bábel között: irodalomról** 2004
- **A szépség története** 2005
- **Loana királynő titokzatos tüze: képes regény** 2007
- **A rútság története** 2007
- **A prágai temető** 2012
- **Az értelmezés határai** 2013
- **A legendás földek és helyek története** 2013

Néha azt mondom, hogy utálom A rózsza nevét, mivel az ezt követő könyveim talán jobbak voltak. De ez sok íróval megtörténik.

A professzor számára egész pályája során meghatározó volt a tömegkultúra, azt sosem utasította el, a *Loana királynő titokzatos tüze* című, talán legszemélyesebb – képes – regényében gyermekkorra, a harmincas-negyvenes évek popkultúrájából merített, annak divatlapjait, képregényeit, iskolás könyveit használta. Állítása szerint „a tömegkultúra megértéséhez azt szeretni is kell, ahogyan nem lehet tanulmányt írni a flipperről, ha nem ismered a játékot.” **K**

„AZ ÉLET TŰRHETŐ, NE ELÉGEDETLENKEDJÜNK”

Umberto Eco igazi reneszánsz elme volt: tudós, regényíró, tanár, médiaszakember, közszereplő. Egyszerre anakronisztikus és posztmodern figura. Anakronisztikus, mert polihisztor, posztmodern, mert old-school európai humanizmus a elidegenítő játékosággal és a klasszikus formák dekonstruálásának lázadó szándékával párosult. Ez a kettősség jellemzi Eco szépirodalmi munkáit is: látszólag mozgalmas, cselekménydús regények, valójában szatírába hajlító pastiche-ok. A szerző egy percig sem veszi magát komolyan, a sorok közül azt sugallva kacsint ki az olvasóra, hogy mindez csak szórakozás, stílusgyakorlat, ha akarna, így írna bestsellert. Ilyen, egyáltalán nem kicsi elvárásokkal ugrottam neki Eco hetedik, magyarul posztumusz megjelent regényének, a *Mutatványszám*-nak.

Erős a felütés, felvázolódik benne egy tipikus Eco-regény izgalmas exozicciója: egy Colonna nevű lúzer, középkorú bölcsész fura feladatot kap egy kétes alaktól, Simeitől. Egy soha meg nem jelenő újság szerkesztőségét kell irányítania, és könyvet kell írnia a háttér munkáról. A cél, hogy a média és a Komtur nevű anyacég azt higgye, több kompromittáló információ áll Simei rendelkezésére, mint valójában, és így zsarolási alkupozícióba kerüljön. Bár a regény egyszer sem említi, Simeiben nem nehéz Berlusconi felismerni. Az események

ugyanis kísértetiesen hasonlítanak az olaszországi Tiszta Kezek eseménysorozathoz, amelyek hozzásegítették az akkor még ismeretlen, ám jelentős médiabirodalmat irányító Berlusconi-t, hogy politikai hatalmat szerezzen.

A regénybeli eseményeket az egyik túlbuzgó riporter, Braggadocio hozza mozgásba: azzal a merész ötlettel rukkolt elő, hogy 1945-ben Mussolini helyett egy hasonmását végezték ki, a Duce pedig külföldre menekült, és egy underground, Európát behálózó fasiszta összeesküvés irányítója lett, amely egymás után tette el láb alól a nem kívánatos személyeket. Braggadocio szerint hozzájuk köthető például I. János Pál, Aldo Moro halála és a II. János Pál elleni merénylet is.

De ahogy az Ecónál lenni szokott, az elmélet hamarosan túlnő kitalálóján. A vakmerő riporter is nagy árat fizet a nyomozásért: egyik nap holtan találják egy szűk milánói sikátorban. Colonna, az egyetlen, akivel Braggadocio megosztotta

gondolatait, úgy érzi, rá sem vár túl fényes jövő, és bujkálni kezd.

Eddig úgy tűnik, egy klasszikus Eco-regénnyel van dolgunk: van itt intrika, összeesküvés, hajsza. Ám a narratíva íve egy váratlan csavar folytán összeomlik: éppen hogy csak belemelegedtünk az olvasásba, már véget is ér a regény, mintha a bevezetés után egyből a befejezés következne. A terjedelem is erre enged következtetni: a megszokott ötszáz oldal helyett a *Mutatványszám* alig éri el a kétszázat. A Colonna és az egyetlen női szerkesztő, Maia közt szövődő szerelem is erőltetett, hiteltelen, nem igazán segíti jóindulatunk felébresztését.

Lassan magunknak is bevalljuk, nem éppen erre számítottunk. De azért az Eco-rajongó nem adja meg könnyen magát: az nem lehet, hogy a lángész Eco éppen ezzel a regényével búcsúzzon. Milyen gondolat, milyen szándék állhat a sorok mögött? Van-e valamilyen rejtett üzenet?

Ezekre a kérdésekre talán akkor kaphatunk választ, ha a regényt mint ecói nyitott művet olvassuk, melynek lényege „hogyan felbontsuk a megszokott kapcsolatot, amelyekkel az életet értelmezzük (...) hogy új aspektusaiban, a megcsontosodott konvenciókon innen tapasztaljuk ki a világot.” Így a *Mutatványszám* hosszas exozicciója és váratlan befejezése sem feltétlenül szerkezeti hiba, hanem szándékos, jelentéssel bíró döntés. Mintha az idős szerzőnek már nem lenne ereje és kedve egy mozgalmas cselekményfűzér kidolgozásához, eluralkodik a cinizmus és a minden mindegy érzése. A hangsúly Colonna személyes történetéről a korrupt média leleplezésére tevődik át. A szereplők fel is adják a küzdelmet, nem harcolnak tovább a végzet ellen, passzívan, befelé fordulva, elvárások nélkül tekintenek a jövőbe. Ahogy Colonna összegzi az utolsó oldalon: „Az az igazság, hogy (...) visszanyertem a nyugalمامat és az önbizalmam, vagy legalábbis a környező világ iránti nyugodt bizalmatlanságomat. Az élet tűrhető, ne elégedetlenkedjünk.”

A könyvet kicsit ízlelgetve, elemezve végül sok kérdőjel eltűnik, és arra jutunk, hogy bár a *Mutatványszám* önmagában nem hibátlan regény, a többi Eco-alkotás fényében az életmű méltó lezárása. Az idős Prospero itt hátradől, kiszáll az események forgatagából, és megadja magát a sorsnak. (*Strickland-Pajtók Ágnes*)

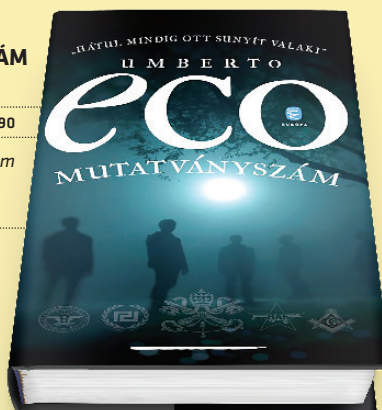

MUTATVÁNSZÁM
Umberto Eco

EURÓPA 216 3290

„Ma reggel nem folyt víz a csapból.”

Karl Ove Knausgård nem számol a következményekkel

Felülírni Hitlert

SZÖVEG: ROSTÁS ENI | KÉP: FARRAR, STRAUS AND GIROUX

CÍMKE: FÉRFISZÉGYEN, ALKOHOLIZMUS, PUSZTÍTÁS, ÖSZINTESÉG

Ha beütjük a Google-ba, hogy „híres norvég író”, norvégtudás híján angolul, Karl Ove Knausgård-t (a továbbiakban: KOK) csak két kollégája előzi meg: Henrik Ibsen és a nácibarát Nobel-díjas, Knut Hamsun. Ha felsőfokozzuk a keresőkifejezést, akkor a kilencedik helyre csúszik vissza, ám csak egyetlen olyan szerző kerül elé, aki a huszadik században élt és alkotott.

KOK mára Norvégia egyik legfontosabb kulturális exportcikke, prózája épp olyan tagadhatatlan hatással van az életrajzi fikció hagyományaira, mint amekkoráival a norvég metálfenyegetések voltak a black- és deathmetálszcénára. Pedig amit csinál, az James Wood amerikai kritikus szerint antiirodalom, sőt egyenesen bálványrombolás. Knausgård 2009-ben jelentette meg hatkötetes életrajzi regényének, sőt életrajzi elemekből táplálkozó asszociatív gondolatfolyamának első kötetét, amelynek nemcsak Hitlertől kölcsönzött címe, de gyónással felérő bátorsága is sokkolta a norvég olvasókat. Sokkolta,

lenyűgözte és kíváncsivá tette egyszerre. A KOK-féle Harcomban semmilyen ideológiát vagy világmegváltónak szánt tervet nem találni, hol terjengős, hol egyenesen unalmas prózája meg sem közelíti egy diktátor retorikáját. Egy második házasságában élő, négygyerekes, középosztálybeli író oszt meg benne mindent a hétköznapi banalitásától a társas kapcsolatai dinamikáján át a kulturális és társadalmi preferenciáig, a Munch által megreformált norvég festésztől az erdőben kakálásig. A végeredmény mégis a 21. századi irodalom eddigi legizgalmasabb és legtöbbet elemzett énközpontú „etikátlan júdásirodalom”, „a férfiszégyen emlékműve”. A Knausgård-saga első része, a *Halál* a Könyvfesztiválra jelent meg a Magvetőnél

Petrikovics Edit fordításában, a második részt *Szerelem* címmel őszre tervezi a kiadó.

Szentkuthy Miklós még gyerekkorában kezdte el dokumentálni az életét, alig múlt harminc, amikor a naplórírást napi rutinként gyakorolta, és majd ötven éven keresztül, egészen 1988-ban bekövetkezett haláláig abba sem hagyta. Írás közben nem érdekelt, hogy kinek okoz fájdalmat a bejegyzéseivel, ám végül úgy döntött, évtizedekre titkosítja a több mint százezer oldalnyi szöveget. A teljes napló 2038-ban hozható nyilvánosságra. Szentkuthy azzal indokolta a döntését, hogy nem akar az anyagban felbukkanó szereplők vagy utódaik lelkébe tiporni szókimondásával, és erre hivatkozott Gyarmati Fanni is, amikor kikötötte, 1935-1946 között íródott naplói csak a halála után publikálhatóak. Karl Ove Knausgård-nak eszébe sem jutottak a következmények, amikor 2008. február 27-én, valamivel éjjel fél 12 előtt elkezdett papírra vetni mindent, ami az eszébe jutott az életéről, vagy az emlékek rekonstruálása közben bekérdzkedett a formálódó szövegbe. A szöveg olyan iramban növekedett, hogy kiadója, az Oktober azt tervezte, havonta jelentetik meg az egyes köteteket, majd végül egy 1500 oldalas monumentális regényben egyben is kiadják az egészet. Hamar rájöttek, hogy ezzel bőven KOK ambíciói alá lőttek.

A *Halál* központi témája az egész Harcom-univerzum epicentruma: az apai örökség. Az én őrszemként működő

szetele, ami állandóan azt figyeli, milyen hangulatban van az apa, a gyerekkorban különösen félelmetesnek ható kiszámíthatatlanság, a szégyen, a szorongás és a bénító félelem, hogy képtelen lesz levetkőzni magáról mindazt, ami benne olyan gyűlöletes volt. KOK a saját történetét akarta elmesélni az apja kálváriáján keresztül: a 40 éves korára elhatalmasodó egzisztencialista válságot és az eleve elrendeltséggel való küzdelmet, melynek tétje, hogy elkerüli-e az utat, ami ki lett jelölve számára. Egy megbecsült tanárból és helyi politikusból magányos alkoholistává züllött férfi útját, aki utolsó éveiben nemcsak magát, de 85 éves édesanyját is tönkretette. A *Halál* ennek a harcnak a manifesztuma, a boldogtalanság és a folyamatos várakozás emlékkönyve, a nihil morbid és megrendítő krónikája, egy saját farkába harapó családtörténet.

Mielőtt nekifogott az első Harcom-kötetnek, a 19. századba helyezve próbálta elmesélni apja történetét, ám öt év után rájött, hogy a téma túl nagy és személyes ahhoz, hogy egy klasszikus regényformát erőltessen rá. Bár KOK sorszámmal különböztette meg az egyes epizódokat, a

legtöbb fordításban mindegyik rész külön címet kapott, így lett az első könyvből *Death in the Family*, vagyis *Halál a családban*, ami nemcsak a cselekmény summája, de a regény megjelenését követő hetek metaforája is. A család apai ága számára nemcsak testvérük, nagybátyjuk vagy harmad-unokaöccsük szűnt meg létezni, de annak kisebbik fia is. Azt állították, hogy nem az alkoholizmus, hanem egy hétköznapi szívroham felelős a történetekért, és az anyai ház vizeletben és ürülékben úszó, rothadó ruhákkal és üres üvegekkel kidekorált halálpanteonja csak Knausgård élénk fantáziájának szüleménye. A beharangozott per és a halálos fenyegetések hatására maga KOK is elbizonytalanodott abban, hogy a fikció és a valóság közt húzódó határ épp melyik oldalán tartózkodott, amikor beszámolt a nagymama házában tett látogatásról és a maratoni takarításról, ami nemcsak az apa mocskát, de a korábban a halálát óhajtó tékozló fiút is eltüntette. Örvénylett a habos, barna felmosóvíz, és folyt vele KOK könnye is. „Olykor eltűnődtem, micsoda felszabadító érzés volna lekaparni ezeket a gyengéd érzéseket, ahogy a porcot az inak körül egy lesérült sportoló térdében. Nem

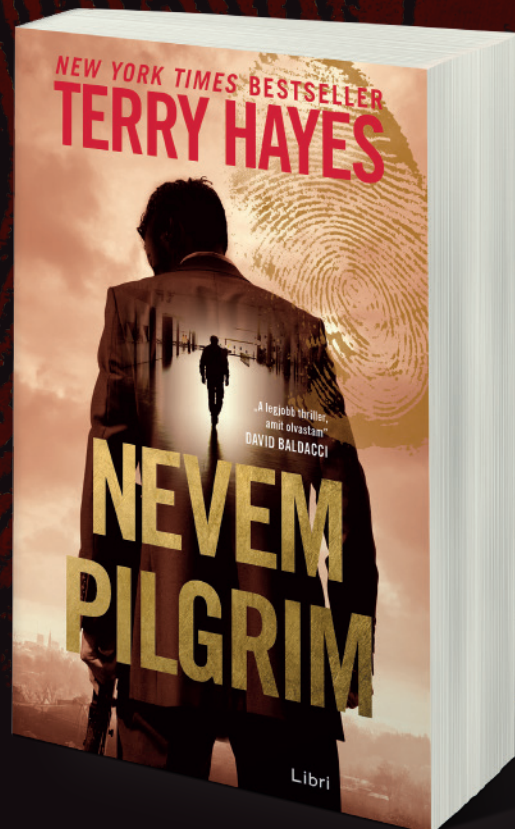
volna több szentimentalizmus, együttérzés, beleélés...” Csak akkor nyugodott meg, amikor egy orvos, aki szemtanúja volt a házban uralkodó körülményeknek, levelet írt, és alátámasztotta a könyvben foglaltakat. ▶

HIRDETÉS

„Végre valaki leporolta a műfajt. **IZMOS** és eszes regény.”

THE NEW YORK TIMES

A **NEVEM PILGRIM** korunk legmeghatározóbb bűnügyi regénye. Szokatlan és embert próbáló nyomozás, nyaktörő versenyfutás az idővel. Terry Hayes műve több mint HÚSZ országban vezette a sikerlistákat. A regényből nagyszabású filmadaptáció készül.

Libri

Keresse a Libri Könyvesboltokban és a Bookline webáruházban.

bookline

Egy férfi gyötrelmes belső élete 3600 oldalon

Halál (Harcom 1.) – melyben megírja édesapja halálának körülményeit, és azt, hogy mi vezetett a férfi bukásáig

Szerelem (Harcom 2.) – melyben elmeséli, hogyan szeretett bele első látásra második feleségébe, Linda Boströmbe, és hogyan élte meg első három gyereke, Vajna, Heidi és John születését

Harcom 3. – melyben visszaemlékezik a Tromøya szigetén töltött gyerekkorára

Harcom 4. – melyben egy évig tanárként dolgozik egy északi sarkkör közelében fekvő halászfalu iskolájában

Harcom 5. – melyben egyetemre megy, megházasodik és rátör az írói válság

Harcom 6. – melyben Hitler és Breivik analizálása mellett arról is beszámol, hogyan omlott össze Boström, miután az első két kötet megjelent

Pedig KOK azt állítja, a *Harcom* nem a saját életéről szól, hanem arról, amit az irodalom keretei között kezdeni tudott vele. Az írás számára a boldogtalanság biztos jele, és minden esetben a pusztításról szól: valamilyen törést kell előállítani a témában és a stílusban, a „roncsoláshoz” pedig a „magány hatalmas tereire” van szükség. Knausgård szinte már lelkiismereti kérdést csinál az őszinteségből, mintha attól félne, hogy rajtakapják, és a gyerekkor állandó székelye ismét átvenné az uralmat felette. Az írás célja éppen az, hogy megszabaduljon a székelytől, amit más botránynak, ámulásnak, vagy a norvég álszemérem és képmutatás kritikájának tekint, az számára az egyetlen út, ahogyan képes kifejezni magát. Tudja, hogy amit a *Harcom*ban végrehajtott, az erkölcsileg megkérdőjelezhető, de az elbeszélői szabadságot minden esetben a járulékos sérelmek és az összetört lelkek elé helyezi, legyen a lélek tulajdonosa rokon, barát vagy épp saját maga.

A szöveg nyíltsága nemcsak az olvasók, a kritika, Zadie Smith és Jonathan Lethem,

de a média figyelmét is KOK-ra irányította: címlapon hozták, ha levágatta a haját, fénykép közöltek a házról, ahová még be sem költözött, és a helyi Elle magazin egyszer még a legszexisebb norvég férfinak is megválasztotta. Pedig KOK korábban sem volt ismeretlen a norvég irodalomban, első regénye, a pedofil tanár és agresszív apja történetét elmesélő *Világon kívül (Ute av verden, Tiden Norsk Forlag)* 1998-ban elnyerte a Norvég Kritikusok Díját. KOK épp abban az időben készült el vele, amikor Kristiansandba kellett utaznia, hogy elrendezze az apja temetése körüli ügyeket. Borítója családi összefogással készült, ez volt a bátyja, Yngve által alapított grafikai stúdió egyik első megbízatása: a regény fedelére a gyermekaktjairól ismert amerikai fotós, Jock Struges egyik képe került, akinek a neve többször kapcsolatba került a gyermekpornográfiával, ám KOK szerint olyan lenyűgözően, mint ő teszi, egyetlen fotós sem „képes visszaadni a gyermekkor gazdag világát”. Második könyve, az *Idő mindenre (En tid for alt, Forlaget Oktober, 2004)* egy 500 oldalas fiktív bibliaértelmezés, melyben arról értekeznek, hogyan halt meg Isten és hová tűntek az angyalok, Káin, Noé és Ezékiel történetének díszletéül pedig a drámai norvég tájat állítja.

A naplórásnak nem a negyvenedik évéhez közeledve fogott neki először, gyerek- és kamaszkorában több füzetet is teleírt, ám a húszas évei közepén máglyára vetette az egészet, hogy mindent elpusztítson a huszonötödik születésnapja előtti énjéből. „Abból az időszakból semmi jó nem származott.” Néha eszébe jut, hogy a *Harcom*-regényekkel is hasonlóan kellene cselekednie, de a több mint 20 nyelvre lefordított munkából olyan sok példány jelent meg, hogy ez már csak bajosan volna megvalósítható. A könyvekből csak Norvégiában közel félmillió példány fogyott.

Knausgård két címváltozattal is előállt, mielőtt a *Harcom* mellett döntött. Mivel az én-elbeszélő folyamatosan elvágódik valahonnan, az volt a terve, hogy álmai országa után Argentínára kereszteli a könyvet. Az országgal először az 1978-as futball-világbajnokság miatt került kapcsolatba, később megismerte Borgest, Cortazart és Witold Gombrowiczot, aki nagyrészt ott írta naplóbejegyzéseit. Másik munkacíme a Papagájpark volt, ám végül mindkét változatot elvetette. Hitler könyve egy barátjával, Geir Angell Øygardennel folytatott beszélgetés során bukkant fel, ő pedig azonnal rábólintott.

Legalábbis a saját változata szerint, mert kollégája, akinek mind a hat kötetet felolvasta a telefonban, arra emlékszik, habozott egy kicsit.

A címválasztásnak nem az eladási mutatók meglendítése, vagy az olvasók sokkolása volt a célja, mindössze annyit akart sugallni az emberek felé: basszátok meg, ez az én életem. A *Harcom* nagyon személyes, szinte már intim projektként indult, ha írás közben bármikor a várható reakciókra gondolt volna, az a projekt halálát jelentette volna. Pedig az írás folyamatát a reakcióktól függetlenül is az öngyilkossághoz hasonlítja: a könyvet egyfajta írói öngyilkosságnak szánta, mindent fel akart használni benne, hogy a végén ne maradjon semmilyen élmény-ötletanyag, amit a prózájába dolgozhatna. A hatodik könyvben még néhány jövőbeli regény és történet egy-egy sorát is beleírta, csak azért, hogy ezzel ellehetetlenítse a megírásukat. A tervezett véglegességről a zárókötet utolsó sora is árulkodik: „És annyira boldog vagyok, hogy már nem vagyok író többé.” Mióta leírta ezt a mondatot, négy új könyvet publikált, melyek közül az egyik egy tervezett kvartett nyitódarabja, melyben arra tesz kísérletet, hogy 240 tárgyon és jelenségen keresztül bemutassa az univerzumot negyedik gyermekének, Annének. A *Min Kamp* végletegig elfogult egzisztencialista szenvedése tehát gyermeki felfedezőúttá transzformálódik, melyben Knausgård elfogultság nélkül tekint mindenre, a végéülökétől a szivárványig.

Hitler a *Harcom* hatodik, angolul csak 2017-ben (és ha évi két megjelenéssel számolunk, magyarul csak egy évvel később) megjelenő kötetben kap kitüntetett figyelmet, melyről Knausgård úgy nyilatkozott, az első öt rész következményeit fejti ki benne. A utolsó részben 400 oldalon keresztül értekeznek a korai éveiről és a *Mein Kampf*ről, és párhuzamot von a náci vezér és az utøyai merénylő, Anders Breivik ideológiája között. Arra jut, hogy míg a felsőbbrendűséggel egyenértékű „én” és a megvetéssel egyenértékű „ők” névmás nagyon gyakran bukkan fel a szövegekben, a szabad akaratot elismerő „te-ti” teljesen hiányzik. Német kiadója ragaszkodott hozzá, hogy a *Harcom* Németországban új címet kapjon, így lett az első kötetből *Sterben*, vagyis *Halál*, épp mind a magyar változatnál. Øygarden szerint hatalmas hibát követtek el: elszalasztották a lehetőségét, hogy annyi év után végre felülírják Hitlert. **K**

Arany citromok

SZÖVEG: KISS NOÉMI

KIÁLLÍTÁS: SZENVEDÉLY. RAJONGÁS ÉS MŰVÉSZET (2016. ÁPRILIS 16 – 2016. JÚNIUS 26.) | VÁLASZTOTT KÉP: DIE GOLDENE ZITRONEN (ALAPÍTVÁ 1984-BEN, HAMBURG)

EI Kazovszkij lemezgyűjteménye és jelvényei is művészet. David Bowie meg felrepült az űrbe. A Die Goldene Zitronen egy német punkzenekar. Lemezük a falon lóg, szöveg és hang nélkül is működik az üzenet: le a politikai véleményterrorral!

Lemezborítók, karcok, autonómia, a jogos megszólalás bármilyen ócska tárgya művészet lehet. Csak ne legyen a hatalom tárgya a művész. És ez már Budapest, vagy Berlin, mindegy hol vagyunk, de újra aktuális.

Újra aktuális az aktuális. A konceptművészet és az aktivizmus új generációi nőnek fel. Tök mindegy, hogy a kép nem is „kép”, és nem is kiállításra születik. Simán lehet festmény egy lemezborító. Hogy a hang és a mondat konkrétan kinek szólt és mi ellen – most már felmegy az űrbe. A festmény kollázs, a vizező péniszt egy arc takarja ki, a szakáll lágyék lesz, a bőr meg festmény – szeretem ezt a művészetet, mert hírével ellentétben egyáltalán nem perverz. Hanem csak gondolkodik a perverziókról, társadalomról, politikáról, zenéről. Lényeg, hogy emberarcú.

Csak a száj nyílik ki, egy fogazat, vagy a pokol bugyrából virágok nyílnak, egy

női lábszőr, mell és hanglemez. Végül Daniel Richter hamburgi képzőművész lemezborítóit választottam a kiállításon. Bár a nyitott fogsor is egy kép a falon, de szerintem nem ezért ordítottak a nyolcvanas években ezek a tárgyak, hogy falra kerüljenek. Hanem a szabadságért, valami ellen, az ellenkor gépezete pedig beindult.

Akkoriban Nina Hagen volt a kedvencem és az Ex'n'Pop kocsmá Berlinben. Aztán anya lettem, most nem állok sehol. Teregetés és cipőfűzés között kábé havonta egyszer van egy óráma a komoly kortárs művészetre. Vagyis: nekem egy létra, a villanykörte becsavarása, a szobafestés is művészet. A vakolat a hamu. A csipeszelés lehet egy virág gondolatban. **k**

NÓRA POLCA | EGY KÖNYVBORÍTÓ KÉPEI

Winkler Nóra könyvespolca izgalmas művészeti galéria is egyben: a jó könyvbtorítók megszólítanak és megidéznek más képzőművészeti alkotásokat.

Az ádámcsutka hiánya

CÍMKE: FESTŐNŐ, KÉPI KÓD, MEGERŐSÍTÉS

Ez a lapszám kiemelten foglalkozik a fontos irodalmi díjakkal és a női írókkal, így megnéztem pár idevágó borítót. Ez persze nem tekinthető reprezentatívnak, mégis szembeötlő volt, hogy női szerzők milyen gyakran kapnak nőies világú címlapot.

Nyilván logikus a kapcsolat, ahogy a sakkról szóló regények borítóján általában egy leütött király fekszik vagy diadalmas paraszt áll, a kutyatörténetekén meg ellenálthatatlan vizslák vagy németjuhászok néznek puha tekintettel az olvasókra, de valahogy a női kontent előrejelzése direktbbnek tűnik, mint a férfiszerzők esetében.

Miközben a különbözőségek maradéktalan elismerése mellett egyenlő pályáért és esélyekért megy a harc, kicsit olyan, mintha a nők könyveit kizárólag női olvasókra hangolnák a grafikai tervezők. Vagy, hogy is mondjam,

nagyon igyekeznének egyértelműen jelölni, hogy „helló, itt bizony egy NŐ világa jön – mi szoltunk”.

Női arc. Magas sarkú cipő. Karcsú, de izmos női hát egy pántos ruhában. Ablakon kitekintő nő, családi fotók montázsa, narancsban, aranyban úszó alapszínek, vékonyabb, tekeredésre hajlamos betűk. Ha átnézünk a férfiak borítóira – szerencsére nincsenek külön polcok nemi alapon szétválasztva – gyakrabban látunk vastag, nyomtatott betűket, puritánabb képi világot, erős, direkt feliratokat, ami valahogy azt üzeni, komoly dolgokról lesz itt most szó. Ellépünk attól a dekoratívan függönyözött ablaktól, otthagyjuk a finom pasztellekkel festett, egymásra halmozott tányérokat, nem nézünk farkasszemet a díszes tapéták előtt látható asszonyokkal, hanem jöjjön végre valami fajsúlyos,

releváns, a világ egészére ható tartalom, nagy összefüggések, nagyban játszás.

Milyen érdekes, hogy Doris Lessing *Arany jegyzetfüzet* című regényének borítója – szellemesen, de mégis – *Az ördög Pradát visel* vizuális effektjeire emlékeztet. A Pulitzer-díjas Geraldine Brooks angolul megjelent *March* című regényének borítóján pedig jegyzetfüzet, miniatűr női képmás, romantikus, titokzatos ládakulcs van. Karafiáth Orsolya könyvbtorítóin rajzolt női arc néz ránk, vagy egy cserépmintás overálban tekerdő női test, vagy sok piros szívecske. Modern, blikkfangos és nagyon jó ízlésű borítót kapott Tóth Kriszta *Hazaviszlek, jó?* című tárcagyűjteménye, a malacfejű címlaplány jól illik a történetek *bármilehetséges*, abszurd fordulataihoz, de összességében egy csajos, jó lábú, nőimagazinos világot mutat. Ahogy Péntek Orsolya *Az andalúz lányai* című friss könyve is – kevésbé glossy, bizonytalanabb a lábtartás, de csinos a miniruha. Elfriede Jelineket nem lehet azzal vádolni, hogy csöpögős, happy endes, könnyű kis történeteket írna, de a *Kis csukák* szellemes, ironikus, melltartós grafikája rögtön világossá teszi, egy nő sorait olvassuk, ha kinyitjuk.

Irodalmi Nobel-díj, 2007

DORIS LESSING

AZ ARANY JEGYZETFÜZET

”

**Miközben
egyenlő
pályáért és
esélyekért megy
a harc, kicsit
olyan, mintha
a nők könyveit
kizárólag női
olvasókra
hangolnák
a grafikai
tervezők.**

Végignéztem James Joyce *Ifjúkori önarcképének* magyar kiadásait, és csupa absztrakt képet kaptam, sehol egy kidolgozott mellet feszülő ingrészet, tükörbe néző sármos fiú, karakán arcél vagy legalább egy ádámcsutka.

Ez a direkt megfeleltetés viszont néha örvendetes eredményt hoz, mert az írókhoz mérhetően jó festőnőknek ad címlapszerepet. A Nobel-díjas Alice Munro regényeiben mindig erős a személyes tapasztalat és hang, és szinte nincsen olyan kiadás, aminek vizualitásában ez ne jelenne meg a maga konkrétságában. Egyik legszebb borítója a magyarul kiadottak között az *Asszonyok, lányok élete*, amelyen Undi Mariska festőné képe látható. Csíkos fürdőruhában pihenő nőalak egy régimódi medenceparton, tulajdonképpen semmi különös, de a kompozíció, a képkivágot szokatlan, friss és eleven, és a keresztbefutó csíkok csak még vibrálóbbá teszik.

Pár hete Veszprémben a Laczkó Dezső Múzeum emeleti tereiben egy magánygyűjtemény képeiből nyílt kiállítás. Saphier Dezső kifejezetten női festőket gyűjt, és bőven azelőtt kezdte, hogy ez divatos vagy politikailag korrekt lett volna. A nyitóbeszéd és köszöntők után körbevezetett minket, mesélt e nőkről, festményeiről, és noha csodálatos műveket is látni köztük, összességében van valami szomorkás abban, amit hallottam. A művek egy részénél hiányoznak alapadatok, például a szerzők halálozási éve, és van pár kép, ami nem is kifejezetten első

saik esetében. Eleve az, hogy festegetnek, gyakrabban volt hobbinak kezelve, mint valódi hivatásnak. Mivel nem tartották komoly művésznek őket, a műveik menekítése se kapott akkora figyelmet, és haláluk pontos dátuma ugyanúgy elveszett, mint polgártársaiké. Akinek fennmaradt a neve, publikálásból ismert volt életműve, ott nagy erővel lehetett kutatni a piacot, forog-e tőlük bármi a kereskedelemben, és gyakran be kellett érni azzal, ami ha nem is a legeslegjobbja, de legalább fennmaradt. A képek között látni az Undi Mariska-festményt, pompás élőben is, nem csak a Munro-címlapon.

Mindenesetre az a másodrendűség, ami elkapja az embert, amikor végighallgatja a gyűjtemény keletkezéstörténetét, valahogy rokon azzal, amit a fenti, első osztályú írók borítóin látni. Bizonytalanságot, a megerősítés folytonos szükségletét érezni, hogy nem elég, ha valaki jó női író, mert a kiadóipar munkája csak innen kezdődik. Mintha kevésbé merné elengedni a női írók kezét és könyveit, kevésbé bízna a történetek saját erejében, és ezért, biztos, ami biztos, rátesz egy világos képi kódot is, hogy miről is van itt szó. **k**

osztályú. Saphier elmesélte, hogy a múlt század háborúi, de az élet békésebb fordulatai is sokkal inkább vették el a nők lehetőségét a művészettől, mint férfitár-

Mindig középkor

„A középkor nem egy korszak. A középkor az emberi természet neve”, mondja az egyik szereplő Juli Zeh *Corpus Delicti* című (magyarul sajnos nem kapható) nagyon jó regényében.

Ebben a nagyjából 50 év múlva játszódó disztópiában egészségdiktatúra van: az állam mindenkit egészségre kényszerít, a kötelező köszönés a „Santé!”, a titkos ellenzéki csoportosulást R. A. K-nak („Recht auf Krankheit”-nek, a Betegséghez Való Jognak) hívják, az állampolgárokba chipeket ültetnek, hogy egészségügyi adataikat monitorozzák, és vérkép, illetve genetikai adatok alapján irányítottan párosítják őket. Ebben a diktatúrában a legnagyobb lázadás az öngyilkosság. A főszereplő, Mia Holl nem lázadó, csak szeretné átélni, megélni a testvére halála miatti fájdalmat, de mivel ez is betegségnek számít, gyanús lesz, és ellenzéki kirakatper alanyát kreálják belőle. A regény filozófiai mondanivalójának gerincét Mia Hollnak az ellene folyó médiahadjáratot irányító újságíróval folytatott beszélgetései adják, ezek során hangzik el az előbb idézett tételmondat. A középkor népszerű szimbóluma a szellemi sötétségnek, és ha ez nem is igazságos az egész korszakra nézve, erős jelképe a babonáság által irányított közéletnek, a különbözőség démonizálásának, a tömegek tudatlanságára alapozó uralkodásnak. Juli Zeh szerint a jövőben is lesz középkor, mert ez a középkor örök.

Ismail Kadare – egyik kedvenc jelöltem az irodalmi Nobel-díjra, csak élje meg – *A háromlyukú híd* című regénye éppen ebbe a közmondásos középkorba visz vissza. Korábban írtam már ebben a sorozatban a kreatív rombolásról, arról az állandóan jelen lévő folyamatról, ahogy egy új technológia viszonylag nagy zajjal szétcsap egy régit, és ezzel cégek mennek tönkre, szakmák szűnnek meg, miközben újak keletkeznek. Kadare regényében híd

épül egy folyón a középkori Albániában. A kárvallott technológia a komptársaság, aminek képviselője, a révész, aki miközben még szállítja az embereket az egyik partról a másikra, figyel, ahogy megélhetése és feladata a világban a mellette éppen épülő híd képében lassan megszűnik. A kreatív rombolás szabályszerűségei szerint oszlanak két csoportra az emberek. Az egyik csoport szerint az új technológia egy szebb világot hoz el (lásd: az internet mint a demokrácia, a béke és a tudás eszköze), a másik szerint lerombolja az addig ismert világot és anarchiába taszít (lásd: az internet mint pornó és bombarecept). A két technológia közötti hadviselés nem nélkülözi a korrupciót sem, de elsősorban kommuni-

kációs harc dűl az emberek gondolataiért és az emberek kölcsönösen babonás indulatokkal fordulnak a szereplők felé. A Kőműves Kelemen-szerű történetben (ennek albán megfelelője a Rozafésballada) a híd titokzatos körülmények között éjszakánként leomlik (nyilvánvalóan a révészt alkalmazó komptársaság emberei vannak az ügy mögött), és sikerül elültetni az emberek fejében a babonát, hogy csak emberáldozat segíthet felépíteni. A hídépítők végül busás pénzjutalmat ígérnek azon ember családjának, aki feláldozza magát és engedi, hogy beépítsék őt a híd falába.

Ez a könyv és a középkor akkor jutott eszembe, amikor az utóbbi idők egyik

legfontosabb médiajogi esetének anyagát, az észti Delfi nevű portál 2015-ös strasbourgi ítéletét olvastam. Ez az ítélet (a híres Delfi v. Estonia) azért volt nagyon fontos, mert első ízben állapította meg ilyen magas szinten a médium jogi felelősségét az olvasói kommentekért, ami teljesen felkavarta a digitális média mindennapjait. Azóta viszont – szép magyar siker, ezúttal irónia nélkül – a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete és az Index v. Hungary esetben hozott strasbourgi döntés más kontextusba helyezte ezt, és esélyt teremtett a kommentek ügyében viselt jogi felelősség árnyaltabb megközelítésére.

A középkor szempontjából azonban most nem a médiajog a fontos, hanem az, ami a jogi eljárásban egyáltalán nem: a kompok. A Delfi-ügyből éppen az a legkevésbé ismert, ami a mögöttes lévő történet, az pedig éppen olyan, mintha Kadare regényét helyezték volna későbbre és északabbra. A Delfi cikke, amelyhez per tárgyat képező hozzászólásokat fűzték az olvasók, egy SLK nevű komptársaságról szólnak, és elsősorban annak tulajdonosára, egy bizonyos L. úrra, a cég vélt tulajdonosára nézve dehonesz-

tálóak. Az észti sajtó már többször közölt tényfeltáró cikkeket a kompcég és az állam közötti egészségtelen kapcsolatáról, amelynek a keretében egy évben átlagosan 12 millió euró támogatást fizet az állam a cégnek az észti szárazföld és a szigetek közötti járatok működtetéséért. A bonyolult cégcsoport egyik fő tulajdonosa Vjatšeslav Leedo, aki messziről nézve az észti közéletben indulatokat kiváltó személyiségnek tűnik.

A Delfi az egész médiajog jövőjébe beleszóló cikke arról szólt, hogy a komptársaság tönkretesz az úgynevezett jégutakat – nyilvánvalóan azért, mert azok, ha csak szezonálisan is, feleslegessé teszik a szolgáltatásait. A jégutak olyan autóutak a szárazföld és szigetek között, amelyeket megfelelő jégvastagság esetén nyitnak meg, de teljesen hivatalos útnak számítanak, az állami útközeli felügyelete alá tartoznak. Észtországban hat szigetet köt össze ilyen szezonális jégút a szárazfölddel, és 22 cm-es jégvastagság esetén nyitják meg őket. (Nem tudom megállni, hogy ne villantsak fel pár részletet a jégutak KRESZ-ének egzotikus világából. A sebességhatár 70 km/h, de azon belül tiltott a 25 km/h és a 40 km/h közötti sebesség, mert ebben a tartományban olyan rezonanciát kelt a jármű, amely veszélyes jég szilárdságára. A biztonsági övek becsatolása pedig tilos). A komptársaság a cikk szerint úgy módosította hajóinak útvonalait, hogy a jégutak vonalán befagyjon a tenger.

Épp, mint Kadare-nál az éjszakánként visszabontott híd. (Egyébként Észtországnak is megvan a maga építkezési áldozatlegendája, a pölvai templom falába beépített szűrő.) A középkor pedig a kommentekben is folytatódott. „Gyulladj fel a hajóddal együtt, beteg zsidó!”, „Menj és fulladj bele a vízbe!”, „Mit nyafogtok, öljétek meg ezt a rohadékot! Legközelebb pedig a következőt, tudni fogják, hogy mit kockáztatnak.” „Gyerünk srácok, kazánba [L.]-lel!”, „Csináljuk azt, mint 1905-ben, induljunk botokkal és zsákba velük!”, „A jó ember sokáig él, a szareMBER már csak egy-két napig!”, „Lincselni kell, az állam túl gyenge, hogy megbüntesse”, „Amikor Saaremaa-ban begyűjtik az üstöt, és

EZEKET OLVASTAM MÉG AZ ELŐZŐ SZÁM ÓTA

Hermann Rainer: Az iszlám állam

Kari Hotakainen: Az életkereskedő

Umberto Eco – Carlo Maria Martini: Miben hisz, aki nem hisz?

Paul Hoffmann: The Man Who Loved Only Numbers

Jo Nesbø: Fehér éjszaka

Markovits Rodion: Aranyvonat

Hanula Zsolt-Szabó Zsófi: Kis Balatonhatározó

Andras Koltay (szerk.): Comparative Perspectives on the Fundamental Freedom of Expression

füst száll fel a szaunából, a hollók már tudják, hogy ma le fognak ölni egy disznót”, „Szarból nem lehet kenyeret sütni, úgyhogy én a magam örömeire behugyozok L. fülébe, aztán a fejére is szarok.:)”. Ezeket a peranyagból idéztem, hiszen az oldalról már rég eltávolították azt a húsz kommentet, amelyet L. kifogásolt. De lehetnének akár Kadare regényének párbeszédeiből is.

„A férfi, aki magát jövendőmondónak mondta, egy pillanatra behunyta a szemét.

– A Mindenható küldte ezt a jelet, és azt akarja közölni velünk, hogy itt, e víz felett hidat kell építeni!

– Hidat?

– Nem látták, hogy nyújtogatta a kezét egyre a víz felé, miközben a teste úgy remegett, ahogy a híd remeg, amikor szekerek haladnak át rajta?

A kompra várakozó egyik utas fölé hajolt, és letörölte a habot a férfi szájáról. Komor tekintettel vizsgálta szerencsétlen idegent.

– Szent betegség ez – szólalt meg ismét a jövendőmondó. – Miféleképpen nyavalyatörésnek nevezik. Mindig fontos események hírnöke. Lehet rossz előjel, például jelezhet közelgő földrengést, de ez alkalommal, Istennek hála, jót jelent.”

L. a kifogásait egyébként – noha a Delfinek viszonylag jól működő online panaszcsatornája van – hat héttel később, postai levélben juttatta el a szerkesztőséghez, csak hogy középkori stílusban maradjunk. Hiszen a középkor örök. De a híd felépült, és a kommentek ügye is elrendeződik lassan. **K**

A FELESÉG FOTÓJA

„Egyé forrt ketten/a szerelmes mindenségben./Bár férfi és nő emberi lények/egy-test szerelmes mindenségek.” Kilián Katalin Ferenczy Béni temetésén pillantotta meg először a költőt, személyesen egy vacsorán ismerkedtek meg, és 1978-ban házasodtak össze. 37 évig éltek boldog házasságban, Juhász Ferenc rengeteg szerelmes verset írt a feleségének.

PLAKETTEK

A plaketteket is gyűjtötte, ezekkel támasztotta le postáit, kéziratait. A nehezekként használt érme mind egy-egy művész személyes ajándékai voltak a költőnek, legtöbbjük egyedi darabként került az íróasztalra.

MÁRVÁNYHAMUTÁL

Juhász Ferenc erős dohányos volt, munka közben is rendszeresen cigarettázott. A hamutartóban most két gyufáskatulya hever, ezeket gyűjtötte is, rengeteg gyufásdoboz volt.

KUTYÁS DOBOZKA

A cigarettadóznit az apósától, gróf Kilián Ottótól kapta a költő. Még mindig van benne egyetlen szál.

KÉZIRAT

A dosszié tetején Az álmok gyötrelem-kútja című vers kézírata látható. Juhásznak gyönyörű kézírása volt, bár ahogy haladt sorról sorra, egyre kisebb betűkkel írt, néha már olyan picikkel, hogy alig lehet elolvasni őket. Asztala mindig dossziékkal, kéziratokkal, könyvekkel volt tele: ha dolgozott, minden reggel lepakolta, este pedig ugyanúgy visszarendezte őket.

SZÖVEG: RUFF ORSOLYA

KÉP: VALUSKA GÁBOR

December elején hunyt el Juhász Ferenc, szelleme mégis nagyon erősen jelen van egykori lakásában, és különösen abban a szobában, amelyben évtizedekig dolgozott. Ablakából éppen rálátni a körtefára, ami alatt a halott feketeerigót találta, asztalán rengeteg személyes tárgy, háta mögött könyvekkel tömött polcok adtak biztonságot. Bármerre fordulunk, irodalomhoz nyúlunk. A padlón hegyekben állnak a folyóiratok, könyvek és dobozok, tele emlékekkel, kéziratokkal. Íróasztala érintetlen, mintha csak egy pillanatra lépett volna ki dolgozószobájából. Alakját felesége, Kilián Katalin és lánya, Juhász Anna idézte fel a Könyves Magazinak.

KIS SZÍV, TULIPÁN

A lányaitól kapott ajándékokat mindig megőrizte és nagy becsben tartotta. „Fontos volt neki, hogy akár egy oltáron, itt legyenek vele azok a tárgyak, amelyekkel megajándékoztuk.”

WILLENDORFI VÉNUSZ

„Papa húzott bennünket, hogy ha sokat eszünk, így fogunk kinézni a végén.”

CERUZÁK

„Papa mindig szeretett papírboltba járni, tollakat, ceruzákat venni” – meséli róla Juhász Anna. Míg korábban tollal, élete vége felé ceruzával írta műveit. Asztalán mindig nagyság szerint, glédában álltak a türe kihegyezett ceruzák. Szöveget nem nagyon javíthatott: „Amikor írt, szinte kiesett belőle a szöveg. Nagyon sokszor úgy került papírra egy mű, hogy az már a fejében megszületett, csak le kellett írnia.”

HÁROM KÍVÁNSÁG

Minden számban választunk három könyvet, amit nagyon szeretnénk magyarul is kézbe venni.

SZÖVEG: ROSTÁS ENI

1

THE COMPLETE STORIES

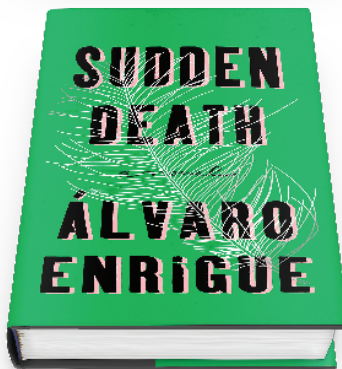
Clarice Lispector

NEW DIRECTIONS 640 28,95 \$

Valaki egyszer azt mondta nekem, hogy válogatáslemezért csak olyan ember fizet, akinek az égvilágon semmi köze a zenéhez. Összegyűjtött, válogatott műért meg gondolom, csak olyan, aki túl lusta, hogy kibogarássza az életmű leginkább neki való darabjait, és vakon bíz a szerkesztő döntésében. Én most nagyon lusta leszek, és egy ukrán születésű brazil kultuszterző, Clarice Lispector best of novelláit kívánom lefordíttatni a képzeletben élő műfordítóval, aki véletlenül mindig épp azokkal a művekkel akar dolgozni, amiket rég kinéztem magamnak. A 86 novellát egybegyűjtő *The Complete Stories* már a borító láttán érdekelni kezdett: nincs rajta név, se cím, valaki egyszer azt is mondta, hogy a zeneiparban ezt *white label*nek nevezik. Nincs rajta semmi, csak egy nő arcának fele, akiről valahol azt olvastam, hogy a legfontosabb zsidó író Kafka óta. Meg azt, hogy ő a nő Csehov Guanabara strandjain. Meg azt is, hogy úgy néz ki, mint Marlene Dietrich, és úgy ír, mint Virginia Woolf. Ezek közül bármelyiket képes lennék elhinni, talán csak a Woolf-analógiát nem, mert arról meg azt olvastam, hogy Lispector eléggé nehezményezte, hogy egy olyan íróhoz hasonlítgatják, aki feladta az életet. A kötet íve a szerző kamaszéveitől egészen a halálos ágyáig kitart: novelláiban, melyek közül néhányat a *Boszorkányszombat* és *A modern brazil elbeszélés* című gyűjteményben olvashattunk magyarul, a csirke és a tojás nézőpontjából vizsgálja a létezés, háziasszonyok várják a percet, amikor nem kell többé egzisztenciális pánikkal viaskodniuk, és matektanárok temetnek el egy kutyát, hogy pár bekezdés után minden ok nélkül kihantolhassák.

Miért olvasnánk? Mert amit Lispector csinál, az állítólag nem is irodalom. Boszorkányság.

2

SUDDEN DEATH Álvaro Enrique

RIVERHEAD BOOKS 272 27 \$

Ha azt mondom, tenisz és irodalom, akkor mindenkinek David Foster Wallace jut eszébe, esetleg Maros András, netán Pavel Petrussek. Első angolul megjelenő könyvével a mexikói Álvaro Enrique is helyet követel magának a felsorolásban, pedig se Federert, se Borgot, se Navratilovát nem küldi salakra. Helyettük két olyan játékos választott, akik miatt még én is végigolvasnék egy egész regényt, pedig a tenisznél kevés unalmasabb dolgot tudok elképzelni. A *Sudden Death*-ben, aminek magyar fordítása remekül passzolna a könyvespolcom halálsarkába a saját meg a másik halál mellé, a másnapos Caravaggio és a spanyol barokk költő, Francisco De Quevedo teniszeznek egymással, meg egy labdával, amit Boleyn Anna hóhéra tömött ki a királynő levágott fejről szerzett hajjal. A világ másik felén Hernán „Konkvisztádor” Cortés és nahua szeretője hajt végre vallási és politikai forradalmat, amire a történelemkönyvek később az aztékok leigázásaként hivatkoznak majd. További szerepekben: Galileo Galilei, Mária Magdolna, Thomas More *Utopiája*, egy rakás kártékony egyházfő és maga a szerző, akinek fogalma sincs arról, hogy mi az, amit ír, és ezt elég gyakran az olvasó tudomására is hozza. A világmegváltó vaginákkal, vérontással és begombázott humanistákkal telepakolt posztmodern puzzle-t már a struktúrája miatt is bajos lenne regénynek nevezni: 16. századi jelenetek, színdarabcskák és flashbackek váltakoznak benne a szerző és szerkesztője közti 21. századi emailváltással, feladva a magas labdát mindenkinek, aki a közelébe merészkedik. Az angol változatnak például csak a 2666 és a *Vad nyomozók* fordítója, Natasha Wimmer mert nekiugrani. A szerva a magyaroknál.

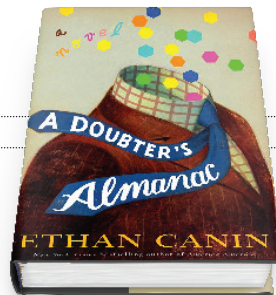
Miért olvasnánk? Mert még sosem volt olyan szoros és homályos kapcsolat a politika, a pénz, a művészet és a sperma között, mint a *Sudden Death*-ben. „Vagy olyan szemérmetlenül boldog, toleráns és cseppfolyós.” Legalábbis, ha hihetünk a szerzőnek.

3

A DOUBTER'S ALMANAC

Ethan Canin

RANDOM HOUSE 576 28 \$

Kétféle embert csodálok a leginkább: a cimbalomművészt és a jó matekost. Mindkettőhöz szuperképesség kell, anélkül nem megy. Ethan Canin új regénye az utóbbiról szól, bár az előbbire is lenne igény, egy Milo Andret nevű csodálatos elméről, aki a fejébe veszi, hogy megoldja a 20. század egyik nagy matematikai problémáját, döntésével pedig beáll az Irodalmi Gazfickók sorába. A szadista matematikatanár nem csak a kisdíjak képzeletében létezik, a professzori életpályamodell Andretnél ivásból, árulásból, manipulációból, átokból, megszegénységéből és gyilkossági kísérletből áll, nem kímél se útjába kerülő nőt, se kollégát, se családtagot. A hét évtizedet felölelő *A Doubter's Almanac*-ról a kultikus Dexter laborató-

riuma-epizód jutott eszembe, amiben a gyerekzseni elhatározza, hogy megtanul franciául. Hiba csúszik a számításaiba, és mindössze egyetlen kifejezést sikerül elsajátítania, ám az is eléggnek bizonyul a világhírhöz. *Omelette du fromage*. Dexter és Andret történetének tanulsága, hogy a tehetség, legyen az megfelelő franciaság vagy komplex matematikai világokat megmozgató örület, nagyon könnyen felzabálhatja a lelket. Sőt utóbbi még öröklődik is.

Miért olvasnánk? Mert ahol ilyen sok regény jelenik meg férfihősök szenvedéseiről, ott bőven elfér még egy.

Simon Márton
költő, slammer

bookline.hu/reader

Olvasd **bookline readeren**
ajándék e-könyvedet,
Simon Marcitól a
Polaroidokat*!

**HA
OLVASOL,
AKKOR IS ELUTAZHATSZ,
AMIKOR MARADNOD
KELL.**

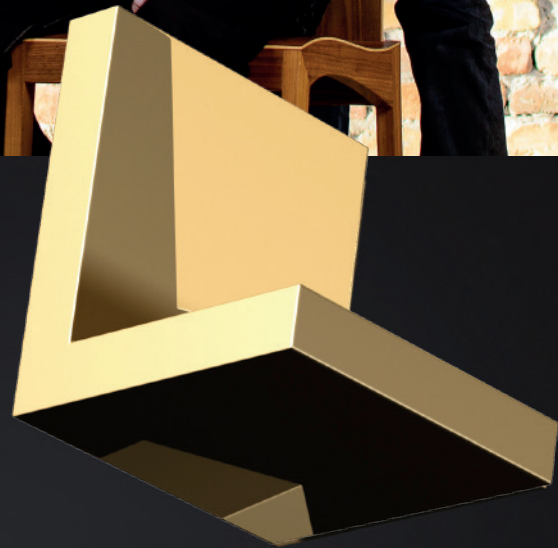
bookline

*A tájékoztatás nem teljes körű. További információ a bookline.hu/reader oldalon.
A fenti ajánlat 2016. április 30-ig letöltött bookline reader alkalmazás esetén érvényes.

Libri irodalmi díjak 2016

A Librinél a kultúra elhivatott pártolójaként egyik fő célunk az olvasás népszerűsítése és az olvasás élményének átadása. Ennek a programnak a részeként 2016-ban első alkalommal adjuk át a Libri irodalmi díjat és a Libri irodalmi közönségdíjat. A tavalyi kiadások közül 46 kiadó 176 szerzőjének 182 könyvéből 60 közéleti személyiség szavazata alapján alakult ki az a 10 könyvből álló lista, melyből a Libri irodalmi díj zsűrije és a közönség kiválasztja a nyertes könyveket.

A zsűri tagjai: Fullajtár Andrea – *színművész*, Szilágyi Zsófia – *irodalomtörténész*, Bálint András – *színművész*, Károlyi Csaba – *irodalomkritikus*. A zsűri moderátora: Vitray Tamás – *újságíró*.

Szavazzon Ön is 2015 irodalmi csúcsteljesítményére, és nyerje meg a 10 jelölt könyvből álló 100 ajándéksomag egyikét.

libri.hu/irodalmi_dij